

planinski

V E L I K

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA

TEMA MESECA

Upadanje ledenikov

INTERVJU

Jasna in Andrej Pečjak,
plezalca zaledenelih slapov

Z NAMI NA POT

Pokljuka
Gore nad kočjo Sadnighaus

2

februar 2012

3,40 EUR

Planinski vodnik Kamniško-Savinjske Alpe

Vrhovi, lepi razgledi in planinske poti nas kar vabijo v svoja naročja. Da jih boste lažje in varneje obiskovali, smo vam pripravili planinski vodnik Kamniško-Savinjske Alpe, ki je dostopen po zares ugodni ceni.

Dela se je na novo lotila skupina avtorjev pod vodstvom Vladimirja Habjana, ki je sam pripravil zasnovo celotnega vodnika in podrobno obdelal skupine Storžiča, Grintovca in Krvavca, Andrej Stritar je opisal skupino Planjave, Ojstrice in Krofičke ter skupino Mrzle gore in Bab, Jože Drab je predstavil skupine Velike planine, Menine in Dobrovelj, Andraž Poljanec pa je obdelal skupine Dobrče, Rogatca in Raduhe. Gorovje je predstavljeno na 296 straneh, kjer najdemo praktične napotke, navodila za uporabo vodnika, izhodišča, kočje, prehode, vrhove.

Želimo vam obilo lepih potepov s pomočjo naših planinskih vodnikov, varen korak in vabljeni k nakupu.

Seveda vas vabimo, da se sprehodite tudi skozi ostalo bogato ponudbo Planinske založbe PZS in zase ali za prijatelje poiščete primeren planinski zemljevid, leposlovno knjigo, priročnik, najnovejši planinski vodnik itd.

INFORMACIJE in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska založba

- po pošti: Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
- po telefonu 01/43 45 684 ali faksu 01/43 45 691
- e-naročila: planinska.zalozba@pzs.si
- preko spletne trgovine PZS

Slovenski planinski muzej

- po pošti: Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana
- po telefonu 08/380 67 30 ali faksu 04/589 10 35
- e-naročila: info@planinskimuzej.si

V času od sredine februarja do sredine marca 2012 lahko vodnik kupite po akcijski, 50 % nižji ceni: 10,85 EUR* (redna cena: 21,70 EUR*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik.

Zgodbe iz pozabe

Vladimir Habjan

Na levi malo nad sabo smo sredi popolne teme opazili drobno luč. Da ne sveti tisti, ki ga iščemo? Morda oddaja svetlobne znake? Sicer je čisto pri miru, a kar sveti in sveti. Marjan (Kregar) se je javil po postaji našim v dolini. Pozorni bodo in spremljali bodo dogajanje v smeri, ki jo je opisal. Čez čas smo vsi trije vsak sam pri sebi spoznali, da je bilo tisto, kar smo gledali, zvezda. Človek bi težko svetil brez prekinitve. Pa sprva ni bilo tako videti. Potem sem malo nižje videl bolj rdečo in malce večjo luč. Da ne bivakira kje tam? Spet je Marjan poklical našo bazo, a so povedali, da so zakurili ogenj. Običajno bi se temu glasno nasmejali, a tokrat se nismo. V popolni temi, kjer komajda dobro svetiš pod svoje noge, je težko določiti še smeri neba, tako si slabo orientiran. Pot je postajala vedno bolj trda, zmrznjena in slabše vidna. Marjan je naznanil, da bo nataknil dereze. Midva z Ireno sva jih tudi. Ravno prav, ker za naslednjim ovinkom poti ni bilo več, svet pa se je spremenil v popolno drsalnico. Čisto zmrznjena poledenela zemlja. Po sprednjih zobeh derez smo morali *popikati*, da smo prišli čez. In to po zemlji, ne po snegu! Nič kaj prijetno. Brez derez ne bi šlo več varno. Še nekaj izpostavljenih prečk, nekaj poplezavanja po skalah in združili smo se s trojico, ki je šla po drugi poti. Našli so sledi iskanega, ki smo jim sledili še naprej.

Tako je bil videti delček zadnje nočne gorske reševalne akcije. Ta se je končala ob petih zjutraj, ko je bil iskani že varno v dolini (več na spletni strani GRS). Zgodbo sem opisal zaradi več razlogov. Eden je zima brez snega oziroma z manj snega, kot smo ga vajeni. Kdo ve, zakaj ga letos (še) ni, morda je uplahnil, tako kot so ledeniki, o katerih pišemo v temi meseca. A zime brez snega niso nekaj novega. Dobro se spominjam treh podobnih zim okoli leta 1990, starejši od mene pa bi gotovo segli še dlje nazaj. Gorski svet brez snega je drugačen. Višje še gre, ko je snega več in smo gibanja vajeni, v sredogorju pa je povsem drugače. Zemlja je zaradi mraza tako trda, da je hoja precej bolj zahtevna. Tam, kjer bi normalno hodili, moramo skorajda plezati. Če tega nismo vajeni ali nimamo dovolj izkušenj (kilometrov), nam lahko trda prede, hitro lahko pride do zdrsa in nesreča je tu.

Za serijo tovrstnih napotkov je v uvodniku premalo prostora, ga pa toliko več občasno namenjamo v t. i. izobraževalnem (zadnjem) delu. Naš glavni namen je seveda posredovati bralcem čim več znanja, da bi bili čim bolj varni. Takole razmišlja eden od piscev redne vzgojne rubrike, s katerima se bomo pogovarjali naslednji mesec: "Prepričan sem, da smo s prispevki pritegnili nekaj bralcev. Tudi tistim, ki niso usmerjeni samo v plezanje, smo nekoliko razjasnili pojme, čeprav je tematika precej specifična. Poskusila sva jo prikazati v nekem širšem okvirju in jo zaporedno nekako logično razporediti. Upava, da sva s tem komu razširila obzorja in skrajšala turo."

Če sem že začel z reševalsko zgodbo, pa naj s to temo še končam. Letošnje leto je za nas reševalce nekaj posebnega. Leta 2012 namreč praznujemo stoletnico organiziranega reševanja v gorah! Glavnina dogodkov se bo sicer odvijala junija (16. junija 1912 je bila ustanovljena prva "Rešilna ekspedicija podružnice SPD Kranjska Gora"), vendar se mi zdi prav, da je praznovanje celoletno. Potrudili se bomo, da bomo o tem pisali več kot običajno, vam pa tudi "piham na dušo", da kakšno zgodbo, vtise, izkušnje z reševanj ali s tem povezane vržete na papir in nam jih pošljete. Zgodbe z reševanj so pogosto čustveno izredno močne in zlepa ne gredo iz spomina. Obudimo jih torej!

Z NAMI NA POT – OPISITUR

- 33 Mrežce, 1955 m, od Šport hotela
- 33 Debela peč, 2015 m, s planine Javornik
- 35 Viševnik, 2050 m, z Rudnega polja
- 35 Veliki Draški vrh, 2243 m, z Rudnega polja
- 37 Mohar, 2605 m
- 37 Hilmersberg, 2670 m
- 39 Stellkopf, 2852 m
- 39 Rotwanddeck, 2715 m

UVODNIK

1 Zgodbe iz pozabe

Vladimir Habjan

UPADANJE LEDENIKOV

4 Večinoma krotke ledene pošasti

Ledeniki – zanimivi naravni pojavi gorskih pokrajin

Miha Pavšek

UPADANJE LEDENIKOV

10 Od ledeniške krnice do čelne morene

Ledeniki – dinamične tvorbe, ki spreminjajo Zemljino površino

Mateja Ferk in Miha Pavšek

UPADANJE LEDENIKOV

14 Ledena območja – naš naravni termostat

Pogovor z Gregorjem Vertačnikom

Irena Mušič Habjan

INTERVJU

18 Čez 20 let bomo v Sloveniji verjetno težko še plezali po slapovih

Z Jasno in Andrejem Pečjakom o lednem plezanju

Mateja Pate

ZGODOVINA PLANINSKIH POTI IN OBJEKTOV

22 Pozabljene poti nad Trento

Stara Kugyjeva pot in Direktissima

Dušan Škodič

SPOMINI

26 Vojna je sranje

Vse pa nas družijo ljubezen do gora

Danilo Vidič

Z NAMI NA POT

28 Planota za vse letne čase

Pokljuka

Janja Lipužič

Z NAMI NA POT

41 Turnosmučarski biseri

Gore nad kočjo Sadnighaus
Mitja Peternel

ČRNOGORSKE GORE

44 Durmitor v snegu

Zimski vzpon na Čvorov Bogaz, 2152 m

Vlado Vujisić

VELIKANI KLASIČNEGA ALPINIZMA

48 V gore brez vodnika

Ludwig Purtscheller (1849–1900)

Janez Turk

ODPRAVA NA ACONCAGUO 1982

54 Alpinistovi spomini

Obletnica uspešne primorske odprave

Igor Škamperle

57 Kako mine trideset let

Ivan Rejc

58 O odpravi

Peter Podgornik

ANKETA

59 Goram se zaradi otrok ni treba odpovedati!

Rezultati ankete med družinami, ki zahajajo v gore z majhnimi otroki

Boštjan Hauptman

VARSTVO NARAVE

62 Zimsko štetje ptic

Vodne ptice

Dušan Klenovšek

MINIATURA

63 Tolmun

Toliko je moj kot njen

Gregor Gornik

64 NOVICE IZ VERTIKALE

64 NOVICE IZ TUJINE

65 USPEHI V PRETEKLEM LETU

67 PISMA BRALCEV

67 LITERATURA

70 PLANINSKA ORGANIZACIJA

planinski VESTNIK
REVILJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.

Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

112. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredištvu Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87; F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

dr. Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika),
Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradeško, Marta Krejan,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate, Dušan Škodič

ZUNANJA SODELAVCA:

Tina Leskošek, Gorazd Gorišek

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar,
Katarina Marin Hribar

OBLIKOVANJE:

Boris Jurca

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 6300 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredištvu si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenarocenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan**.

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člana A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS, Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS in Javna agencija za knjigo RS.

FS Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Špik v hudi zimi
Foto: Oton Naglost

Uredištvu Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

OGROMNE RAZPOKE MED SERAKI NA LEDENIKU BOSSONS NAD CHAMONIXOM
Foto: Klemen Gričar

Vsebine vseh Planinskih vestnikov
od leta 1895 do danes na www.pvkazalo.si

Večinoma krotke ledene pošasti

Besedilo: Miha Pavšek¹

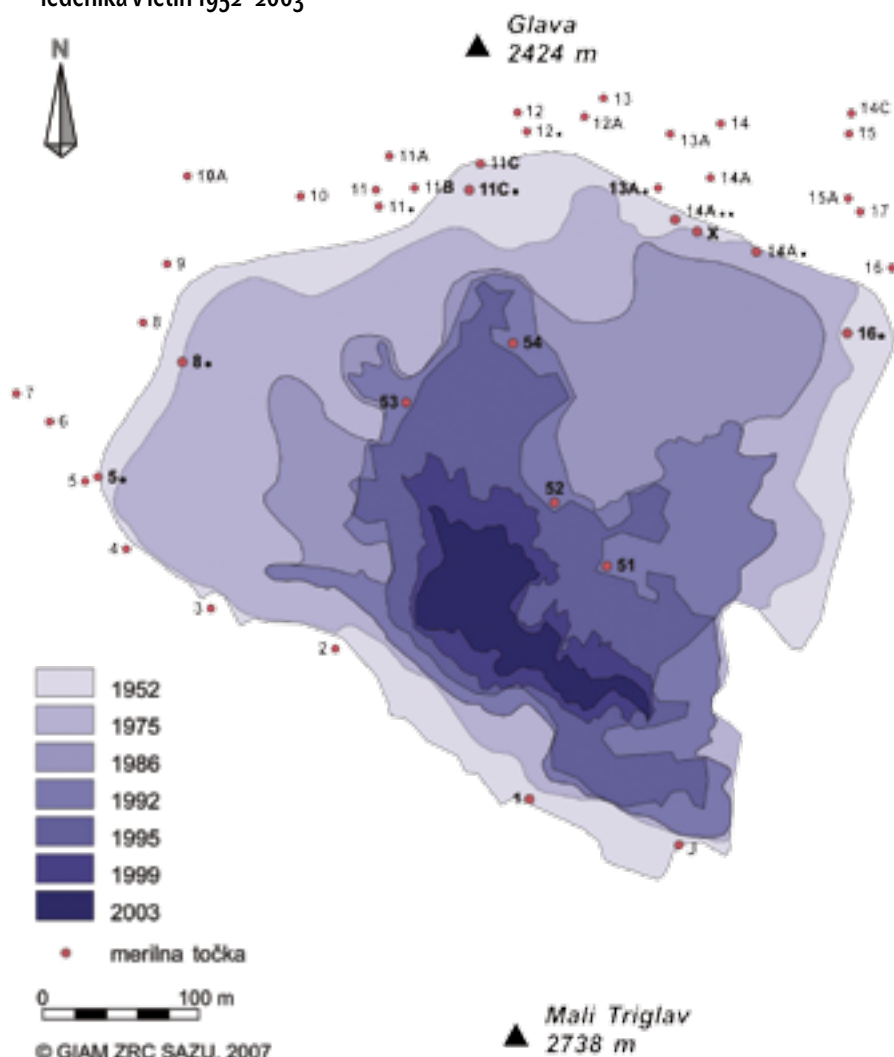
Ledeniki – zanimivi naravni pojavi gorskih pokrajin

Ledeniki – le kdo še ni slišal zanje, velik del Lhribolazcev pa jih lahko spozna in vidi tudi od blizu. V zadnjem času jih vse pogosteje omenjamo v zvezi s podnebnimi spremembami, saj bodo pod našimi najvišjimi vršaci verjetno prav kmalu izginili tudi njihovi zadnji ostanki.

Najbližje so nam v alpskem sosedstvu, o njih pa izvemo marsikaj tudi takrat, ko spremljamo podvige naših himalajcev, andinistov, pamiristov in drugih "plezalistov", ki se podajajo na najvišje in pogosto težko dostopne vrhove širom po svetu. Po drugi strani pa

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

Krčenje Triglavskega ledenika v letih 1952–2003

vidimo sledove delovanja ledenikov tik pred domačim pragom, vendar so ti precej manj očitni kot prej omenjeni, saj gre večinoma le za ledeniško preoblikovano površje. Najrazličnejši obiskovalci gora se zanimamo za ledenike v glavnem iz dveh razlogov: prvi je občudovanje, drugi pa spoštovanje. Oba sta neločljivo povezana in bi morala biti v neposrednem sosledju, katerega neupoštevanje nas lahko v gorah stane tudi življenja. Gibanje po ledeniškem površju pač ni dolinski sprehod, vendar je tudi na takem območju možen sorazmerno varen vzpon ali prečenje. Kadar nam to dopuščajo razmere, pa se lahko takim delom poti tudi izognemo. Višje smo, manj je možnosti za to oziroma manj je zasilnih izhodov, zato je prav, da tovrstne ture načrtujemo še bolj skrbno in preudarno. Ledeniki pa so tudi prinašalci najrazličnejših informacij iz preteklosti, tako o podnebju kot tudi o nekdanjih prebivalcih danes poledenelih delov planeta.

Ledeniški brevir

Nastanek ledenikov omogočata sneg in mraz, zato jih najdemo le visoko v gorah nad snežno mejo (bližje ekvatorju smo, višje so ledeniki) in v visokih geografskih širinah. Vztrajajo ali rastejo le tam, kjer je dovolj obojega. Danes se večinoma povsod krčijo, saj imamo opravka z vse višjimi temperaturami zraka in čedalje večjim deležem padavin v obliki dežja. Geološko še ne tako dolgo nazaj, pred nekaj več kot 10.000 leti, smo imeli pri nas snežno mejo na okrog 1300 metrih, medtem ko je danes ta že več kot dva kilometra višje. Zemljino podnebje v svoji več milijard let dolgi zgodovini ni bilo vedno tako toplo, saj je bil v zadnjem milijonu let naš planet sorazmerno veliko časa prekrit z ledom.

V naših, to je zmernih geografskih širinah najdemo iz teh obdobj številne pomnike zlasti v goratih območjih. Geološko gledano je nekaj manj kot desetina površja Slovenije povezana z ledeniki, približno enak je tudi delež svetovnega površja, ki je danes pod

ledenim pokrovom. Že res, da so tudi pri nas najvišji grebeni in deli gora med nekdanjo poledenitvijo moleli iznad ledenega pokrova, zato pa je ta segal še daleč naprej na območja večjih kotlin in predgorskih nižin, ki jih lahko označimo kot alpsko "preddverje".

Ogromne površine Zemlje v višjih geografskih širinah in na gorskih masivih pa so še vedno pod stalnim snežnim in ledenim pokrovom (približno 3%). Z njihovim delovanjem se neprenehoma spreminjata oblika in podoba površja, snežne in ledene mase pa imajo pomemben vpliv na podnebje in živi svet teh območij. Ledene gmote so bile nekdanj mnogo obsežnejše. Današnje so le ostanek nekdanjih ledenih dob, ki so se nizale v zadnjih dveh milijonih letih vse do nekaj več kot deset tisoč let pred

Vse, kar je ostalo od nekdanj obsežnega ledenika nad Triglavskimi podi, je danes le še manjša ledeniška zaplata pod kratkim ostenjem Malega Triglava. Foto: Oton Naglost

Podatki o treh alpskih in enem himalajskem ledeniku.²

Ledenik Aletsch je največji evropski, Baltoro pa svetovni ledenik.

Ime ledenika	Država	Dolžina (km)	Površina (km ²)
Aletsch	Švica	22,7	86,6
Gorner	Švica	13,5	59,7
Mer de Glace	Francija	12	32
Baltoro	Pakistan	62	520

² Schweizerischen Gletschermessnetz, Neue Zürcher Zeitung On-Line.

našim štetjem. Še v zadnji je bila poledenela površina na kopnem približno trikrat večja od današnje. Zdaj je večina ledu na Antarktiki, Arktiki, Grenlandiji in drugod v višjih geografskih širinah. Nam bližja so gorska območja, kjer pa jih je le nekaj odstotkov.

Današnji ledeniki imajo le malo skupnega z geološkimi ledenimi dobami, saj so večinoma povezani s podnebjem zadnjih stoletij. Tudi za to obdobje je značilno menjavanje toplejših in hladnejših obdobji. Najbolj znana sta srednjeveško toplo obdobje in temu sledeča mala ledena doba. Gre za pojav svetovnih razsežnosti, zato nista bila omejena le na evropsko in severnoameriško celino. V srednjeveškem toplen obdobju (800–1300) je bila povprečna temperatura za

Okno na ledeniku pod Skuto, v ozadju Velika Baba, Ledinski vrh in Storžek Foto: Miha Pavšek

Preglednica 1: Triglavski ledenik – površina ledenika 1900–2011

Leto	Površina (ha)
konec 19. stoletja	prek 40
1900	30
1946	15
1995	3,0
1999	1,4
2003	0,7
2005	1,1
2007	0,6
2008	1,1
2009	2,9
2010	2,5
2011	2,4

Preglednica 2: Ledenik pod Skuto – površina ledenika 1946–2011

Leto	Površina (ha)
1946–1954	2,5–3
1950	2,8
1989	1,1
1997	1,5
2003	0,7
2007	1,1
2008	1,4
2009	1,8
2010	1,8
2011	1,7

Vir: Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

stopinjo višja od današnje. Za nas zelo pomembna je mala ledena doba, ki je zajela Evropo v sredini 14. in je ni zapustila vse do sredine 19. stoletja, torej več kot 400 let kasneje. Višek je dosegla v letih 1645–1715, kar sovпада z zmanjšanjem aktivnosti izbruhov na Sončevi površini. Povprečna temperatura je bila "le" stopinjo nižja, kot smo je vajeni danes. V tem času sta najverjetneje nastala tudi oba naša ledenika, danes le še majhni ledeniški zaplati pod Triglavom v Julijskih in pod Skuto v Kamniško-Savinjskih Alpah.

Ledeniki v izbranih številkah in besedah

Če se omejimo na evropski poledeneli prostor (Alpe, Islandija, Skandinavija in Kavkaz), lahko ugotovimo, da je površine pod ledom približno za nekaj več, kot je velika Slovenija. Večina alpskih poledenelih območij je v Švici, Avstriji, Italiji in Franciji, pri nas so le ledeniški vzorci. Skupna prostornina več kot 1500 ledenikov na tem prostoru je skoraj 400 km³. Obseg in debelina večine alpskih ledenikov v zadnjem četrtoletju močno upadeta. V tem času se je njihova skupna površina zmanjšala skoraj za tretjino.

Letna vsota novozapadlega snega (ne višina, saj se sneg seseda) v Alpah je tudi do 20 metrov, kar omogoča večmetrski letni prirast debeline ledeniškega ledu. Pot od snega do ledeniškega ledu je z vidika našega gostovanja na tem planetu sorazmerno dolga in trnova. Za meter debelo plast ledeniškega firna (njegova gostota je večja od 500 kg/m³), ki je hkrati predzadnja stopnja preobrazbe snežne odeje v ledeniški led, mora pasti okoli 6–8 metrov snega in preteči 3–5 let. Za nastanek enako debele plasti ledeniškega ledu na jugovzhodnem robu Alp, kjer imamo opravka z robnimi razmerami, pa je potrebna še precej več časa – od nekaj desetletij do skoraj celega stoletja. Posebno in precej manj raziskano poglavje ledeniške zgodbe pa so nekdanji ledeniki na območju dinarskega sveta, saj so njihovi sledovi bolj redki in skriti ter po velikosti in oblikah precej skromnejši od svojih alpskih sosedov.

Zanimivo je tudi poimenovanje ledenikov po posameznih alpskih državah: nemško *Gletscher* (splošni izraz) in *Kees* ter *Ferner* (regionalna izraza), angleško in francosko *glacier* (drugačna je izgovorjava), italijansko *ghiacciaio*, rusko in tudi srbsko *lednik* (ледник) in islandsko *jökull*. Slovencem, ki zahajajo v bližnje

Geodetska izmera Triglavskega ledenika

Foto: Miha Pavšek (arhiv Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU)

Ledenik v krnici med Rinkama in Skuto

Foto: Robert Logar

Iledeniške gore, je dobro znan ledenik Pasterca/Pasterze pod 3797 metrov visokim Großglocknerjem/Veliki Klek v Avstriji.

Že šest in pol desetletij dolg niz meritev

Sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU že več kot šest desetletij, natančneje od leta 1946, opazujejo Triglavski ledenik in ledenik pod Skuto (več o obeh najdete

na DEDI-ju, enciklopediji naravne in kulturne dediščine na spletnem naslovu <http://www.dedi.si/>). Oba sta med najbolj jugovzhodno ležečimi ledeniki v Alpah. Ker ležita na sorazmerno nizki nadmorski višini, sta zelo občutljiva na podnebne spremembe. Projekt opazovanja obeh ledenikov je med najstarejšimi in najdaljšimi znanstvenoraziskovalnimi projekti pri nas. Do sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja so potekale meritve s klasično metodo, to je z odčitavanjem spremembe dolžine (debeline) ledenika na posameznih točkah. Takrat so začeli s

Triglavski smuk s Kredarice in lovski veleslalom na Ledinah

Napeto na večnem snegu je bil naslov članka avgusta 1976 v časopisu Delo, kjer so poročali o dvodnevni smučarski tekmi, ki jo je na Triglavskem ledeniku organiziral smučarski klub iz Radovljice. Omenjena tekma je bila sicer naslednica precej bolj znanega triglavskega smuka, ki je potekal na relaciji Kredarica–Krma, torej nekoliko stran od ledenika. Med pripravami na triglavski smuk maja 1946 je eden od udeležencev v megli nevede zavil z ledenika in zapeljal čez rob Triglavske severne stene. Nepoškodovan je pristal 96 metrov nižje blizu izstopa Slovenske smeri. Sicer pa so si tudi številni drugi smučarji na njem vse do sredine osemdesetih let 20. stoletja pogosto privoščili poletno ali v posameznih letih celo zgodnjejesensko smuko. Na ledeniku pod Skuto, natančneje na pozno spomladi ali včasih tudi še v zgodnjem poletju povezanih snežiščih Ledin v vpadnici ledenika pa poteka tudi vsakoletni tradicionalni lovski veleslalom. Konec maja leta 2011 je bil na sporedu že osemnajstič, udeležilo pa se ga je kar 62 tekmovalk in tekmovalcev.

Vrtanje s plinskim parnim vrtalnikom na ledeniku pod Skuto ob koncu talilne sezone leta 2006 Foto: Miha Pavšek

sodobnejšimi fotogrametričnimi meritvami (laserski teodolit), ki omogočajo prostorsko zaznavanje in kasnejšo predstavitev rezultatov. Od leta 1976 snemajo ledenik tudi s posebnim panoramskim fotoaparatom, podatki o obeh ledenikih pa gredo tudi v mednarodno izmenjavo.

Ob koncu 19. stoletja, ko je Triglavski ledenik segal še do roba Stene, je meril več kot 40 hektarjev. Ob začetku natančnejših meritev (preglednica 1) in opazovanj je bila velikost njegove površine 15 hektarjev, pol stoletja kasneje pa le petino tega. V zadnjem desetletju se je zmanjšal še za tretjino, tako da je bila njegova površina v tem tisočletju že dvakrat manjša od hektarja (jeseni 2011 je meril 2,4 ha), najmanjša pa rekordno vročega

leta 2003. Tudi lanskoletni jesenski podatek o površini ledenika pod Skuto (1,7 ha) kaže, da se je v primerjavi s prejšnjim letom nekoliko zmanjšal, sicer pa se je tudi njegova površina med letoma 1997 in 2003 prepolovila (preglednica 2). Ko pridemo do obeh ledenikov, še posebej do tistega pod Skuto, ki je izrazito krniškega tipa (s treh strani obdan z ostenjem), nas bolj kot njegovo krčenje zbode v oči naglo tanjšanje. Lanskoletna podpovprečna snežna sezona in kasnejša zelo topla talilna doba sta odnesli ves pridelek predhodnih let. Podnebne razmere meteoroloških letnih časov v letu 2011 in zima 2011/12 so še naprej presuše ter večinoma pretople. Zato se zdijo napovedi klimatologov, da smo v resnici zadnja generacija, ki še lahko

opazuje zadnje ostanke domačih in nekaterih sosednjih, manjših ledenikov na območju jugovzhodnih Alp, vse resničnejše. Kar sama se ponuja ugotovitev, kako malo manjka do njunega resničnega izginotja – po vsej verjetnosti bo zadostovalo že nekaj zelenih zim, ki jim sledi pretoplo poletje.

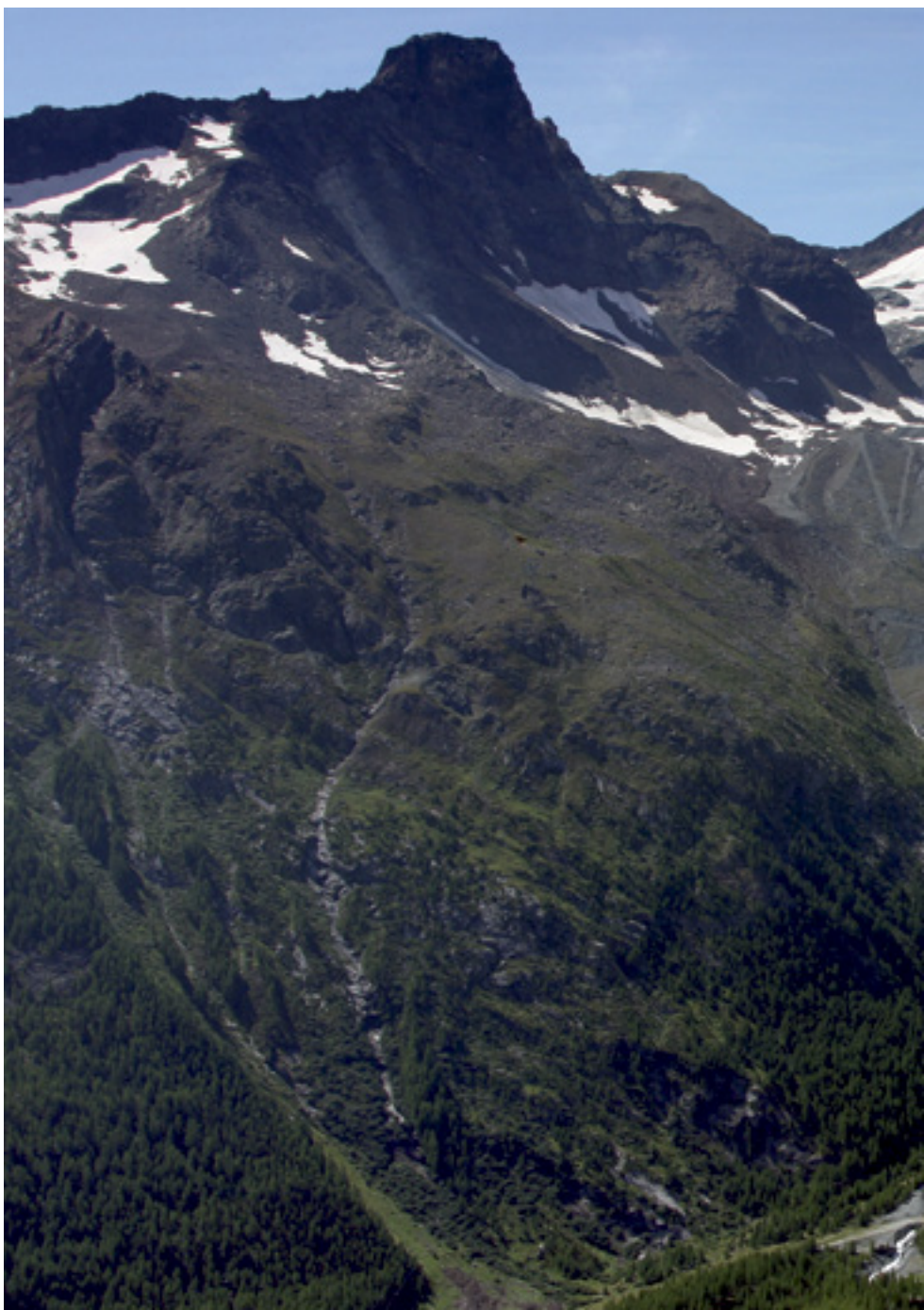
Radarsko in vrtalno določanje debeline obeh domačih ledenikov

S krčenjem ledenikov je povezano tudi njihovo tanjšanje. V letih s podpovprečno snežno sezono in z nadpovprečnimi temperaturami v talilni dobi se lahko naša ledenika stanjšata tudi za več kot meter. Če se Triglavski ledenik predvsem manjša, pa se njegov vzhodni sosed pod Skuto v glavnem tanjša. Metod za ugotavljanje debeline

Domače ledeniške nesreče

Ledeniški svet pomeni vse kaj drugega kakor trdna tla, kar smo že spoznali na primeru nesreče leta 1946 s srečnim koncem. Poleg zdrsov, vendarle smo na ledu, se največ tovrstnih nesreč konča s padcem v ledeniško razpoko. Na naših ledeniških krpah jih ni ali pa so tako ozke, da lahko stopimo čeznje. Drugod v Alpah in na območjih s še aktivnimi in obsežnimi ledeniki pa so lahko razpoke več metrov široke in še bolj globoke. Zato se v ledeniškem svetu vedno gibamo v navezi. Tudi če pademo v navezi in nas varujoči hitro zaustavi, se bomo brez tuje pomoči težko privlekli na površje.

Ledenika pod Skuto in Triglavom skrivata kar nekaj zgodb, najbolj tragični pa sta dve. Julija 1913 se je 15-letni Janko Petrič iz Šiške pri Ljubljani, takrat dijak druge državne gimnazije, na jamarskem izletu z drenovci ponesrečil med grebenskim prečanjem Kranjska Rinka–Skuta. Pri tem je omahnil na ledenik pod Skuto, kjer so ga tri dni kasneje našli v zadnji razpoki na sredini ledenika. Razpoke so bile globoke od 10 do 15 metrov. Nenavadnejša je bila nesreča na Triglavskem ledeniku. Med slabim vremenom maja 1989 je v ostenje Malega Triglava nad ledenikom trčilo športno letalo iz Nemčije, v katerem so preminuli vsi štirje potniki, člani bavarske družine. Nekaj ostankov tega letala so pred leti našli tudi sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU med rednimi letnimi meritvami ledenika.

ledeniških plasti je več. Leta 1999 so na Triglavskem ledeniku tovrstne meritve opravili s pomočjo georadarja. Največja izmerjena debelina je bila 9,5 metra, povprečna pa 4–5 metrov (ocenjena prostornina je znašala 20.000 m³). Sedem let kasneje, leta 2006, so pod Skuto uporabili poseben parni vrtnalnik. Rezultati so pokazali, da je bila takrat povprečna debelina ledenika nekaj več kot 7 metrov, največja skoraj 12 metrov, najmanjša pa le 4,5 metra. Prostornino ledenika so ocenili na okrog 80.000 m³. Tako blizu, a tako različni, bi lahko dejali za naši, le nekaj

Nešteto ledeniških potokov se izpod ledenika Feegletscher pod Allalinhornom steka v dolino Saastal. Foto: Vladimir Habjan

več kot 50 kilometrov medsebojno oddaljeni ledeniški krpi. Medtem ko ima bolj znana pod Triglavom površinski primat, ima druga pod Skuto prostorninskega.

Vse je v rokah naravnega dinamičnega ravnovesja

Čeprav imamo Slovenci še dva ledeni(č)ka, ki merita skupaj le za pol drugo nogometno igrišče, pa je v naših visokogorskih osojeh še precej drugih snežišč. Videti je, da je z globalnim segrevanjem ozračja vse pomembnejša senčna lega posameznega ledenika. Pri tem ima očitno precej nižje ležeča krniška ledeniška krpa v zatrepu Led in v Kamniško-Savinjskih Alpah prednost pred pobočno pod ostenjem Malega Triglava v Julijcih. Zaradi sorazmerne

majhnosti obeh in velike spremenljivosti meteoroloških kazalcev pa se lahko v prihodnje ta razmerja hitro spremenijo. Tudi "megasnežna" zima, kakršni smo bili priča v gorah v snežnih sezonah 2005/06 in 2009/10, verjetno ne bo preprečila njenega izginotja, ga bo pa vsaj za nekaj let odložila. In prav ta spremenljivost in nepredvidljivost narave sta dva njenih glavnih čarov. Vprašanje je, ali se bosta naša ledenika kdaj sploh v celoti stalila, saj ju pri tem ovirajo gruščnati nanosi, pod katerimi ostane fosilni ali ujeti led. Morda pa se bo na mestu nekdanjih ledenih gmot odprlo z ledeniško erozijo in korozijo agresivne vode preoblikovano površje, nič manj zanimivo od tega, kar je bilo na njem nekaj stoletij prej, ko je bilo pod ledenim pokrovom. ◉

Od ledeniške krnice do čelne morene

Ledeniki – dinamične tvorbe, ki spreminjajo Zemljino površino

Besedilo: Mateja Ferk in Miha Pavšek¹

Vsak ljubitelj vzpetega sveta se na svoji gorniški poti prej ko slej sreča z ledeniki, pred tem pa (praviloma ...) vsaj z osnovami gibanja v ledeniškem svetu in ledeniško vravno tehniko. Čeprav že pred tem beremo, vidimo in izvemo marsikaj o njih, pa je vse drugače, ko se srečamo z njimi v živo. Med vzponom na gorske vršace je vedno dovolj časa za razmišljanje, pa ne samo o tem, zakaj, s kom in s čim smo tam, temveč tudi o nastanku in značilnostih ter dinamiki naravnih pojavov, ki nas obkrožajo. Eno od zanimivejših zgodb o gorskem svetu nam pripovedujejo ledeniki, in to vse od dolinskega parkirišča pa do znamenja na vrhu gore. Njihova zgodba pa je v resnici ravno obrnjena, saj se prične tam, kjer je naša šele malo čez polovico, v krnicah pod visokogorskimi vršaci ...

Ledene dobe

Ledeni pokrovi in ledeniki prekrivajo okoli desetino površja našega planeta in zadržujejo približno več kot 30 milijonov km³ sladke vode, kar je okoli tri četrtine vse sladke vode na Zemlji. V preteklih geoloških dobah je obseg poledenelega površja precej nihal. V zemeljski zgodovini so strokovnjaki do sedaj prepoznali vsaj pet večjih ledenih dob, najbolj znana in raziskana pa je zadnja oziroma najmlajša, kvartarna ledena doba. V njej se je zvrstila serija hladnejših obdobij, imenovanih glaciali ali stadiali, med njimi pa so bila toplejša obdobja, imenovana interglaciali ali interstadiali.

V preteklosti so omenjali zgolj štiri ohladitvene faze, imenovane po rečicah na severnem obrobju Alp (Mindel, Günz, Riss in Würm), danes

pa vemo, da je bilo teh obdobij precej več. Trenutno smo v obdobju interglaciala, imenovanega holocen, ki se je začel pred okoli 10.000 leti, še zmeraj pa v kvartarni dobi. Nenehno prostorsko širjenje in krčenje obsega poledenitve sta z odnašanjem kamninskega gradiva z enih ter odlaganjem tega materiala na drugih območjih izrazito preoblikovala velik del površja. Zaradi velikosti, raznolikosti in slikovitosti teh oblik spadajo ledeni pokrovi in ledeniki ter ledeniško preoblikovane pokrajine med najzanimivejše na Zemlji. Ker gre v največji meri za vzpeti svet, so ta območja deležna pogostega obiska najrazličnejših obiskovalcev gora.

Raznolikost ledenikov

Glede na geografsko pojavljanje ločimo dva osnovna tipa poledenitve: celinsko (ledeniški pokrovi

Ledenik Baltoro v Karakorumu je največji na svetu. Foto: Marko Prezelj

prekrivajo zlasti celino in niso pod močnim vplivom oblikovanosti podlage) ter alpsko poledenitev (ledeniki nastanejo v gorskih območjih, od koder se v nižine stekajo po dolinah). Gledano z vidika jugovzhodne Evrope lahko določimo še tretji, to je dinarski tip poledenitve (na dinarskih kraških planotah so bili oblikovani zlasti ledeniški pokrovi in krniški ledeniki, v nižje predele pa so se spuščali odtočni ledeniki). V pleistocenu sta bila na območju Slovenije razvita alpski (Julijske Alpe, Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe in Pohorje) ter dinarski tip poledenitve (Snežnik, Trnovski gozd). Oblika ali morfologija posameznih ledenikov sta odvisni od lokalnih

¹ Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU.

podnebnih razmer in izoblikovanosti podlage.

Vsak posamezni ledenik je glede na obliko in lokacijo edinstven. Prav zaradi tega obstaja vrsta različnih tipov ledenikov, ki jih glede na značilno zgradbo in oblike združujemo v tri večje skupine: ledeniške pokrove in kape, ledenike, odvisne od izoblikovanosti podlage, ter morske ledenike. Procese in oblike, ki so povezani z delovanjem ledenikov in ledu, obravnava veda o ledenikih ali glaciologija.

Ledeniške ali glacialne procese v splošnem delimo na erozijske, kjer prevladuje odnašanje kamninske podlage, akumulacijske, kjer prevladuje odlaganje erodiranega gradiva, ter fluvialne (posredno ledeniške), ki so posledica delovanja vodotokov, odtekajočih izpod ledenikov. Ravno kamenine so tiste, še posebej če so tik pod vrhovi gora drugačne kot spodaj

v dolini, ki nam pogosto razkrijejo izvorno območje posameznih ledenikov. Ne smemo pa pozabiti, da se tudi precej raje krušijo na mestih, kjer jih je nekdaj prekrival ledeni pokrov, zato velja biti tam toliko pozornejši na padajoče kamenje.

Spreminjanje ledenikov

Osnovna pogoja za nastanek ledenikov sta dovolj nizka temperatura in zadostna količina snežnih padavin. Takšne razmere so najznačilnejše za visoke geografske širine in visokogorje, kjer je tudi v današnjih podnebnih razmerah še omogočen obstoj ledenikov. Naraščanje ali zmanjševanje količine ledu sta odvisna od razmerja med dotokom snežnih mas in njihovim taljenjem. Zaradi teh značilnosti so ledeniki dinamične tvorbe, ki se neprestano spreminjajo in prilagajajo okoljskim spremembam; ledeniki

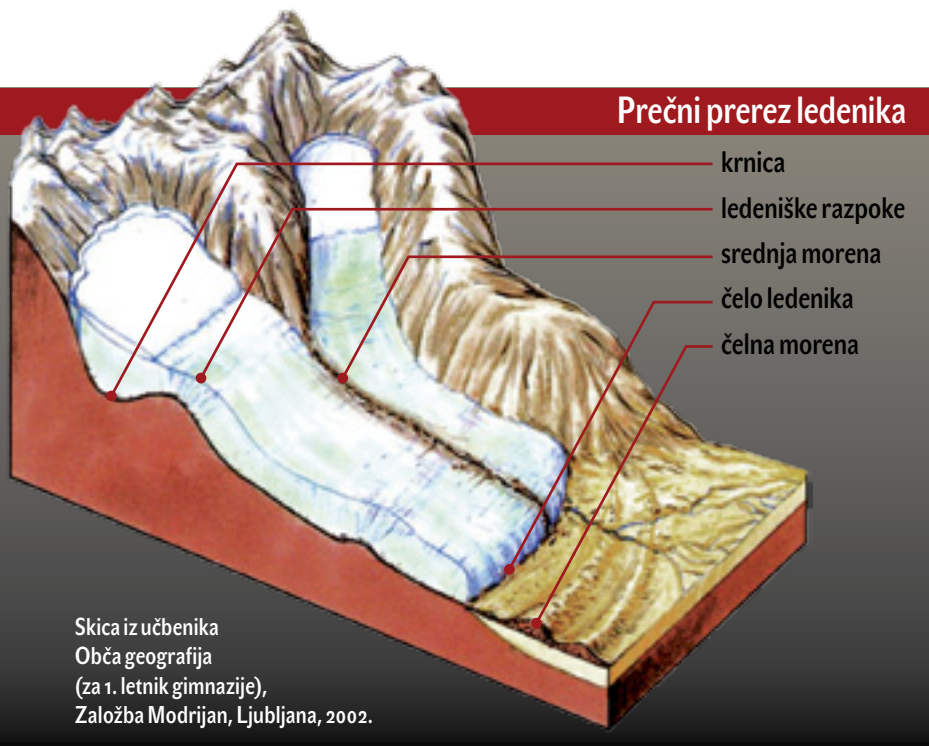
rastejo in se talijo, spreminjajo obliko in smer premikanja, delujejo mehansko na kamninsko podlago ter premeščajo velike količine kamninskega gradiva različnih velikosti, ob tem pa se sproščajo tudi ogromne količine vode, ki odteka izpred njih.

Posamezni ledenik na ta način vzpostavlja energetska in snovno ravnovesje med območjem kopičenja ledu in območjem njegovega izteka. Nekaj takega ravnovesja in obilo izkušenj ter spretnosti potrebujemo tudi vsi, ki bi se radi seznanili z ledeniškiimi značilnostmi od blizu ali pa le prečkali njihovo slikovito površje.

Nastanek krnic in dolin

Tisti del, kjer se kopiči sneg in dela nov led, ledenik pa raste, imenujemo erozijski del ledenika ali redišče. Zaradi naraščanja debeline snega in ledu se v odvisnosti od naklona

Prečni prerez ledenika

Skica iz učbenika
Obča geografija
(za 1. letnik gimnazije),
Založba Modrijan, Ljubljana, 2002.

kamninske podlage in pritiska zgoraj ležečih ledeniških plasti začne ledena gmota premikati. Na strmehjših pobočjih se ledenik začne premikati že pri debelini ledu okoli 15 metrov. V povprečju obsega redišče skoraj dve tretjini površine celotnega ledenika. Debelina ledu in pritisk premikajoče se ledene gmote na podlago povzročata na tem delu ledenika učinkovito in globoko erozijo kamninske podlage.

Z vtekanjem vode v razpoke v kamninski podlagi in njenim zmrzovanjem se pod vplivom zmrzalnega prepevanja od podlage lomijo, trgajo in luščijo kamninske gmote različnih velikosti in oblik. Odlomljeni kamninski kosi nato zamrznejo v ledenik in postanejo del tovara, ki ga nosi s seboj. Ker prenašajo ledeniki v sebi velike količine kamninskega gradiva, ne deluje na podlago samo led, temveč jo drgne in brusi tudi kamninski tovor. Drobni delci zdrobljene kamnine delujejo na podlago kot brusni papir in jo "spolirajo". Kadar je v spodnjem delu ledenika zamrznjen večji kamninski blok, lahko ta na podlagi pusti črtasto drsno sled v obliki ledeniških raz.

Po umiku ledenikov se v zgornjem delu najpogosteje razkrijejo velike polkrožne kotanje, imenovane krnice, ki se prek pragov in okrešljev nadaljujejo v globoke in široke ledeniške doline, katerih prečni prerez ima obliko črke U. Če so se v glavno ledeniško dolino stekali še manjši, stranski ledeniki, imamo po umiku ledenikov nad glavno dolino še višje,

stranske ledeniške ali obviselne doline. Voda, ki priteka iz obviselih dolin, pogosto pada v slikovitih slapovih v glavno dolino.

Zdaj veste, zakaj moramo včasih na poti iz gorskih dolin pod najvišje vrhove – zadnji del vzpona nanje je po navadi najbolj strm – že v srednjem delu poti gristi kolena bolj, kot smo pričakovali ob načrtovanju ture ...

Kamninski material, ki ga ledenik odtrga s podlage, ter gradivo, ki pade na ledenik z okoliških pobočij ali ga prinese veter, se premikata skupaj s tokom ledenika do konca območja akumulacija.

Mejo med rediščem in tališčem ledenika predstavlja ravnovesna meja ali ELA (izraz izhaja iz začetnic poimenovanja v angleščini: equilibrium line altitude) oziroma tista nadmorska višina, nad katero led v glavnem nastaja, medtem ko pod njo večinoma izginja. V grobem jo lahko za določen, sicer manjšinski tip ledenikov v zmernih geografskih širinah enačimo s snežno mejo. Pred desetletji je bila na območju Alp še tik pod našimi najvišjimi gorami, danes pa je že krepko prek 3000 metrov.

Odlaganje kamninskega gradiva

Območje ledeniške akumulacije se imenuje tališče ali območje taljenja ledenika. To pomeni, da je akumulacija snega in ledu manjša od taljenja, zaradi česar se prostornina ledu na letni ravni zmanjšuje. V tem delu so ledeniki mnogo bolj razčlenjeni z razpokami, zato je priporočljivo, da

jih prečkamo čim višje. Na njihovi površini prevladujejo podolžne razpoke, ki se pahljačasto raztekajo proti čelu ledenika. To predstavlja najnižjo točko oziroma območje, do koder seže ledenik.

Pod ravnovesno mejo na območju ledeniške akumulacije se ob ledenikih, pod njimi in pred njimi kopiči nesortirano kamninsko gradivo ali til, ki ga ledeniki nosijo s seboj. Dokler ledeniki v zgornjem delu (redišče) še rastejo, se ledene gmote premikajo. Njihovo delovanje lahko ponazorimo z delovanjem tekočih stopnic. Vse gradivo, ki ga nosijo s seboj, se na območju taljenja ledenika odlaga iz enostavnega razloga – ko se led enkrat stali, ni več transportnega sredstva, ki bi nosil gradivo naprej, saj voda, ki odteka izpred ledenika, nima tolikšne moči, da bi lahko sproti odnašala vse gradivo. Dlje kot ledeniki vztrajajo na istem mestu, kar je odvisno tudi od ustaljenih podnebnih razmer, večje so količine tila, ki se nabira ob njih.

Najznačilnejše akumulacijske oblike tila so morene. Ob robovih oziroma bokih ledenikov se oblikujejo bočne morene, pred koncem oziroma čelom ledenika pa čelne. Grbine iz tila, ki ostanejo po dnu ledeniške doline po umiku ledenikov, imenujemo talne morene. Hitrejšje in enakomernejše kot je umikanje ledenikov, manj izrazite so čelne morene, ki ostanejo za njimi. Če se ob umiku ledenika pojavi daljše obdobje stagnacije čela ledenika oziroma ta dlje časa vztraja na istem mestu, imamo opravka s čelnimi morenami, ki so znak umikalnih stopenj ali stadijev ledenika.

V primeru, da se umikanje ledenika ustavi in začne ledenik ponovno rasti, se sledi prejšnjih akumulacij, predvsem umikalnih stadijev, zabrišejo. Zato talne morene in umikalni stadiji vedno predstavljajo le razmere, ki so vladale ob zadnji poledenitvi. Kadar vode talečega se ledenika zastajajo za čelno moreno, ker nimajo kam odteči, imamo opravka z ledeniškim jezerom, kakršna sta po nastanku tudi naše Bohinjsko in Blejsko jezero.

Odtokanje vode izpod ledenikov

Ledeniki se v čelnem delu ne prestopajo, zato izpred njih odteka velike količine vode z značilno mlečno barvo (ledeniška voda ali lednica), ki ji rečemo proglacialni tok. S seboj odnašajo mnogo kamninskega gradiva in njihovo mehansko delovanje

(erozija) na rečno strugo takoj pod ledeniki je zelo izrazito. Proglacialni tokovi so pogosto oblikovali globoke soteske in korita. Ob koncu sotesk, kjer se doline razširijo ali preidejo v širše kotline, pa so tovrstni tokovi nasuli obsežne vršaje iz fluvioglacialnega gradiva (ledeniško gradivo, ki ga je preložila tekoča voda). V vršajih pod ledeniki so včasih odloženi tudi ogromni zaobljeni kamninski bloki, ki po dimenzijah daleč presegajo velikost običajnega fluvioglacialnega proda.

Transport in akumulacijo takšnih velikih blokov so omogočili tako imenovani ledeniški izbruhi. To je pojav, ko se iz ledenika naenkrat sprostijo

Do table na fotografiji je še pred 30 leti segal znameniti ledenik Pasterza pod Großglocknerjem. Foto: Bojan Erhartič

ogromne količine vode, ki je bila zajezena z ledom ali čelno moreno. V tem primeru se stali ledena zapora ali pa zaradi povečanega pritiska akumulirane vode pride do predrtja morenskega nasipa. Ob tem lahko nastane poplavni val, ki odnese vse pred seboj in material odloži daleč vstran ter mnogo nižje v dolini ali kotlini. Nekaj podobnega so skušali preprečiti tudi lansko poletje nad Chamonixom na ledeniku Tete Rousse, kjer je pred 120 leti že prišlo do ledeniškega izbruha, ki je terjal 175 življenj.

Z geomorfološkim proučevanjem sledi poledenitev v preteklosti ne prepoznavamo le učinkov ledu na morfološko preoblikovanje pokrajine, ampak nam značilnosti poledenitve, predvsem hitrost napredovanja in umikanja ledenikov, razkrivajo dragocene podatke o podnebnih spremembah nekoč. Samo s

podrobnim raziskovanjem dogajanja v preteklosti in razumevanjem procesov lahko pravilno razumemo trenutne podnebne razmere na Zemlji in poskušamo predvideti, kakšni so podnebni trendi za prihodnost.

Ob opazovanju ledenikov in ledeniško preoblikovanega sveta se tudi ljubitelji gora zavedamo svoje minljivosti in hkrati enkratnosti, zato se s toliko večjim veseljem vsakič znova vračamo med gore ter ledeniško preoblikovane nižje vzpetine in doline. Morda šele tam dodobra občutimo vso mogočnost planeta, na katerem živimo in se nam tako velikodušno razdaja, mi pa smo včasih do njega prav mačehovski. Ledeniki nas postopoma že zapuščajo, le koliko časa bo imela potrpljenje z nami naša mati Zemlja? Morda smo prav v tem oziru vsi, ki zahajamo v gorska nedrja, njeno zadnje ali pa morda celo edino upanje ... ◉

Ledena območja – naš naravni termostat

Pogovor z Gregorjem Vertačnikom

Besedilo: Irena Mušič Habjan

Gregorja Vertačnika bralci Planinskega vestnika poznate kot soavtorja prispevkov o vremenu v naših gorah, tokrat pa smo se z njim pogovarjali o ledu in snegu, to je t. i. kriosferi. Podnebne spremembe, o katerih v zadnjih letih veliko beremo in slišimo, imajo, kakor boste lahko prebrali v nadaljevanju, izredno negativen vpliv na ledena območja po svetu, tudi na ledenike v alpskem svetu v Evropi, pri čemer te spremembe lahko opazimo tudi pri nas.

Foto: Manca Volk

Kakšen namen in vlogo imajo poledenela območja (ledeniki, Arktika, Antarktika, Grenlandija)?

Zemlja je bila večji del svoje zgodovine popolnoma brez ledu, zato je sedanje obdobje nekaj desetih milijonov let nenavadno. Ledeniki so kljub nekaterim negativnim platem (poplave iz ledeniških jezer, težavno prečenje ledenikov ...) za človeštvo pomembni, ker v sušnih obdobjih in v poletnem času predstavljajo vir oziroma zalogo pitne vode na številnih območjih na svetu (Peru, Bolivija, Himalaja, deloma nekatera območja v Alpah). Kriosfera kot ledeno in snežno območje v celoti na Zemlji deluje kot nekakšen naravni termostat. S svojo belo površino odbija večino sončnih žarkov in preprečuje, da bi se Zemlja bolj segrela, kot del podnebne sistema pa je najbolj občutljiva in se že na majhne spremembe burno odzove. Ledeniki se zato ob

manjših temperaturnih spremembah, na primer za eno stopinjo Celzija, v časovnem obdobju nekaj desetletij opazno povečajo ali zmanjšajo.

Katero ledeno območje je najbolj raziskano?

Pred stotimi oz. dvestotimi leti so najbolj preučevali Alpe, nato pa so z boljšo tehnologijo začeli raziskovati tudi manj dostopne kraje, npr. Skalno gorovje v ZDA in Kanadi, Ande in Himalajo. Dandanes skorajda ni skritih koticov, kamor človeška noga še ni stopila, zato je precej raziskav opravljenih na Antarktiki ter na skrajnih severnih območjih Grenlandije in Arktike.

Na najbolj neprijaznih območjih Antarktike in skrajnih severnih širinah gre predvsem za znanstveno delo, ki je v zadnjem času vse bolj povezano s podnebnimi spremembami in ekologijo. Na Arktiki in na območjih severne Kanade in Rusije preučujejo življenje ljudstev, ki živijo na teh območjih, in način, s katerim se spopadajo s podnebnimi spremembami. Vemo, da so nekatera območja, kjer živijo Inuiti (Eskimi), že prizadeta zaradi tega. Znan je primer otoka Shishmaref na Aljaski, kjer so začeli s preseljevanjem ljudi, saj je vse toplejše vreme povzročilo zmanjševanje količine ledu v okoliškem morju, ki je otok doslej uspešno ščitil pred erozijo valov zaradi jesenskih viharjev.

Znanstveniki opravljajo različne meritve. Do kakšnih zaključkov so v zadnjem času prišli?

Nabor meritev je pester. Za meteorologe je seveda najbolj pomembna temperatura. Vrtine v debelo ledeno skorjo Grenlandije in Antarktike so omogočile vpogled v podnebno zgodovino teh območij in deloma tudi Zemlje kot celote v preteklih nekaj stotisoč letih. Nedvoumno so pokazale ključno povezanost med temperaturo Zemljinega površja in toplogrednimi plini v ozračju. Znanstveniki so že konec 70. let začeli sistematično meriti obseg morskega ledu na Arktiki in Antarktiki, v zadnjih letih pa so se začele neposredne in zelo natančne satelitske

Mogočno stičišče ledenikov v montblanškem pogorju. Ledenik Taléfre (spodaj) se izliva v ledenik Leschaux, ki je nadaljevanje ledenika Mont Mallet izpod Grandes Jorasses (levo). Izpod Mont Blanca (desno) se ledeniku Leschaux pritakne ledenik Tacul, ki nastane z združitvijo ledenikov Periades, Géant in Vallée Blanche. Vsi skupaj se spuščajo v dolino reke Arve kot veliki ledenik Mer de Glace. Foto: Marko Prezelj

Osebna izkaznica

Končal študij na Fakulteti za matematiko in fiziko, smer meteorologija. Zaposlen na Agenciji republike Slovenije za okolje (ARSO) kot sodelavec oddelka za klimatologijo. Meteorologija in klimatologija sta dejavnosti, s katerima se ukvarja tudi v prostem času, v zadnjem času pa tudi s podnebnimi spremembami in z raziskovanjem mrazišč. Z Umanotero v letu 2010 sodeloval pri pripravi razstave Slovenija, 50+ (<http://www.slovenija50plus.si/>). Član neformalnega združenja vremenskih entuziastov Slovenskega meteorološkega foruma, ki se aktivno ukvarja z raziskovanjem mrazišč.

meritve težnosti nad posameznimi deli Zemlje. Z njimi smo dobili otipljiv dokaz, da se masi obeh ledenih pokrovov kopenske Grenlandije in Antarktike kar hitro zmanjšujeta.

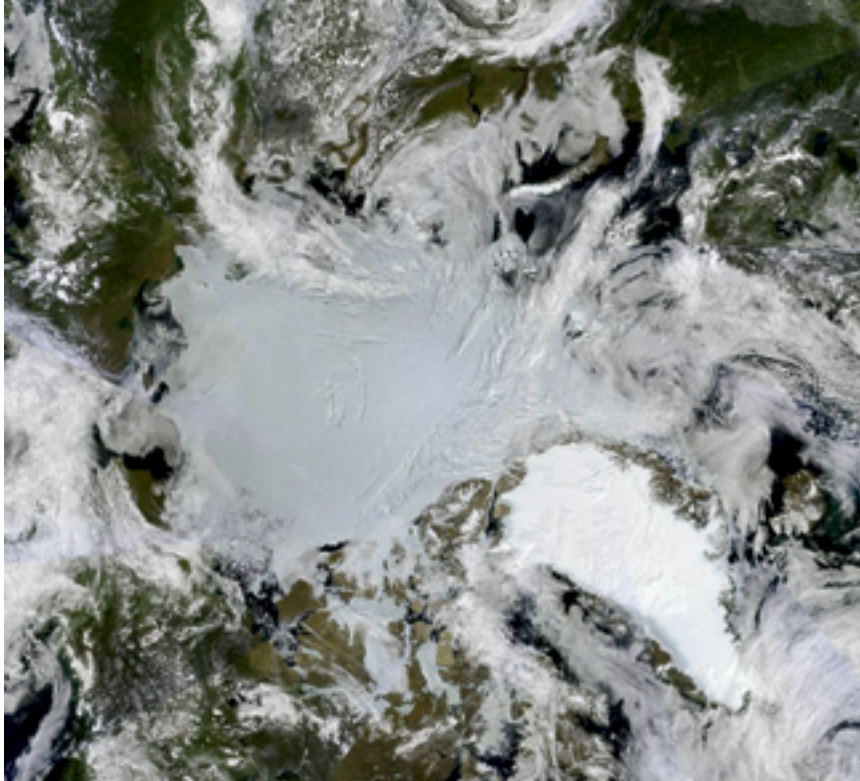
So v tem času odkrili kaj, česar niso ravno pričakovali?

Eno od precej presenetljivih odkritij so številna jezera, ki ležijo pod ledenim pokrovom Antarktike. V eno teh jezer, jezero Vostok, naj bi se to poletje (na južni polobli) končno približali do gladine, ki leži skoraj štiri kilometre pod ledom. Nedotaknjeno in izolirano od zunanjih dejavnikov, to je zraka, je staro približno deset milijonov let. (Sovjetski znanstveniki so 8. februarja 2012 približali ledeni pokrov nad jezerom Vostok. Op. ur.)

Tudi v Alpah poznamo nekaj primerov, ko se je v ledeniku nabralo jezero in je občasno prišlo do t. i. ledeniških poplav zaradi nenadne porušitve stene jezera. Najbolj znan primer se je zgodil v Franciji leta 1892, ko je voda izpod ledenika Tete Rousse poplavila dolino Saint Gervais.

Ali so ledena območja ali ledeniki za obstoj ljudi in narave nujno potrebni?

Ledeniki so nekakšen termostat za Zemljino podnebje. Z odstranitvijo večine ledu in snega se poveča absorpcija sončnega obsevanja, temperaturi Zemljinega površja in ozračja narasteta. Kdaj točno se bo to zgodilo oz. za koliko se mora planet segreti, da ves led ali večina izginе, ne vemo natančno, podatki iz preteklosti pa nam kažejo, da je dovolj že nekaj stopinj Celzija. Nekateri ledeniki so že

Pogled na Arktiko in okolico 11. julija 2011. Vidimo belo Grenlandijo in morski led na sredini, levo Rusija, zgoraj Evropa, spodaj Kanada in desno Atlantik. Vir: <http://earthobservatory.nasa.gov/>.

začeli izginjati ali so v zadnjih desetletjih celo izginili. Eden bolj odmevnih primerov je ledenik Chacaltaya v bolivijskih Andih, ki je izginil leta 2009 po 18.000 letih obstoja in je bil še okoli leta 1940 po velikosti dokaj primerljiv s Triglavskim ledenikom.

Ali obstajajo simulacije, ki bi prikazovale, kako bi izginotje ledenikov spremenilo podobo planeta?

Nekaj simulacij je bilo že narejenih, vendar pa je zaradi kompleksnih

povezav rastlinskega in živalskega sveta to še vedno uganka. Tu seveda ne smemo pozabiti na permafrost, v naravi stalno zamrznjena tla severnih predelov Rusije in Severne Amerike. Zemlja še nekaj časa ne bo popolnoma brez ledu, ker nekatera gorovja segajo tako visoko, da bo tam temperatura ostala globoko pod ničlo, četudi se vsa Zemlja segreje za deset ali več stopinj Celzija. Lahko pa bi stalitev morskega ledu močno pripomogla k uhajanju metana, ki se

Klimatološki modeli napovedujejo, da naj bi se Arktika v 21. stoletju od vseh območij na svetu najbolj segrela, tj. za okrog 5 stopinj Celzija. Segrevanje naj bi bilo večje pozimi kakor poleti, močno ogrevanje naj bi imelo velik vpliv na videz in ekosisteme v tistem območju.

v obliki ledenih skladov nahaja na morskem dnu. Obsežno sproščanje metana lahko pričakujemo tudi pri taljenju permafrosta. Sproščeni metan, ki naj bi ga bilo po nekaterih ocenah ogromno, bi lahko povzročil, da bi se Zemlja še dodatno segrela za nekaj stopinj. Morda se je to že zgodilo pred 55 milijoni leti v t. i. paleoceno-eocenskem temperaturnem višku.

Kje so vidni ti sledovi?

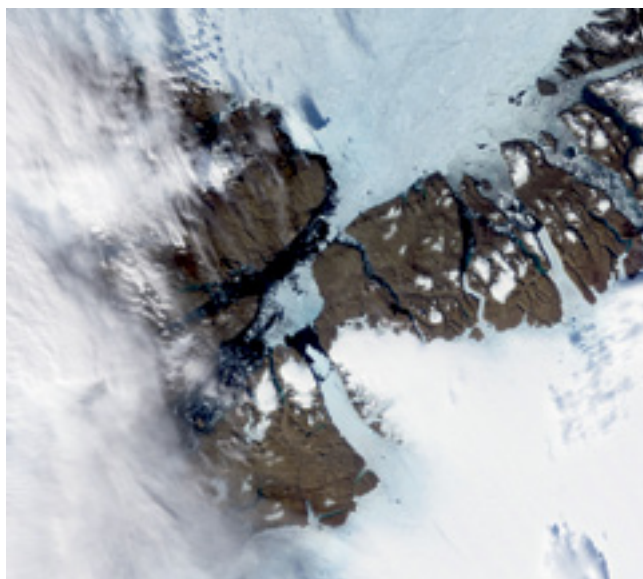
Sledovi množičnega izumrtja so najbolj vidni v morskih usedlinah, ki kažejo na nenadno in obsežno spremembo podnebja, ogljikovega cikla in življenja v tistem času.

Pri nekaterih ledenikih v Alpah so spremembe že vidne. Kakšne so posledice taljenja ledenikov?

Na najmočnejšem udaru so zlasti manjši ledeniki. Pri nas sta taka ledenika Skuta in Zeleni sneg, ki se komajda ohranjata pri življenju. Prideteti pa so tudi večji alpski ledeniki, med njimi Aletsch v Švici in Mer de Glace v Franciji. Nekateri od teh so se v zadnjih 100 letih stanjšali za okoli 100

Levo: Petermannov ledenik (v sredini slike) na severu Grenlandije pred odlomom ledene gore v letu 2010

Desno: S Petermannovega ledenika na severu Grenlandije se je v začetku avgusta 2010 odlomila zelo velika ledena gora (v sredini slike). Takšni in podobni dogodki (razpadanje ledenih polj) postajajo na polarnih območjih zaradi globalnega segrevanja vse pogostejši. Vir: <http://earthobservatory.nasa.gov/>.

metrov. Izginotja večjih ledenikov ne pričakujemo pred koncem 21. stoletja, vendar bodo manjši ledeniki, in takih je večina, verjetno izginili do sredine tega stoletja.

Ledeniki soustvarjajo alpsko pokrajino, ki smo je vajeni. Zaradi manjšanja ledenikov se bo podoba Alp precej spremenila, poleg tega se je zaradi visokih temperatur začel odvajati permafrost, kar je bilo najbolj vidno poleti leta 2003 pri nekaterih najvišjih alpskih vrhovih. Takrat so poročali o povečanem kršenju teh vrhov. Ko se bo ozračje še bolj segrelo, bo tega vse več. Seveda se bo povečala tudi nevarnost pri obisku teh vrhov. Z izginotjem ledenikov se bodo spremenili rečni režimi zlasti manjših rek in potokov, ki izvirajo prav v Alpah, kar bo vplivalo tudi na uporabo pitne vode. Temu se bomo morali prilagoditi.

V septembru leta 2007 je prišlo do nenavadno močnega taljenja arktičnega morskega ledu. Minimum v obsegu ledu oziroma v pokritosti Arktičnega oceana s tem ledom je bil bistveno manjši kakor v letih pred tem. Sateliti merijo obseg tega ledu od leta 1979. Pokritost morja z morskim ledom v zadnjih letih na Arktiki se je glede na 80. in 90. leta v septembru zmanjšala za približno tretjino in celo bistveno bolj, kakor so to napovedovali klimatološki modeli. Kljub vsej tehnologiji in napredku znanosti nekaterih procesov še vedno ne razumemo dovolj dobro. Bojimo se, da bi v bližnji prihodnosti lahko prišlo do nepredvidljivih in nenadnih sprememb v nekaterih elementih podnebnega sistema, recimo na Arktiki ali Antarktiki. Da so nenadne spremembe možne, dokazujejo podatki iz ledenih vrtin na Grenlandiji. Deset tisoč in več let nazaj, med zadnjo ledeno dobo, je prišlo do močnih skokov temperature na območju severnega Atlantika in Grenlandije. Zalivski oz. severnoatlantski tok se je hitro spreminjal, kar je bistveno vplivalo na prenos toplote z ekvatorja proti polu. Ugotovili so, da so te hitre spremembe za nekaj stopinj Celzija lahko potekale v zelo kratkem časovnem obdobju nekaj let do nekaj desetletij, zato nas seveda upravičeno skrbi, da bi do česa podobnega prišlo tudi sedaj, ko se podnebje na globalni ravni hitro spreminja.

Glavna posledica taljenja ledenikov in obeh polarnih kap pa je višanje morske gladine. Trenutno ves taleči se led prispeva približno en milimeter na leto, ta prispevek pa se bo verjetno močno povečal. Če bi se stalil ves led, bi se morje dvignilo za okoli 70 metrov. Ob koncu zadnje ledene dobe je bilo kopenskega ledu precej več kakor sedaj, morje je bilo zato kar 120 metrov nižje od današnje ravni. Takrat je bilo globalno le kakih 5 stopinj Celzija hladneje kakor v zadnjih tisočletjih, v holocenu. To kaže na zelo velik odziv gladine morja na podnebne razmere; segretje ozračja za 1 stopinjo Celzija lahko dolgoročno (v nekaj stoletjih ali tisočletjih) dvigne morsko gladino za več kakor 10 metrov.

Kako, če sploh, lahko preprečimo taljenje ledenikov?

V Alpah in na Grenlandiji so potekali poskusi, da bi zaustavili oz. vsaj upočasnili tanjšanje ledenikov. Prekrili so jih z belo plastično folijo, da bi preprečili oziroma zmanjšali izmenjavo toplote med ledenikom in ozračjem ter neposredno izpostavljenost ledenika sončnemu sevanju v poletnem času. Opazili so ugodne rezultate, je pa seveda tak projekt na večjem območju negotov oziroma neizvedljiv. Taljenje ledenikov lahko najbolj omilimo z zmanjšano količino izpustov toplogrednih plinov, zlasti ogljikovega dioksida, v ozračje.

Zakaj v zadnjem času toliko govorimo o podnebnih spremembah?

Posledice podnebnih sprememb so se zlasti v zadnjih 20–30 letih začele kazati po svetu. V tem času so razvili

Poledenitev Antarktike se je začela pred približno 30 milijoni let, bolj obsežna poledenitev Grenlandije pa se je začela pred 2 ali 3 milijoni let, ko se je podnebje še bolj ohladilo.

tisoč let ali celo nekaj milijonov let. Hitro spreminjanje podnebja je največja težava za živalstvo in rastlinstvo, ki se marsikje na svetu ne more pravočasno prilagoditi.

V 18. in 19. stoletju nihče ni razmišljal, da lahko človek tako hitro in bistveno spremeni ne samo sestave ozračja, ampak celo podnebje. Vsa tehnologija, ki jo potrebujemo za ublažitev ali ustavitev podnebnih sprememb, je sedaj že na voljo. Vprašanje pa je, ali to lahko uresničimo, saj je ukrepanje pri problemu, ki obsega ves svet in praktično vse gospodarske panoge, povezano z inercijo celotnega sistema. Stvari gredo po mnenju znanstvenikov še vedno veliko prepočasi, da bi dosegli zastavljene cilje. Najbolj znan cilj je ta, da se Zemlja ne sme segreti za več kakor dve stopinji nad tisto temperaturo, ki je bila značilna za predindustrijsko dobo (tj. 17. in 18. stoletje).

Kaj lahko sami ali kot družba naredimo, da omilimo, morda celo preprečimo te spremembe?

Kot posamezniki na najlažji in najhitrejši način lahko delujemo tako, da zmanjšamo porabo energije – varčujemo pri porabi električne energije in uporabi fosilnih goriv tako za ogrevanje kakor za prevoz. Samo to pa ne bo rešilo problema zaradi številčnosti prebivalstva na Zemlji, hitrega razvoja in vse večjega onesnaževanja v nerazvitem delu sveta. Treba bo poseči po novih tehnologijah. Katere in v kakšnem obsegu bodo, je nevhvaležno napovedovati, vsekakor pa je dejstvo, da bo treba prenehati uporabljati fosilna goriva v tako velikem obsegu, zmanjšati porabo bencina in dizelskega goriva v prometu, premoga pri kurjavi in zemeljskega plina. Čeprav zemeljski plin številni prištevajo med ekološka goriva, sprošča velikanske količine ogljikovega dioksida, poleg tega se pri njegovem prevozu in črpanju iz tal v ozračje sproščajo precejšnje količine metana, ki povzročajo segrevanje ozračja. Povečana količina metana v ozračju je drugi najpomembnejši razlog, zakaj se podnebje v zadnjih desetletjih spreminja. ●

Čez 20 let bomo v Sloveniji verjetno težko še plezali po slapovih

Z Jasno in Andrejem Pečjakom o lednem plezanju

Besedilo: Mateja Pate

Jasna in Andrej Pečjak sta ... multipraktika. Uspešna podjetnika in ekološko osveščena inovatorja, ki sta se nekoč vozila v avtomobilu na domač biodizelski pogon, danes pa za to uporabljata elektriko, in ki svojo hišo neprestano spreminjata v energetske varčnejše in samooskrbno domovanje. Alpinista, navdušena ledna plezalca, izdelovalca oz. izpopolnjevalca alpinistične opreme, soorganizatorja Slovenskega pokala v lednem plezanju (SPLP), sodnika na domačih in mednarodnih tekmah v lednem plezanju, alpinistična funkcionarja (Jasna je načelnica Alpinističnega odseka Domžale in načelnica Podkomisije za tekmovalno ledno plezanje pri Komisiji za alpinizem PZS), skrbnika spletne strani o lednem plezanju (<http://www.ad-pecjak.si/ice/>) ... Rekli bi lahko, da ju je povsod dosti. Odprta, družabna in gostobesedna sogovornika brez dlake na jeziku, ena redkih, ki v pogovoru uporabljata dvojino. Z njima smo se pogovarjali o tekmovalnem lednem plezanju, disciplini, ki ima v Sloveniji že skoraj dvajsetletno tradicijo.

Lahko za začetek pojasnita, kako sta se začela ukvarjati z lednim plezanjem? Zakaj ravno led?

Andrej: Ker sva bila preslaba v skali. (*smeh*) Takrat je bilo ledno plezanje še v povojih, sva se pa družila z nekaterimi, ki so bili v ledu zelo dobri – Kozjek,¹ Johan,² Silvo.³ Poznanstvo z njimi in nekimi francoskimi alpinisti (ti so nama prinesli ledne vijake, ki so šli kar "sami" noter; takrat je Jasna ugotovila, da lahko pleza tudi naprej) nama je odprlo pot v vertikalo. Jaz sem bil vedno močan in štorast, kar je bilo takrat, ko se tankega ledu še ni plezalo, prednost; sem zabil, razbil, pa šel naprej. V *frikariji* sem takoj videl, da me skala ne mara, led me je pa kar držal. V prvih nekaj slapovih sem imel dva cepina, kot moški, ki si je priboril boljše stvari, Jasni sem dal pa en cepin in eno ledno kladivo.

Jasna: V levi roki sem imela kladivo, v desni pa en star *grivel*, ki sta ga imela Johan in Silvo v Patagoniji in je bil zelo lahek, čez ročaj je imel samo kolesarsko zračnico.

¹ Pavle Kozjek.

² Janez Jeglič.

³ Silvo Karo.

Pa se ti plezanje s kladivom ni priskutilo? Tudi sama sem prve slapove preplezala s kladivom, pa potem nekaj časa nisem hotela slišati za ledno plezanje ...

Jasna: Še tri mesece po končani sezoni sem imela otečene vse členke, potem pa mi je Andrej začel kriviti ročaje.

Andrej: Pri tem sem dobil neke ideje, ker je dejansko dobro mahala s tistim lahkim *grivelom*. Za ženske je lahko cepin malo lažji; obtežiš mu glavo in nabrusiš okel, ki je lahko zgolj 3-milimetrski in gre z manjšim udarcem noter.

Jasna: Ogromno sem se naučila od Johana. On je bil zelo sistematičen človek. Če je šel na tekmo, je hotel zmagati. In če je hotel zmagati, je vedel, da mora trenirati.

Andrej: V zvezi z najinim lednim plezanjem lahko omenim dva preloma. Prvi je bil, ko je Johan rekel, da bo iz Jasne naredil silno ledno plezalko. Skoraj sem se zadušil od smeha. Trikrat na teden sta hodila trenirat. Enkrat smo šli v Bohinj Pod skal'co, takrat je tam še zmrzovala voda. Na levi so bili previsi in gobe in na prvem sem se zvrnil, pristal na tleh na riti in se blazno razjezil. Rekel sem, da tega ne zleze nihče razen Johana.

Levo: Jasna in Andrej na vrhu Mt. Allaudina, 4237 m, v Fanskih gorah, Tadžikistan Foto: Eroll Altay
Desno: Jasna v Gajstnem slapu v v Logarski dolini Foto: Andrej Pečjak

Nakar je Jasna to preplezala. In takrat mi je čisto *dol padlo*. (*smeh*) Drugič je bilo pa v Tamarju. Desni slap je bil bolj slabo narejen. Zaženem se vanj, po kakih petih metrih obupam, zavijem vijak in se spustim dol. No, saj tega vijaka ni škoda, rečem, jaz ne grem, to je katastrofa. Potem je šla pa Jasna in je zlezla čez. Takrat sem priznal enakost žensk v lednem plezanju – ampak za to sem potreboval skoraj eno sezono ...

No, saj to je bilo pa zelo hitro ...

Andrej: Ja, to je v primerjavi s tistimi, ki že 30 let tega ne morejo dojeti, res hitro ... (*smeh*)

Slovenija ima dolgoletno tradicijo tekmovanj v lednem plezanju. Začelo se je v Bohinju, nadaljevalo v Solčavi, v sezoni 2002/2003 je bil prvič organiziran Slovenski pokal v lednem plezanju (SPLP). Kako je prišlo do tega, kdo so bili protagonisti? S kakšnimi težavami se najpogosteje srečujete organizatorji?

Jasna: V Solčavi sva spoznala Branča.⁴ Tekma v Solčavi nama je bila izredno všeč in beseda je dala besedo: če imamo tri ali štiri tekme na leto, bi to lahko bil že pokal. Z organizatorji tekme v Solčavi (s Čifom,⁵ Dolfo⁶ pa s Pajom⁷ iz Mojstrane) smo se dogovorili, da gremo v to. Je pa s tekmami tako: ogromno prostovoljnega dela na mrazu je, potrebuješ tudi nekaj denarja, ki ga je vedno težje nabrati, in ljudje po dveh, treh letih obupajo – delajo zastoj, pride pa pet tekmovalcev ... Večina jih namreč pride zmagat. Če vedo, da ne bodo mogli zmagati, da se je prijavil nekdo, za katerega mislijo, da je boljši, raje ne pridejo.

Andrej: Zgodilo se je enako kakor v drugih državah: število tekmovalcev je padlo, kakovost tistih, ki so še ostali, pa je narasla. Včasih so na tekme hodili ledni plezalci, alpinisti; ker pa je bilo teh tekem vse več in so nastali pokali, so se eni specializirali samo za tekme in od takrat klasičen plezalec tam "nima več za kruh". Na prvih solčavskih tekmah je bilo po 40, 50 tekmovalcev, potem pa le še 10, ampak tistih *hudih*, in drugi niso hoteli iti zraven.

⁴ Branka Ivaneka.

⁵ Antonom Pavličem.

⁶ Blažem Navršnikom.

⁷ Pavlom Skumavcem.

Danes torej na tekmovanja po večini hodijo ljudje, ki se ukvarjajo izključno s tekmovalnim lednim plezanjem?

Jasna: Na začetku so bili vsi alpinisti blazno veseli, da nekdo organizira karkoli – vseeno, ali se temu reče tekma ali ledno srečanje, samo da smo se lahko družili. Potem pa je specializacija pripeljala do tega, da so bile razlike očitne.

Andrej: Ne pomagajo ti Luciferji, ti moraš predvsem trenirati na umetnih *grifih*, na lesu, pa v kakšnih *miksih*.⁸ Klasičnega zabijanja v ledu ali ledne vertikale je zelo malo.

Jasna: Glede na to, kakšen fenomenalen napredek se je zgodil pri opremi in tehniki plezanja, v ledu ne moreš več narediti dovolj težkih problemov za nekoga, ki malo trenira. Vedno več je *drajtulinga*.⁹

Andrej: Med najboljšimi v svetovnem pokalu so posamezniki, ki v svojem življenju niso plezali po slapu naprej. Posebej ruskih lednih plezalcev, ki so na tekmah zelo pri vrhu, nikoli ne vidiš v naravnih razmerah; trenirajo samo na plastiki. Izvirajo iz vrst športnih plezalcev in slapu niso videli ne od blizu ne od daleč.

Jasna: Po drugi strani pa omenimo brata Simona in Samuela Anthamattena, Švicarja, ki sta bila najprej *frikota*,¹⁰ potem sta hodila na ledne tekme, sedaj pa sta odlična alpinista in gorska vodnika. Obstaja torej tudi obratna pot.

Slovenci smo imeli uspešne zastopnike na mednarodnih tekmovanjih v lednem plezanju, npr. Janeza Jegliča, Klemena Premrla, Aljaža Anderleta ... Kako te uspehe nadgrajuje mlajša generacija?

Andrej: Naši so dobri, ampak za to, da bi bili najboljši, jim manjka to, da bi se morali na nek način profesionalizirati, kar je pa težko, sploh v kriznih časih. Saj se lepo uvrščajo, pridejo v polfinale; za finale, za najboljša mesta, pa tako kakor pri športnem plezanju potrebuješ po štiri ure treninga na dan pet dni na teden. Ker se od tega ne da živeti, tudi starši to težko prenašajo. Pravzaprav jih občudujem, da so prišli tako daleč, kakor so.

⁸ V kombiniranih smereh.

⁹ T. i. suhega orodjarjenja, plezanja s cepini po skali oz. (na tekmah) po umetnih oprimkih.

¹⁰ Športna plezalca.

Glede na to, da so prizorišča tekmovanj za SP po vsem svetu, predstavlja ukvarjanje s tekmovalnim lednim plezanjem pomemben finančni zalogaj. Kdo skrbi za naše tekmovalce po finančni in organizacijski, ne nazadnje pa tudi po športni plati?

Jasna: Od Komisije za alpinizem dobimo 2500 evrov, kar je primerljivo z zneskom, ki ga dobijo Čehi ali Hrvati. To porabimo za približno pokrivanje stroškov tako imenovane reprezentance, s tem se delno pokrije stroške za evropski del turneje. Brez lastnih stroškov ne gre. Reprezentanca naj bi se oblikovala glede na rezultate v SPLP. V glavnem pa ne gre toliko za formalni izbor kakor bolj za to, kdo si to sploh lahko privošči. Za treninge ne skrbi nihče, vsak se trudi po svoji presoji.

Andrej: Tako rekoč nemogoče je dobiti sponzorja. Včasih smo jih imeli, sedaj pa so taki časi, da prodajalci alpinistične opreme ne vedo, kako bodo svojim zaposlenim dali plače. Tako ni nikogar, ki bi lahko to podpiral. Kljub temu manjši prodajalci nekaj dajo, kadar imamo tekme, čeprav vem, da nimajo veliko.

Jasna: Težava je tudi, da nimamo podmladka. Pri manj kakor petnajstih letih s tistimi orodji *nimaš kaj praskat*. Pogoji za trening ... *drajtularskih* plezališč sicer nekaj je, ampak če si star 16 let, te mora nekdo voziti tja. Trenerjev ni, tu še malo tipamo. Daleč najbolj razvit trening imajo Rusi, deloma Švicarji in Korejci.

Andrej: Samo tam so finance. Nihče ne bo zastoj treniral reprezentance. Švicarji, Rusi in Korejci imajo to kar razdelano in so trenutno najmočnejše sile, prebujajo pa se tudi druge azijske države. V državah, kakršna je npr. Koreja, ki ima ogromno bazo, je to drugače, pri nas je malo težje. Tako da niti ne pričakujem, da bi se pri nas ta šport še kaj dosti razvil, najbrž je svoje že dosegel.

Koreja ima ogromno bazo lednih plezalcev?

Andrej: V Južni Koreji so že v sedemdesetih letih plezali po slapovih in ledno plezanje je bilo bolj razvito kakor pri nas. Ker pa so bolj zaprta družba, se za to ni vedelo. Najtežji slap ima 130 metrov vertikale v enem šusu. To so prosto preplezali že konec sedemdesetih let, medtem ko smo mi še kline zabijali v Luciferja. Presenečena sva bila, kako težke slapove imajo v Koreji. Po tleh padeš, ko to vidiš. To je previs na previs, sistem gigantskih gob. Slap mora imeti oceno vsaj 5+, sicer ni slap. Sami nimajo ocen, ampak opise zelo težko, težko in srednje – to je recimo naša Sušica. Ledu z nižjo oceno ne plezajo. Na tekmah državnega prvenstva je po 300, 400 tekmovalcev. Pri njih je to nekakšen nacionalni šport.

Od 2000 poteka tudi svetovni pokal v lednem plezanju, od 2002 pod okriljem UIAA. Pravila tekmovanj so strogo

določena v obsežnem pravilniku. V katerih disciplinah se tekmuje?

Andrej: V hitrosti in težavnosti, težavnost pa se deli na t. i. boulder¹¹ in lead.¹² *Bolderce* imajo vsi najrajši, ampak v svetovnem pokalu jih sploh ni več, ker so predrage. Pravila so pa konec koncev še premalo kompleksna. Vmes so jih želeli poenostaviti. Skrčili so jih na dve strani, ampak potem je tekma skoraj propadla, ker so se sprli med seboj. Če ni vse zajeto, si nekdo izmišljuje, kaj bo v zadnjem trenutku naredil, in potem pride do "spopadov".

Jasna: Pri nas težko vsako leto speljemo SPLP. V Mojstrani se da hitrostno tekmo speljati vsako leto, samo našim tekmovalcem ne diši najbolj. Za težavnostno tekmo pa je toliko več dela, toliko ur je treba vložiti v konstrukcijo, da tudi Tržičani, ki se sicer zelo zavzamejo, tak zalogaj zmorejo bolj na dve leti. Lani smo imeli mednarodno udeležbo, zelo so pohvalili *bolderco*, samo to je zelo komplicirano organizirati, veliko ljudi je treba angažirati.

Kdo lahko postane sodnik za tekmovanja v lednem plezanju, kako poteka izobraževanje?

Andrej: Če hoče nekdo postati sodnik, nekajkrat pomaga soditi na naših tekmah, nato gre na tečaj

za sodnika, ki ga organiziramo po potrebi ...

Jasna: Če kdo želi, naj se kar prijavi!

Andrej: Samo ne jemljemo ljudi, ki ne poznajo lednega plezanja, fino je tudi, da malo živijo z lednimi tekmami. Če hoče nekdo postati mednarodni sodnik, mora opraviti tečaj, ki je organiziran vsako leto, in nekajkrat zastoj pomagati na mednarodnih tekmah, da dobi status. Če je več kakor dve leti neaktiven, dobi status neaktivnega sodnika, kar pomeni, da mora opraviti obnovitveni tečaj.

Kdo je lahko postavljavec smeri na tekmovanjih?

Jasna: V SPLP je zadeva dovolj enostavna, ve se, kdo je dober ...

Andrej: Na svetovnem prvenstvu pa je težko postavljati. Po navadi je to kateri od tekmovalcev, ki tisto leto ne tekmuje.

Jasna: Na tečaj za postavljavce se nikoli nihče ne prijavi, se pa rekrutirajo iz *odcvetelih* tekmovalcev; najprej začnejo pomagati in tako skozi delo dobijo kvalifikacije.

Andrej: Obstaja tudi tečaj za pravila, ampak kvalifikacije dobijo skozi delo. Ni treba, da postavljavec prepleza celo smer, mora pa narediti posamezni gib, pa čeprav z lestve. Nekateri imajo toliko smisla, npr. neki ruski postavljavci, ki je na *sceni* že 30 let, da vedo, kam priviti oprimek in speljati smer, ne da bi jo preplezali. Seveda pa imajo predtekmovalce, ki morajo biti sposobni smer preplezati, da jo preverijo in da se jo popravi, če je to potrebno. Jasno je, da celotne finalne smeri ne more preplezati nobeden od teh, ki jo postavljajo; če bi jo, bi šli med tekmovalce in zasedli prva mesta. Zelo fino je, da postavljavci vedo, kdo bo v boju za prva mesta, ker tako poznajo njihove slabosti in naredijo zanje "pasti", take gibe, za katere vedo, da jim delajo težave. Tako lahko naredijo zanimiv boj.

Ženske so manj številčno zastopane na tekmovanjih, tako pri nas kakor v tujini ...

Andrej: Na neki tekmi smo jih imeli celo 13 ali 14. Z ženskami je tako: ali jih je armada ali pa ni nobene.

Jasna: Ker se dogovorimo in gremo "čredno" na tekmo. Na tekmah jih je pol manj kakor moških. Je pa med njimi blazna razlika. Tistih osem ali deset v finalu je močnih, da ne moreš verjeti. Primerljivo z moškimi. En del je pa tistih padalk, ki pridejo "samo poskusit".

Andrej: Ali pa prihajajo iz držav, ki podpirajo udeležbo na tekmovanjih.

Jasna: Azerbajdžanska planinska zveza je zelo podprla to panogo in v Kirov poslala moško in žensko ekipo. Punce so prilezle, kamor so prilezle, navijanje je bilo bučno, imele so se *fajn*, naučile so se ogromno ...

Andrej: Videti je bilo malo smešno, ampak pred sedmimi, osmimi leti so bili tudi prvi korejski tekmovalci videti malo smešno, sedaj pa osvajajo prva mesta. V Aziji se dogaja. Trenutno se za primat v lednem plezanju bojujeta dve veliki sili: Rusija in Koreja. Čez par let bosta mogoče zraven Kitajska in Japonska, Evropa pa bo najbrž nekje zadaj.

Jasna: Boš pa vedno našel kakšnega "padalca" vmes, kakršen je npr. Marcus Bandler. On je pustil službo, se posvetil samo temu in se *prigrebel* do svetovnega prvaka.

Lednemu plezanju se menda obeta uvrstitev na olimpijske igre (OI).

V program OI v Sočiju leta 2014 naj bi bilo uvrščeno kot demonstracijski šport.

Andrej: Ja, prišli bomo v Soči, ampak pri zadnjih vratih. Če bi si kateri šport zaslužil uvrstiti na OI, bi bilo to športno plezanje, ki je veliko bolj razvito kakor kakšni eksotični športi, ki "strašijo" na OI in jih ne gleda nihče, razen tistih deset tekmovalcev. Ampak na poletne OI skoraj ne moreš priti. Tu imamo pa srečo, ker je organizator OI v Sočiju osebni prijatelj Rusov, ki organizirajo ledne tekme, in bo ledno plezanje dal kot kulturni program. Organizator ima namreč pravico dati eno tekmovalce po svoji izbiri v kulturni program. Naslednje OI bodo v Koreji, kjer mislim, da bomo zgodbo ponovili. In ob tem računamo, da bodo pristojni ugotovili, da gre za zelo atraktiven šport.

Še kakšna misel za konec?

Andrej: Vodni led v Sloveniji izginja, število dni, ko lahko plezaš po slapovih, se zmanjšuje. Iz najine evidence je razvidno, da smo iz 80 do 100 dni nekoč prišli na 20 do 30 dni, kakšno leto pa je bilo mogoče plezati samo dan, dva.

Jasna: Saj so nihanja, ampak v 20 letih se je sezona zelo skrčila.

Andrej: Ampak od vseh težav, ki nam jih bodo prinesle podnebne spremembe, bo ta, da ne bomo mogli plezati po slapovih v Sloveniji, še daleč najmanjša. ●

¹¹ Balvanska tekma.

¹² Plezanje naprej.

Pozabljene poti nad Trento

Stara Kugyjeva pot in Direttissima

Besedilo: Dušan Škodič

Strogo in ponosno poziranje dveh graničarjev Kraljevine Jugoslavije pred Aljaževim stolpom, posneto okoli 1930. Arhiv Petra Mucka

uresničila le deloma, saj so Trento petnajst let kasneje anektirali Italijani. V kratkem času je bila na približni trasi stare poti zgrajena široka mulatjera na Dolič, ki se je pogumno zagrizla v Skok, tako da je postal pristop po njej časovno primerljiv poti čez Komar, vendar bistveno bolj varen in udoben.

Po opisih sodeč se je stara Kugyjeva nekoč začela nižje pri Skoku, kamor se izpod Vrha Zelenic izteka široka in plitva zagrščena grapa. Kasneje je bil ta vstop pozabljen, saj se je bilo na pot mnogo lažje priključiti četrte ure višje – z mulatjere, pri razvalini postaje tovarne žičnice.

Kugy se ni nikoli zavzemal, da bi pristope na vršace, ki jih je v spremstvu domačih vodnikov odkril svetu, "popackali z barvo" in nanje spravili množice (čeprav se je to mnogokrat zgodilo). Tudi iskanje prehoda iz Zadnjice na Triglav je bilo zgolj osvajalska ideja, ki sta se jo 8. avgusta 1881 namenila uresničiti z mladostno močjo in

Ko sem pisal o nastanku poti nad trentarsko dolino Zadnjico, se je kmalu izkazalo, da manjka še kakšno nadaljevanje. Zanimivi in drzni poti čez Komar in Skozi rižo sta namreč le cvetki, ki skozi zgodovino nista oveneli in se danes pustita poduhati gorskim estetom. Še mnogo več pa je pozabljenih poti, ki jih je narava vrnila v prvotno stanje, saj noga trentarskega lovca ali pastirja že dolgo ni stopila nanje.

Včasih je dovolj bežen pogled na stare planinske zemljevide, da vnese zmedo v misli celo dobrim poznavalcem, ki jim v naravi katera od vrisanih poti naenkrat "hodi viška". Tudi domačini še vedo s prstom pokazati in povedati, kje so nekoč predniki našli prehode na drugo stran gorskih grebenov, na sodobnih kartah pa so tam le prazne lise. Čas je, kot vemo, tisti, ki prej ko slej zabriše še tako opazno delo človeških rok, če se te vsaj občasno ne ukvarjajo z njim in ga ohranjajo pri življenju. Še posebno to velja za poti in objekte, ki so v visokogorju izpostavljeni stalnemu delovanju naravnih sil. Danes seveda nima smisla objokovati ali le zaradi nostalgije na silo skušati oteti pozabi poti, ki jim ni mogoče slediti v naravi, sploh če gre za take, ki so jih zaradi izpostavljenosti tudi nekoč uporabljali le redki domačini.¹

Tokrat bom obrisal prah pozabe z dveh poti nad Zadnjico. Izvirata iz dveh različnih časovnih obdobij, obe sta bili svoj čas označeni in zavarovani ter med gorniki relativno dobro obiskani. Nekoč je bila njuna kombinacija celo eden od možnih pristopov iz Trente na Triglav, ki se le bežno dotakne današnjih poti. Starejšo, med poznavalci znano pod imenom Stara Kugyjeva pot, najdemo omenjeno v Vestnikih iz začetka prejšnjega stoletja in le bežno v planinski literaturi. O drugi, mlajši italijanski ferati, pa ni zapisanega praktično

¹ Planinski vestnik, april 2011.

ničesar, čeprav so še danes med nami ljudje, ki so jo v prvih povojnih letih s pridom uporabljali ...

Stara Kugyjeva pot

Prebiranje planinskih spisov, ki jih je v letniku 1904 objavil trentarski župnik Josip Abram - Trentar, nam ne razloži zgolj glavnega razloga za gradnjo poti čez Komar na Dolič, ki je bil posledica angažiranosti slovenskih planincev v tekmi z Nemci; utreti lastno pot na Triglav. Iz njih lahko lepo razberemo, da je bil Komar za tedanjega planinca tudi dejansko potreben. Za pojasnitev bo najbolje, če se na hitro preselimo v jasno oktobrsko jutro 1903, ko sta Abram in njegov vodnik Andrej Komac - Mota stala v zatrepu Zadnjice in se odpravljala na novo zgrajeno pot (uradno odprto avgusta 1904): "Tu, tik pod mogočnimi stenami se cepi ena pot proti Luknji čez Skok na Dolič, ta pa, prav zdaj dovršena, se vije naravnost gori proti Doliču. Omenjam še tretjo pot na Triglav, takozvano Kugyjevo pot, ki se razhaja na Skoku ter se vzpne po velikih meliščih in čez skale naravnost na Zelenico in za Planjo pod vrh Triglava. Ta pot je bila do sedaj najkrajša, a uživa ime pot po krivici, saj ni niti zaznamovana niti nadelana."

O potrebi po novi poti nas skuša prepričati tudi Anton Stres, ki je januarja 1901 objavil članek z naslovom Iz Baumbachove kočice na Triglav. Baumbachova kočica je nekoč stala Na Logu, v bližini sedanjega informacijskega centra, Stresa in prijatelja, ki ga je spremljal, pa je motila slaba povezava z Doličem. Pove nam, da je prelaz Luknja iz Zadnjice dostopen po obeh straneh razbitih Korit; leva je težko sledljiva in pod pobočji Pihavca vodi mimo planine Zajavor, desna pa nevarna predvsem zaradi kamenja, ki ga s strmali proži pasočca se trentarska drobnica. Od nje se odcepi steza proti Doliču, ki pelje naokoli mimo Skoka, je mestoma izpostavljena in zelo dolga ter zato nepriljubljena za planince, ki naj bi se poslej raje posluževali nove označene in zavarovane poti čez Komar. Ta je pot na Dolič skrajšala za kar dve uri, pa še planinci se niso več izgubljali – tako kot Stres, ki ugotavlja, da sta imela s prijateljem precej sreče, da sta se po nekaj urah iskanja prehodov vendarle znašla na Doliču.

Iz njih poti nastanejo ceste, druge izginjejo

Abramova želja o porastu obiska Triglava s primorske strani se je

Impozantne serpentine mulatjere na Dolič v področju Skoka Foto: Dušan Škodič

poletom nabita 23-letni Kugy in pet let starejši vodnik Andrej Komac, ki sta se nato v gorah družila naslednjega četrto stoletja. Tistega dne sta se nad Skokom, kjer je takrat še stala pastirska bajtica, usmerila pod Vrh Zelenic in na Zaplanjo² pod masiv Triglava, od tam pa po melišču do rdečkaste Bovške škrbine in na vrh, kakor nas danes vodijo markacije. Moža sta turo opravila v enem kosu, njuni nasledniki pa so njen zgornji del označili in zavarovali za množice, a spodnjega prepustili pozabi.

Abramovemu mnenju, da Kugyjeva pot ni niti zaznamovana niti nadelana, kljub njeni pretežni pozabljenosti, ne morem pritrditi. Na skalah lahko še opazimo sled obledelih oznak (rdečih črt), na njenem koncu pod Plemenicami pa naletimo na dve stari, še uporabni jeklenici. Iz česa so pred stoletjem izdelovali tako obstojno barvo za označevanje, pa je vprašanje, na katerega si današnji markacisti ne znamo odgovoriti.

Staro Kugyjevo pot najdemo vrisano v Brilejevem Priročniku za planince iz leta 1951. Gre za značilno

² To staro ime v zadnjih letih počasi izriva izraz Zahodna triglavska planota.

grebensko karto, kakršne je risal priznani planinski delavec in kartograf Vilko Mazi.

Italijanska *Direttissima* na Triglav

Dveh desetletij med prvo in drugo svetovno vojno, ko je Primorska pripadala Italiji, se ne spominjamo radi, preteklosti pa tudi ne moremo ubežati. Zavzetost Italije, s katero je v zelo kratkem času zgradila kvalitetne objekte in komunikacije na anektiranih tleh, je vidna še danes. Prav mogoče, da je bila zavzetost tudi posledica slabe vesti ob pridobitvi tujega ozemlja s političnim

barantanjem, saj je znano, da je na lahek način pridobljene stvari v življenju najtežje obdržati.

Leta 1920 ali 1921 je bil na Zaplanji postavljen lesen objekt, ki pa je bil le predhodnica velike kasarne Morbegna (*Capanna Morbegno*, 2520 m, poimenovana po kraju Morbegno na italijansko-švicarski meji). Kasarna je bila končana leta 1922, delovni vrvež vojske gradbenih delavcev, ki so v kratkem

Najverjetnejši potek *Direttissime* na Triglav

Foto: Dušan Škodič

času uspeli postaviti tako veliko kamnito zgradbo, pa si še pri današnji tehnologiji kar težko predstavljamo.

Oskrba bataljona vojakov na tej višini je terjala izgradnjo mreže oskrbovalnih poti, tudi omenjene mulatjere čez Skok in mimo Doliča, za zimski čas pa nujno potrebno tovorno žičnico in telefonsko povezavo z dolino. Serpentine mulatjere, po kateri poteka planinska pot, so impozantne in ob poti še lahko sledimo mestoma popolnoma ohranjenemu, z žičnim plaščem zaščitenemu komunikacijskemu kablu. Med domačini je živ spomin, da se je oficir na motorju občasno odpravil v kontrolo iz doline do kasarne pod Triglavom, potem pa spet nazaj, po vseh tistih vrtoglavih ovinkih nad večstometrskimi prepadi nad Zadnjico. Gotovo mu ni bilo lahko, ko je vmes enkrat ali dvakrat ustavil težki moto guzzi in s pobeljenimi prsti od stiskanja krmila nastavljal dovod zraka v uplinjač, ker motor z naraščajočo višino ni več tekel tako, kot bi moral...

Čemu še ena pot na Triglav?

Zakaj je prišlo do gradnje *Direttissime*, ni težko uganiti. Alpíni³ so potrebovali "svoj" dostop na vrh, saj sta bili dve tretjini gore še vedno na naši strani, prav tako pristop dalje

³ Italijanski vojaki, izurjeni za operacije v gorah.

od Bovške škrbine, po katerem se danes vzpenjajo planinci z Doliča ali preko Plemenic. Italijansko armadno poveljstvo iz Vidma je v dvajsetih letih izdalo razglednico z motivi Trente, Triglava in v enem detajlu alpine, ki se vzpenjajo po *Direttissimi*. Morda gre dejansko za posnetek z opuščene ferate. Moralo pa je biti v tistih letih kar zanimivo videti, kadar so se italijanski alpíni s fazanjimi peresi za klobuki prekobalili na vrh – naravnost pod noge mrkogledim jugoslovanskim graničarjem, s šajkačami na glavah, ovijačami namesto nogavic in s puškami z nasajenimi bajoneti. Meja je bila zarisana tako, da je Aljažev stolp ostal na jugoslovanski strani.

Začetek te zelo zahtevne in, kot se spodobi, s klini ter jeklenicami zavarovane poti je potekal naravnost z melišč, najbližjih Morbegni, slabih sto metrov levo od vstopa današnje poti. Skala je v tem delu slaba. Rumena barva razkriva veliko krušljivost in obenem veliko nevarnost padajočega kamenja.

Potek izginule ferate

Na prej omenjeni Mazijevi grebenski karti najdemo vrisano tudi to *Direttissimo*, v priročniku pa naletimo na zelo skromen opis, a kaj dosti več od podatka, da je potekala iz smeri kasarne naravnost na vrh, ne moremo

razbrati. Čeprav je nekaj desetletij mlajša od stare Kugyjeve poti in se še vedno živi ljudje, ki so se v petdesetih letih vzpeli po njenih klinih na naš najvišji vrh, danes o ferati praktično ni ne duha ne sluha. Določiti traso po spominu je nekdanjim pristopnikom težko, saj je bila že okoli leta 1960 zaradi potrganih jeklenic in izpuljenih klinov prehodna le z alpinističnim varovanjem, kasneje pa se je ni nihče več posluževal.

Po pomoč sem se obrnil na Alojzija Žaklja,⁴ ki uporablja preurejeni italijanski bunker ob ruševinah Morbegne⁵ kot svoj drugi dom že od leta 1977 in ima svojo bližnjo okolico priložnost raziskovati tudi po več kot tri mesece na leto. Po *Direttissimi* se v sedemdesetih ni več dalo, zato pa so bili v njej še zelo dobro vidni ostanke varoval – seveda, če je komu sploh padlo na pamet, da bi oprezal za njimi. Lojz si je te ostanke nekoč mnogokrat ogledoval, a po zadnjem opravljenem ogledu stene z močnim daljnogledom sva bila oba razočarana, saj sva odkrila le še eno v steni visečo jeklenico, vse ostale pa je potrpane in ležeče v dnu grap že prekril grušč kamenja in pozabe. ●

⁴ Intervju Planinski vestnik, september 2007.

⁵ O nenavadno hitrem propadu te kasarne smo pisali septembra 2011.

INFORMACIJE

Stara Kugyjeva pot

Izhodišče: Parkirišče v Zadnjici.

Opis: Od izhodišča po pol ure hoje po markirani poti dosežemo zatrep doline. Nadaljujemo čez kamnit most in po markirani mulatjeri proti Doliču in Luknji. Višje se pot razcepi, nadaljujemo desno v smeri Doliča.

Mulatjera se slikovito vzpne na vrh Skoka, kjer se teren položi v prijeten macesnov gozd. Še pred mestom, kjer se mulatjeri z desne priključi pot čez Komar, levo zgoraj opazimo razvaline nekdanje postaje tovarne žičnice (lokacijo domačini imenujejo Pri Jolandi). Nad ruševinami nadaljujemo navzgor po slabo sledljivi stezici med redkim drevjem in rušjem, teren nas sam

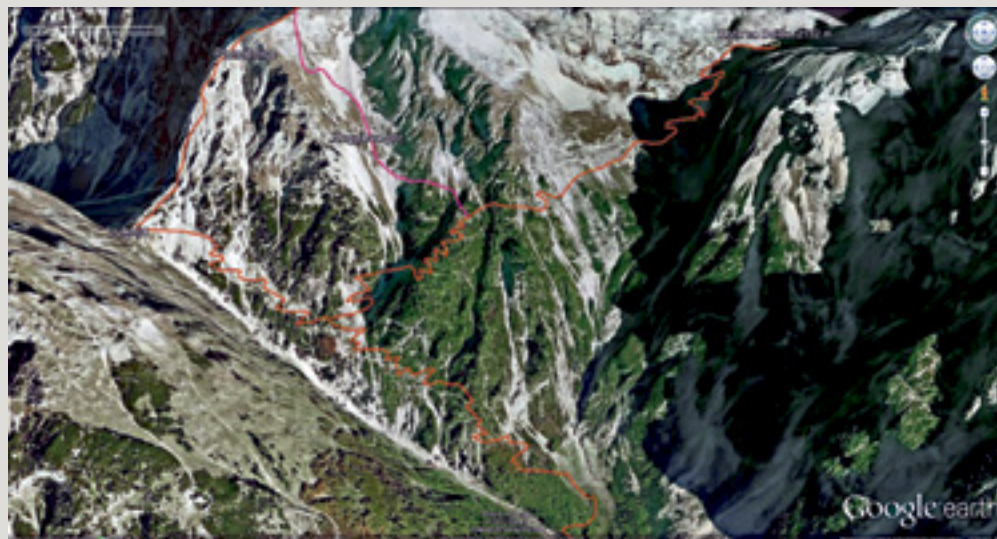
usmeri proti severovzhodu. Prečimo lahko zagruščeno pobočje, nato po polici okoli skrotastega roba do stene, kjer se usmerimo levo čez plaz in nato navzgor po njegovem levem delu. Če smo pazljivi, lahko ves čas sledimo obledelim rdečim oznakam. Višje je potrebna pozornost, kajti pot nenadoma zavije pod pravim kotom v levo in navzgor, kjer je prehod. Že od spodaj

opazimo tudi jeklenico. Takoj nad njo dosežemo še drugo in znajdemo se na nekoliko izpostavljeni polički, ki pripelje v strm travnat svet.

Tu se pot izgublja v travah, iščemo primerne prehode in napredujemo v smeri Plemenic, preko katerih pripelje plezalna pot z Luknje (nekoč Bambergov pot), na katero se priključimo takoj za tem, ko se ta osvobodi zadnjih klinov. Do začetka zavarovane poti na Triglav je še pol ure.

Zahtevnost: Pot tehnično ni zahtevna, težavna pa je orientacija. Hodimo praktično po brezpotju, oznake so zelo obledele. V slabi vidljivosti turo odsvetujemo.

Časi: Zadnjica–Zaplanja–Triglav 6 ur
Zemljevid: Triglav, 1 : 25.000.

Vojna je sranje

Vse pa nas družijo ljubezen do gora

Besedilo: Danilo Vidič

Leta 1970 so me primorski prijatelji povabili na večdnevno turo, katere cilj je bil Triglav. Vabilo sem prav rad sprejel, saj je pohod obetal veliko lepih in zanimivih doživetij, pa tudi Triglav je bil zame zelen cilj. Načrtovali smo petdnevno turo. Določili so me, da bom nosil zalogo kruha, kar pet velikih štruc ga je bilo.

Začeli smo po dolini Tolminke, prešli Hudičev most, ki se pne čez vrtoglava korita ob sotočju z divjo Zadlaščico, šli mimo Dantejeve jame, skozi osvežilno prho in na planino Razor. Naslednji dan nas je čakala ena najdaljših poti, na Krn. Okrog deset ur smo potrebovali za pot od roba doline Tolminke, pod Peski, mimo še vidnih prizorišč soške fronte in čez razdrapano Batognico na meni zelo drag, ponosen vrh – Krn. Ta gora, ki se ponša tudi z veličastnim razgledom, je meni še posebno ljuba, ker mi je kot mlademu fantiču stari oče pripovedoval, kaj vse je doživel tam v času začetnih bojev v obrambi pred Italijani leta 1915. Tretji dan smo se spustili do skrivnostnega Krnskega jezera in nato dalje po prijetni mulatjeri proti Komni, kjer smo ponovno prenočili.

Zgodaj zjutraj smo se podali na pot po Dolini Triglavskih jezer. Tu se je

zame začel popolnoma nov, do takrat nepoznan, a prelep svet. Bilo je jasno, sončno jutro in korakali smo mimo drugega jezera. Na levi divje Lepo Špičje, na desni ostenja Tičarice in Zelnarice. Jezerska voda je bila bistra in mirna kakor zrcalo, v njej se je ogledovala množina planinskega cvetja. Prikorakali smo v osrčje planinskega sveta, najbrž v tisti najbolj pravljčni del, in v spominu mi je oživela otroška pripoved o Zlatorogu in belih ženah.

Srečanje z Nemcema

Že večkrat sem v naših gorah začutil in prišel do spoznanja, da so v primerjavi s tujim gorskim svetom nekaj posebnega. Bleščeče bela skala, temno zeleno ruševje, ki prekriva vznožja prav do sten, in sinje modro nebo. Vse troje je čudovito sozvočje, ki ga pozna le, kdor je hodil v lepem vremenu med našimi vršaci in doživel to očarljivo lepoto.

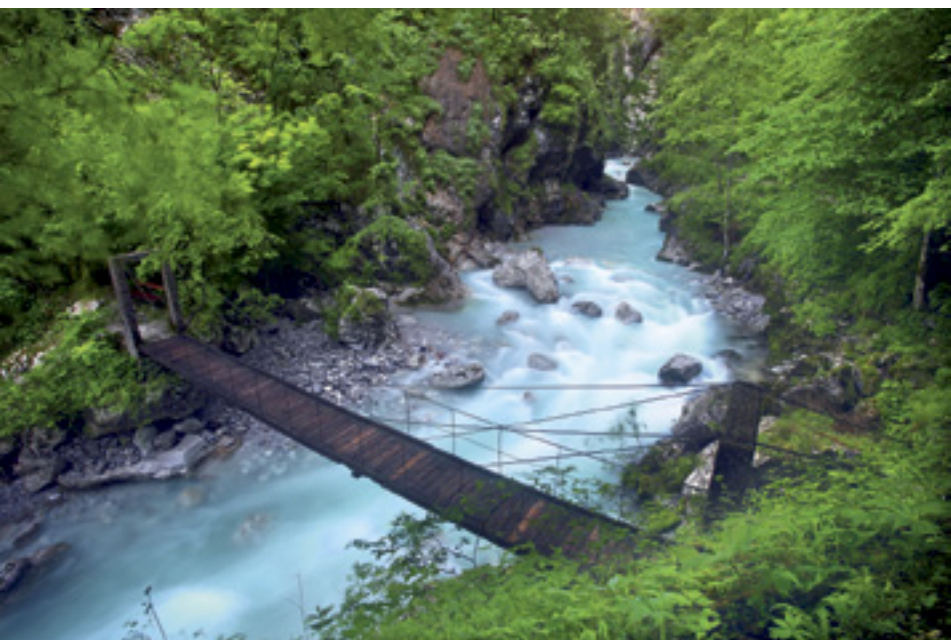
Pri tretjem jezeru sta našo peterico dohitela za nas mladce priletnejša planinca. Možaka, že čez abrahama, sta za svoja leta kar hitro in čvrsto ubirala korake. Na ozki stezi smo jima naredili prosto pot in prijazno pozdravili. Ker nisem pričakoval, da sta tujca, sem bil nekoliko presenečen, ko sta po nemško odzdravila z "Grüß Gott".

Skrivnostna podoba očaka v Luninem siju Foto: Dan Briški

Moja skrita slabost je, da me zanimajo novi, nepoznani ljudje in sem rad zgovoren. Danes bi rekli, da sem komunikativen, in ker mi tuji jeziki niso delali težav, sem ju, čeprav je bilo videti, da imata rada bolj hitro hojo, nagovoril z nekaj besedami in vprašanji. Spomniti moram, da je bil to čas slabih trideset let po vojni in v takratni Jugoslaviji so bila čustva do nekaterih tujcev precej drugačna, kar sta moža morda tudi občutila. Zamisel o današnji združenji Evropi je bila še zelo daleč.

Nekoliko začudena sta upočasnila korake. Eden od njiju je imel majhno kamero. Sklonil se je in snemal gorske rožice. Objektiv je počasi usmerjal čez jezero, v bleščečo belino skalovja, nad katerim je sijalo sinje nebo. Z obraza sem mu razbral, da je prav posebno vzhičen nad tem, kar je pravkar ovekovečil in kar bo z veseljem odnesel v domovino. Nepričakovano se je razgovoril in dejal: "Veste, bila sva že v prenekaterih gorah; v naših, nemških Alpah, v švicarskih, francoskih in

Most čez Tolminko Foto: Dan Briški

italijanskih, tudi v Avstriji, vendar tega, kar vidim pri vas, še nisem doživel. Zares edinstveno, očarljivo gorsko lepoto imate."

Morda je tudi ta dva moža prevzela prelest, ki zmore v srcu prav potihno spregovoriti to, o čemer France Avčin pravi: "Kjer tišina šepeta."

Spomini na vojno

Ker moji prijatelji niso bili večji nemščine, so le slutili, o čem pripovedujeta, meni pa je srce igralo s posebno melodijo. Tudi jaz sem ta raj doživel prvič, a so mi tujčeve besede raznežile srce, navdale so me s ponosom in bil sem vesel, da sta tako navdušena nad našo gorsko lepoto.

Drugi Nemec je nenadoma rekel: "Sem prav začuden, ker ste prijazni z nama. Saj veste, zaradi zadnje vojne in ker sva Nemca, sem pričakoval, da nas sovražite."

Bil sem presenečen, da je možak tako odprl svojo nemško dušo, in odvrnil sem: "Da, mi vemo za zgodovino in grozote, ki so se dogajale med vojno, toda sedaj ne sovražimo nikogar, če je le iskren in spoštljiv do nas."

Še bolj sta se odprla in pripovedovala. Eden je bil med vojno poslan na rusko fronto, drugi je preživel zavezniško invazijo v Normandiji, oba

pa sta srečno dočakala konec vojne, ki je terjala toliko gorja.

Nato je zamišljeno dejal: "Krieg ist scheiße," kar pomeni "vojna je sranje". Menil sem, da ima možakar zelo prav in da sta v tem kratkem stavku zaobsežena kruta resnica in bistvo vsega, kar je napisano v zgodovinskih knjigah in zapisih o vojnah.

Te tri besede izražajo hkrati pohlep in poraz; trpljenje in smrt; nesmisel, žalost in kes ter upanje in strah. Razumno sem mu pritrnil in o tem se nismo več menili.

Vsak s svojimi mislimi in čustvi, nelepimi pa tudi lepimi, smo se vzpenjali proti Doliču in dalje k Planiki in Kredarici. Pred kočjo smo z znanecema naredili še posnetek za spomin z obljubo, da jima ga pošljem. Po večerji smo skupaj popili vrček piva in zapitek sta želela poravnati gosta, kar ni najbolj značilno za *šparovni* nemški značaj.

Naslednje, peto jutro smo se povzpeli na očak in se po naužitju širnega razgleda ob stolpu poslovili.

Zanimiva poštna znamka

Za poslano fotografijo se je nemški "planinski znanec" lepo zahvalil, za božično-novoletne praznike je poslal voščila in kot filatelist priložil še raznovrstne znamke. Tako so vsako leto romala voščila in znamke še dokaj let v obe smeri. Čeprav se nismo več videli, Herr Albert rad vzdržuje to znanstvo. Bliža se devetdesetim in mi še vedno spoštljivo vošči ter zbira znamke. Lani sem tako med njegovimi znamkami našel tudi zanimivo posebnost - nemško znamko iz časov, ko je "Dolfe" svoj rajh razširil celo čez naš Triglav in ga postavil na Koroško - Kärnten. Od presenečenja sem ostal brez besed. Da bom kdaj ugledal znamko, na kateri je Aljažev dom v Vratih s Triglavom v ozadju z napisom "Triglav - Kärnten", spodaj pa "Deutsches Reich", si nisem nikdar predstavljal. Da je bilo to nekoč v poštne obtoke, pa še toliko manj.

Menim, da veliko gornikov za to zgodovinsko posebnost ne ve, in verjamem, da bo v veliko začudenje in presenečenje še zlasti prenekateremu mlajšemu planincu, alpinistu in ljubitelju gora. ◉

Žalosten spomin nekega časa

Planota za vse letne čase

Pokljuka

Besedilo: Janja Lipužič

Kakor je Indija Koromandija prispodoba pravljicne dežele blagostanja, kjer dobrote nikoli ne presahnejo, tako je Pokljuka, največja planota naših Julijskih Alp, sinonim za tuzemne lepote narave in neizčrpen vir navdiha svojim obiskovalcem. Le kje drugje lahko v enem samem dnevu doživite takšno krajinsko pestrost, sprostite dušo in telo skozi toliko aktivnosti in s seboj odnesete vznemirljive vtise! Kolobarjenje letnih časov vse te možnosti le še pomnoži, saj je na Pokljuki sezona ves čas na vrhuncu.

Nad ledeniškiimi dolinami ob robu triglavskega pogorja

Dvajset kilometrov široko in približno toliko dolgo poključsko planoto omejujejo doline: na severovzhodu Radovna, na severozahodu Krma, na zahodu dolina Voje z reko Mostnico, na jugu in jugovzhodu teče Sava Bohinjka, med Pokljuko in Uskovnico pa se zajeda tanka soteska Ribnice. Južna in vzhodna meja tečeta skoraj vzporedno z mejo Triglavskega narodnega parka.

Njen osrednji del sega od 1.000 do 1.500 metrov visoko in je večinoma poraščen s smrekovimi gozdovi, ki

so nekakšen zaščitni znak Pokljuke, vendar tam ne koreninijo od nekdaj. Zasadili so jih šele potem, ko so za potrebe intenzivnega oglarjenja večino nekdaj prevladujočega bukovega gozda posekali. Macesen in rušje rasteta v višjih legah, na barjih pa najdemo posebno (izbirčno) rastlinsko vrsto, mesojedo rosiko.

Čeprav smo daleč od primorskega Krasa, stojimo na izrazito kraških tleh, zaznamovanih s številnimi vrtačami, brezni – tisto pri Medvedovi konti se nadaljuje v največjo podzemno dvorano v Sloveniji, široko več kot 150 metrov –, *kontami*, dolinami in barji, nastalimi kot posledica zakrasevanja in delovanja ledenikov! Ti so oblikovali tudi značilne grbinaste travnike in za seboj pustili obsežne morene. Podzemne zaloge vode so velike, a je zaradi specifične lastnosti poroznih kamnin na površju skoraj ni najti. Izjema so barja, nastala iz nekdanjih ledeniških jezer, in soteske ob vznožju.

Ob geološki prelomnici na severozahodnem robu se dviguje Poključsko pogorje, ki onstran prepada v dolino Krme. Vzhodne meje Julijskih Alp branijo zadnji dvatisočaki od Debele peči, Brd, Viševnika do Malega in Velikega Draškega vrha. Zaradi razvejane mreže planinskih poti so vsi naštet

Venec vrhov nad planino Javornik. Z leve: Viševnik, Mali Draški vrh, Veliki Selišnik in Triglav. Foto: Peter Strgar

vrhovi dostopni in poznani širokemu krogu planincev. Sredogorje s Klečico in Stresenico zaključuje greben od Debele peči proti severu, Rjava, Bratovlja in Kamnikova peč pa obroblyajo planoto nad dolino Radovne. V srednjem delu se dviga nekaj osamelcev, kot sta Mesnovec in Javorov vrh, ki je tako kot Galetovec² na skrajnem vzhodu imeniten razglednik.

Življenje na Pokljuki nekoč in danes

Pokljuko si delijo občine Bled, Gorje in Bohinj, od koder pripeljeta tudi obe asfaltirani cesti, ki sta pozimi običajno spluženi. Razvejata se v mrežo gozdnih cest in kolovozov. Iz dolin do Mrzlega studenca je z obeh strani približno dvajset kilometrov, naslednjih šest pa se konča na Rudnem polju, 1350 m, ki predstavlja športni center Pokljuke. Pozimi živi v znamenju

Kip Valentina Vodnika v Koprivniku

Foto: Janja Lipužič

¹ Na spletni strani <http://www.gore-ljudje.net/novosti/61296/> si lahko ogledate film o gibanju velikega bohinjskega ledenika, ki je nekoč segal tudi na Pokljuko.

² Več o tem v članku: Na obronkih gorenjskih planot. Planinski vestnik 4/2011, str. 41.

smučanja v vseh svojih različicah, poleti pa v ritmu prvih korakov, ki jih pohodniki zastavijo na svoji dolgi poti proti Triglavu.

Rudno polje je uveljavljen gostitelj biatlonskih tekem na najvišji svetovni ravni. Biatlon je čedalje popularnejša in tudi za gledalce zelo zanimiva zimskošportna disciplina, v kateri slovenski tekmovalci dosegajo vidne rezultate. Sestavljen je iz smučarskega teka in streljanja v tarče v ležečem in stoječem položaju, pri čemer je rezultat odvisen od hitrosti teka in natančnosti streljanja, kar ustvarja napetost vse do konca tekme.

Nekoč popularno smučišče Zatrnik je že dolgo opuščeno in pogled na rjavčeve žičniško železje ni, milo rečeno, nič kaj privlačen. Najživahnejša zaselka na Pokljuki sta Goreljek in Uskovnica, kjer stoji tudi planinska kočica. Oba imata povsem počitniško-turistični značaj, stalno naseljene so le vasi Podjelje, Koprivnik in Gorjuše, ki sodijo med najvišje ležeče vasi v Sloveniji. V nekdanji Avstro-Ogrski so Gorjuše slovele po pipah ali *fajfah*, kot jim pravijo domačini. Izdelane

Zaradi skledaste oblike Pokljuka deluje kot mrazišče z močno izraženimi dnevno-nočnimi temperaturnimi razlikami in toplotnimi inverzijami. Z višjih leg se v zaprte konte spušča težak hladen zrak in se tam zadržuje mnogo dlje kot na enakih višinah v okolici. Rudno polje je najhladnejša točka, kjer je temperatura pogosto celo nižja kot na Kredarici. Iz vasi Goreljek proti nižje ležečemu Koprivniku lahko ponoči piha tako močan veter, da je nekoč celo poganjal mlin.

Lipanca pozimi Foto: Janja Lipužič

Na Malem Draškem vrhu. Z leve: precej nižja Ablanca, košati Tosc in ošiljeni Veliki Draški vrh.
Foto: Janja Lipužič

so bile iz hruškovega lesa in bile so bogato okrašene. Prodaja čader je šla za med in je štela nekaj tisoč kosov letno, danes izdelke te pozabljene obrti najdemo le še v etnografskih ali zasebnih zbirkah.

V baročni cerkvi v Koprivniku je konec 18. stoletja kaplanoval pesnik Valentin Vodnik. Le sprehodite se kdaj skozi minule čase do rokokodelskega mojstra, ki svojega znanja nima več komu predati, med trmasto ponosnimi kmečkimi hišami, razseljenimi na osojnih terasah planote, po kolovozih nasproti sončnim jasam ali kar počez čez senožeti, in sedite na klopcu na Vodnikovem razgledniku, 1017 m, 15 minut hoje nad Koprivnikom.

Tematske poti skozi zgodovino

Bohinj je v antični dobi in srednjem veku veljal za središče železarstva, o čemer pričata imeni Stara fužina in Rudnica. Za potrebe tamkajšnjih in blejskih fužin so železovo rudo, imenovano bobovec, kopali v celotnem zaledju alpskega sveta, tudi na Pokljuki. Sledi te dejavnosti najdemo na širšem območju Rudnega polja, planinah Klek in Zgornja Brda, nad Lipanco in še marsikje drugod, kjer so tla prekopana s plitvimi jamami. Vidni so tudi ostanki spiralnic rude in tlakovane poti, po katerih so jo tovorili v dolino.

Sprehod do Hudičevega mosta je bil med obveznimi liki poletnih počitnic moje rane mladosti, ki smo jih preživljali v Bohinju. Majhno dete, ki samo še ni videlo prek roba kamnite ograje, so odrasli dvignili na rame: »Poglej, kakšen lep prepad,« in od strahu pred mračnimi globočinami me je vsakokrat res skoraj vzel hudič. No, še sem tu, ampak pred časom, ko sem hodila mimo, je, glej ga zlomka, iz dna korit priplezala pojava z ostrimi krempljci na nogah in dvema kavljema v podaljšku rok. Obstala sem kot vkopana, ko se je prikazala še druga (tako je, ko imajo ta bajeslovna bitja mlade) in proti zamolklemu glasu, ki ga je bilo slišati spodaj, zalučala svoj dolgi rep. Nak, tretjega pa nisem več čakala!

Rudno polje na Pokljuki - idealno izhodišče za izlete Foto: Janja Lipužič

INFORMACIJE

Kako do izhodišča: Do Bleda se pripeljemo z juga po gorenjski avtocesti, ki jo zapustimo na izvozu za Bled, nadaljujemo skozi Spodnje in Zgornje Gorje do Krnice, kjer se prične cesta proti Pokljuki. Prometni gneči se lahko izognemo tako, da se zapeljemo do izvoza Lipce in nadaljujemo mimo Blejske Dobrave do Gorij. Iz Jereke v Zgornji Bohinjski dolini pelje asfaltirana cesta skozi Koprivnik in Gorjuše do priključka s cesto z Bleda. S severne strani se do Bleda ravno tako pripeljemo po gorenjski avtocesti, jo zapustimo na izvozu za Bled in nadaljujemo po zgoraj opisani poti.

Planinske kočje: Blejska kočja na Lipanci, 1630 m, telefon 051 621 021, 051 633 769, odprta in oskrbovana celo leto.

Planinska kočja na Uskovnici, 1154 m, telefon 031 341 814, 04 572 3213, odprta v poletni in glavni zimski sezoni.

V sezoni je odprtih še nekaj okrepčevalnic in dva hotela.

Vodniki: Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003;

Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore. Sidarta, 2001;

Tine Mihelič: Julijske Alpe. Planinska založba, 2009;

Andraž Poljanec: Turni smuki. Planinska založba, 2003;

Andrej Stritar: Gore Slovenije. Kibuba, 2011;

Stanko Klinar: Sto slovenskih vrhov. Prešernova družba, 1991;

Jelena Justin: Pozdravljene gore. Gorenjski glas, 2008.

Viri: <http://obcina.bohinj.si/index.php?id=9>; http://geo2.ff.uni-lj.si/pisnadel/pdf/dipl_200705_katja_zemva.pdf (in ostali dostopni podatki na svetovnem spletu).

Zemljevidi: Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000;

Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000;

Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000;

Triglav, PZS, 1 : 25.000;

Bled z okolico, PZS, 1 : 50.000.

Znameniti Hudičev most čez Mostnico so leta 1777 po navodilih barona Žige Zoisa zgradili prav v ta namen. Imenu je botrovala ljudska legenda o hudiču, ki je v zameno za trdno grajen most zahteval človeško dušo.

Triglavski narodni park je v sodelovanju z Gorenjskim muzejem na Pokljuki uredi Železno pot, ki sodi v okvir mednarodnega projekta Iron Route. Njegov namen je poglobljeno raziskovanje in predstavitev več kot 2.500 let starih tradicij železarstva, rudarstva in pašništva. Pot ima poleg poključkega še štiri druge odseke, več o tem lahko izveste v Muzeju Tomaža Godca v Bohinjski Bistrici.

S taljenjem rude je tesno povezano tudi oglarstvo, zaradi katerega se je, kot že omenjeno, močno spremenil značaj poključkih gozdov. Oglje so kuhali v kopah, od tod tudi drugo ime za ogljarje, kopsičarji. Živeli so v zelo skromnih bivališčih; zadnji večji naselbini v prejšnjem stoletju sta bili na

planini Meja dolina in na Mrzlem studencu, kjer je v bližini mogoče videti značilno oglarsko bajto kožarico.

Zanimiva sta tudi obhod 7,5 kilometrov dolge Poključke poti in obisk Učne poti na barju Goreljek. Drugi dve visoki poključki barji sta Šijec in Veliko Blejsko barje, obe ležita ob cesti proti Bohinju.

Po naravnih prehodih

Ob vznožju Poključke je voda ustvarila nekaj naravnih prehodov v osrednji del planote, kjer ležijo slikovite poključke planine in razgledne vzpetine. Uporabljali so jih pastirji in rudarji, danes pa se na cvetočih travnatih blazinicah poleg živine radi *pasemo* tudi številni izletniki. Že pred stoletji so se pašne srenje dogovorile, kateri pripada posamezna planina, in marsikje je tako še danes. Planšarsko stavbarstvo z značilnimi stanovi na *kobilah* sodi v etnološko dediščino. Arheološke najdbe pričajo, da so bile najstarejše

planine poseljene že v prazgodovini. Med izkopavanji na planini Klek so našli ostanke lončenih posod in fibul iz pozne antike in zgodnjega srednjega veka, na pobočjih Mrežc pa bodalo iz bronaste dobe.

Na blejski strani lahko iz hladnega zavetja soteske Ribščice, bolj poznane pod imenom Poključka soteska, nadaljujete dolg pohod proti planini Meja dolina in Klek, 1556 m, za Lipanco drugi najvišje ležeči planini na Pokljuki. Krajši je dostop iz Srednje Radovne skozi Streseno dolino, po kateri ovinkari strma gozda cesta, in naprej po neoznačenih stezah. Ko ste že na tistem koncu, stopite še do roba prepadne vzpetine Bratovlje peči, 1493 m, s pogledom na Radovno in Mežaklo. O možnostih dostopa z avtom zagovorniki čistega okolja raje molčimo, zgriženim kolesarjem pa namignimo, da gozdne ceste z Mrzlega studenca prek Kranjske doline pripeljejo prav blizu.

Nad Srednjo vasjo v Bohinju so korita Mostnice priljubljen izletniški cilj. Soteska se izteče v široko in sončno dolino Voje in zaključí z lepim slapom. Iz Voje na Pokljuko vodita dve označeni poti, prva je strašno dolga in gre preko Studorskega prevala, druga pa se od zahoda priključi Uskovnici. Dotično nekateri viri prištevajo k Pokljuki, drugi spet *odštevajo* od nje, meni je strašno ljuba, zato bo kar ostala zraven. Poleg izleta na Uskovnico, kamor se – ampak tega niste slišali od mene – lahko pripeljete tudi z avtom, lahko obiščete še planino Konjščico, 1437 m. Pod vznožjem Viševnika in Slemena, kjer se poleti dobi lonček kislega mleka izpod domače krave (in kak kravjak na podplate!), izvira Ribnica, največji stalni vodotok Pokljuke. Žal ji ne moremo slediti v dolino ali obratno: iz Srednje vasi je dostopen le spodnji del soteske do dveh 15 metrov visokih slapov, više pa ni prehodna.

Na planine južnega dela Pokljuke iz Zgornje Bohinjske doline pripelje toliko poti in kolovozov, da je za pravo smer včasih dobro vprašati kakšnega domačina. Iz vasi Podjelje, najbo Spodnje ali Zgornje, jo mahnite do Zajamnikov, 1257 m. Podoba te planine krasí naslovnico zemljevida Julijske Alpe, vzhodni del, v naravi pa je njih krasota še mnogo večja. Na Zajamnike prek planine Praprotnica, poznane po zdravilnem energetskem središču, pripelje tudi gozdna cesta z Uskovnice oziroma Rudnega polja, ki se v drugo smer nadaljuje proti Goreljku. Sledite

ji do Konjske doline in naredite še ovinek do razgledne točke na Javorovem vrhu, 1482 m. V gozdu so skriti ostanki nekdanje partizanske bolnišnice. Sestopite neposredno z naslednje planine Jelje ali pa po cesti z Goreljka. *Giro di pokljuške planine* ni kakšna nova kolesarska dirka, ampak namig, da po gozdnih cestah vse omenjene planine in še kakšno zraven (ali manj) povežete v imeniten kolesarski izlet.

Pokljuški dvatisočaki se pogosto znajdejo na *meniju* pohodnikov, ki šele vstopajo v resnejši gorski svet. Prvega ne pozabiš nikoli, pravijo, in kje je lepše krstiti svoj prvi dvatisočetrski vzpon kot na vrhu Debele peči ali Viševnika! V prilogi opisanim zimskim turam mirne duše dodajte še sosednje kope Debelega vrha, Okrogleža, Brd ali Vrh Razora. Več gorniških spretnost terjajo brezpotja Malega in Velikega Selišnika, 1952 m, kjer je mestoma treba malo poplezati, zato raziskovanje prehodov raje odložite na kopni čas. Tudi označena pot na Mali Draški vrh, 2132 m, je zahtevnejša, posebej pozimi, ko vzpon nanj šteje za alpinistično turo.

Kdaj na Pokljuko? Kadarkoli, jaz najraje pozimi. Zvoki in vonji, oblike in barve gorske narave so se potuhnili pod puhasto odejo, njihova odsotnost umiri vse čute. Tu smo le modro nebo, moje stopinje in tvoje smučine ter tu in tam kakšna drobna sled, poskakljana prek deviškega pobočja, pa še te bodo kmalu polizali sončni žarki prihajajoče pomladi. ◉

Vzpon proti Studorskemu prevalu, v ozadju Viševnik Foto: Janja Lipužič

Kaj in zakaj WGS84

Že nekaj časa pri opisih tur v naši reviji objavljamo tudi navidez čuden podatek, ki se začne s kratico WGS84 (npr. WGS84: 46,954828, 12,961022). Vedno ga pripišemo k opisu izhodišča za turo. Domnevamo, da vas je že veliko takih, ki ta podatek znate uporabiti. Ostalim pa želimo pojasniti, da je to zapis zemljepisnih koordinat kraja, o katerem pišemo. Pomaga nam lahko pri navigaciji z modernimi pripomočki. Če imate v svojem avtomobilu navigacijsko napravo, vam naš podatek lahko močno poenostavi pot do izhodišča. Na svoji napravi s pomočjo menijev poiščite možnost, s katero lahko nastavite cilj poti tako, da vpišete zemljepisno koordinato (običajni način je sicer vpis naslova, s čimer si pa v hribih seveda ne moremo pomagati). Ko vpišete našo WGS84 koordinato kot cilj, bo vaša naprava sama izračunala najprimernejšo pot do tja in vas med vožnjo tudi skrbno vodila. Druga možnost je tudi iskanje lokacije na sodobnih digitalnih zemljevidih. Če ne veste, kje točno je izhodišče naše ture, vpišite WGS84 koordinate v Google ali kake druge zemljevide na spletu in hitro boste videli, kam vas želimo zvabiti.

Andrej Stritar

Mrežce so neizrazita vzpetina neposredno nad planino Lipanca, ki ne dosega magičnih 2.000 metrov. Če bi imeli za opis tega izleta na voljo le tri besede, bi uporabili malo obrabljeno, a resnično krilatico: kratko in sladko. Po spletu gozdnih cest se lahko pripeljemo pičle pol ure hoda od Blejske kočice in

ko se tristo metrov višje pot izvije iz macesnovega gozda, ni več dvoma, zakaj je vrh Mrežc pojem planinskih doživetij – lepotam naokrog ni konca ne kraja. Gledano od daleč se zdi, da sta z deset metrov višjim sosedom Lipanskim vrhom neločljiva in marsikdo ju ima za isto goro. V resnici je med njima

Mrežce in Lipanski vrh nad Lipanco Foto: Janja Lipužič

škrbina, ki jo je v kopnih razmerah ob pomoči nekaj varoval mogoče preplezati in tako v poljubni smeri krožno povezati oba ali več vrhov tega območja. Pozimi je to zahteven gorniški podvig, ki ga neizkušenim odsvetujemo, sicer pa vzpon na Mrežce priporočamo vsakomur z nekaj kondicije.

Zahtevnost: Nezahtevna

zimski tura. Zimski vzpon poteka v območju označene letne poti. Nekaj odsekov je bolj strmih, drugih posebnih nevarnosti ni.

Oprema: Zimska gorniška oprema, cepin, dereze.

Višina: 1955 m

Višina izhodišča: 1300 m

Višinska razlika: 655 m

Izhodišče: Šport hotel na Pokljuki. Z blejske ali bohinjske strani pridemo mimo Mrzlega studenca, nato zavijemo levo do parkirišča pri hotelu. WGS84: 46,341355, 13,961777.

Koča: Blejska koča na Lipanci, 1630 m, telefon 051 621 021, 051 633 769, odprta in oskrbovana celo leto.

Časi: Šport hotel–planina Lipanca 1.30–2 uri
Planina Lipanca–vrh 1 ura
Sestop 2 uri
Skupaj 4.30–5 ur

Sezona: Vsi letni časi.

Vodnik: Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore. Sidarta, 2001.

Zemljevidi: Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Triglav, PZS, 1 : 25.000; Bled z okolico, PZS, 1 : 50.000.

Debela peč, 2015 m, s planine Javornik

Debeluška, kot ji ljubkovalno pravijo, je najvzhodnejša dvatisočakinja Julijcev, ki najbolj impresivno podoba kaže iz doline Krme. Pogled v navpik postavljene pečine odbija vsako misel na njeno osvojitvev, a kakor ima vsaka zgodba dve plati, tako ima tudi Debela peč svojo blago stran. S poključke planote se dvigujejo njena zaobljena, lahko prehodna

pobočja, prek katerih vodi tudi običajen zimski vzpon. Čeprav nas globočine Krme, iz katere na drugi strani kvišku kipi mogočna Rjavina, navdajajo s strahospoštovanjem, prav od tam na Lipanska vratca pripelje strma, a ne pretirano izpostavljena Kovinarska pot. Zanimiva je tudi pot s planine Klek, manj poznani pa so dostopi iz Radovne skozi

Debela peč Foto: Janez Stražišar

Streseno dolino in neoznačene stezice pod Klečico.

Zahtevnost: Nezahtevna

zimski tura. Zimski vzpon poteka v območju označene letne poti. Rahlo izpostavljeno je prečenje zahodnih pobočij Okroglega. Vrh je širok, vendar na eno stran prepaden.

Oprema: Zimska gorniška oprema, cepin, dereze.

Višina: 2015 m

Višina izhodišča: 1300 m

Višinska razlika: 715 m

Izhodišče: Z Bleda ali Bohinja se pripeljemo na Pokljuko in nadaljujemo po glavni cesti do Mrzlega studenca, kjer zavijemo desno na gozdno cesto. Peljemo mimo planine Kranjska dolina naravnost (desno Medvedova konta) do parkirišča na robu planine Javornik (WGS84: 46,363245, 13,949477). Približno en kilometer naprej je pri spomeniku na Rupah drugo možno izhodišče (WGS84: 46,366045,

13,934891). Kadar gozdne ceste niso prevozne, parkiramo pri Šport hotelu (glej opis Mrežce, WGS84: 46,341355, 13,961777).

Koča: Blejska koča na Lipanci, 1630 m, telefon 051 621 021, 051 633 769, odprta in oskrbovana celo leto.

Časi: Planina Javornik–planina Lipanca 1 ura
Planina Lipanca–vrh 1.30 ure
Sestop 2 uri
Skupaj 4.30–5 ur

Sezona: Vsi kopni letni časi.

Vodniki: Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore. Sidarta, 2001; Andrej Stritar: Gore Slovenije. Kibuba, 2011.

Zemljevidi: Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Triglav, PZS, 1 : 25.000; Bled z okolico, PZS, 1 : 50.000.

Opis: Vrnemo se do križišča z glavno cesto, tam levo do prve gozdne ceste in po kolovozu na prostrano planino Javornik z opuščeni pastirskimi stanovi. Z nje vidimo celoten niz kopa-stih vrhov od Mrežc do Debele peči. Na drugi strani planine prečkamo cesto (parkirišče, WGS84: 46,363245, 13,949477) in se zložno vzpenjamo skozi gozd. Višje še enkrat prečimo cesto, na izrazitejših ovinkih se nato prva priključi naši poti pot iz smeri Rudnega polja (parkirišče Pri Rupah) in kasneje pot od Medvedove konte. Malo pod kočo na planini Lipanca se svet odpre, tu je križišče številnih poti. Nadaljujemo levo mimo kočice najprej zložno, nato teren postane bolj strm (levo vodi bolj položna pot, ki zahodneje od naše prav tako pripelje na greben in se nadaljuje proti Srenjskemu prevalu in Viševniku; možnost sestopa). Zadnji del je manj naporen; iz gozda stopimo na gola pobočja, kjer

hodimo proti desni do najvišje točke.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona, lahko pa se po vršnih

pobočjih spustimo še malo nižje proti jugozahodu do stika z grebensko potjo. Nad dolinico se obrnemo levo in po označeni

gozdni poti vrnemo na planino Lipanco. Pot v dolino že poznamo.

Janja Lipužič

Debela peč, 2015 m, s planine Javornik

Opis: Od planine Javornik gremo naravnost po označeni poti v smeri severozahod, višje prečimo cesto, na izrazitejših ovinkih se nato prva priključi naši poti pot iz smeri Rudnega polja (parkirišče Pri Rupah) in kasneje pot od Medvedove konte. Malo pod kočico na planini Lipanca se svet odpre, tu je križišče številnih poti. Od kočice se usmerimo desno proti severnemu robu planine. Pot zavije v macesnov gozd, levo se odcepi steza proti Lipanskemu vrhu. Malo naprej zagrizemo v krajšo strmino, nad katero je novo razpotje: proti zahodu pelje pot na Lipanska vrata, 1898 m, in Brda, 2009 m, kmalu zatem se nam z desne priključi steza s planine Klek. Zmerno strma, poleti z rušjem porasla pobočja pripeljejo na uravnavo pod Brdi, kjer se razgled obpre in na koncu valovitega odreba proti desni zagledamo naš cilj. Pot pelje proti severu, vmes se

celo rahlo spusti in obide vrh Okroglega, 1965 m. Zaključni vzpon je ponovno strmejši, a ni težaven.

Sestop: Vrnemo se po poti vzpona. Mimogrede lahko stopimo na bližnji Okroglež ali

deset minut oddaljena Brda. Oba odcepa sta označena.

Janja Lipužič

Viševnik vlada gozdovom severozahodno od Rudnega polja, pomaknjen nekoliko stran od glavnega poključkega grebena. Ključ njegove izjemne popularnosti tiči v razmeroma kratkem in enostavnem dostopu, četudi obeta čudovitih razgledov na Triglav, Karavanke in Spodnje

Bohinjske gore/Peči ne gre zanemariti. Mnogi nadobudni planinci si Viševnik izberejo za svoj prvi dvatisočak, kar velja tako za kopno kot zimsko sezono, ko se pohodnikom pridružijo številni turni smučarji. Drugi dve poti preko Jezerc oziroma okoli Kačjega roba se

združita na Srenjskem prevalu med Viševnikom in Malim Draškim vrhom. Predvsem pozimi je ta pristop primeren le za izurjene gornike. Južna pobočja so strma. Ob njegovem vznožju mimo planine Konjščica teče glavna prometnica proti triglavskemu pogorju.

peljemo do konca asfaltirane ceste pri vojašnici in novem športnem centru, kjer je veliko parkirišče. WGS84: 46,345329, 13,92392.

Koče: Na poti ni nobene koče. Na Rudnem polju je hotel, poleti deluje okrepevalnica Jurček.

Časi: Rudno polje–vrh 2 uri
Sestop 1.30 ure
Skupaj 3.30 ure

Sezona: Vsi letni časi.

Vodniki: Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore. Sidarta, 2001; Andrej Stritar: Gore Slovenije. Kibuba, 2011.

Zemljevidi: Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Triglav, PZS, 1 : 25.000; Bled z okolico, PZS, 1 : 50.000.

Viševnik Foto: Robert Klančar

Veliki Draški vrh, 2243 m, z Rudnega polja

Veliki Draški vrh leži na skrajnem jugozahodnem delu poključkega visokogorja. Z divjo severno steno, ki jo zmorejo premagati le alpinisti, meji na dolino Krme. Eden lepših pogledov na njegovo značilno vršno piramido se odpira pri spomeniku trem srčnim možem v Ribčevem

Lazu, sicer pa moramo na Pokljuki zlesti kar visoko, da ugledamo njegova pobočja, saj ga zakrivajo Mali Draški vrh, Viševnik in greben Slemena. Nanj ne pripelje označena pot, vendar je dostopen vsakomur z nekaj občutka za orientacijo. V kopni sezoni je uhojena steza po južnem grebenu od

Studorskega prevala proti vrhu. Začetni del skozi rušje in prek kratke skalne stopnje je malo siten, višje ni težav. Pozimi Veliki Draški vrh velja za enega najlepših turnih smukov v Julijskih Alpah, planinci pa običajno sledijo smeri vzpona turnih smučarjev, ki ga bomo opisali v nadaljevanju.

ceste pri vojašnici in novem športnem centru, kjer je veliko parkirišče. WGS84: 46,345329, 13,92392.

Koče: Na poti ni nobene koče.

Časi: Rudno polje–vrh 3.30 ure
Sestop 2.30 ure
Skupaj 6 ur

Sezona: Vsi letni časi.

Vodniki: Vladimir Habjan: Zimski vzponi v slovenskih gorah. Sidarta, 2003; Tine Mihelič: Julijske Alpe, Bohinjske gore. Sidarta, 2001; Andrej Stritar: Gore Slovenije. Kibuba, 2011.

Zemljevidi: Julijske Alpe, vzhodni del, PZS, 1 : 50.000; Triglavski narodni park, PZS, 1 : 50.000; Julijske Alpe, Sidarta, 1 : 50.000; Triglav, PZS, 1 : 25.000; Bled z okolico, PZS, 1 : 50.000.

Veliki Draški vrh (levo) in Triglav z Malega Draškega vrha Foto: Janja Lipužič

Zahtevnost: Zahtevna zimska tura. Zimski vzpon do Studorskega prevala poteka v območju označene letne poti, nadaljevanje pa je odvisno od snežnih razmer. Vršni del je pogosto spihan ali pomrznjen. Dolina pod Studorskim prevalom je plazovita.

Oprema: Zimska gorniška oprema, cepin, dereze.

Višina: 2243 m

Višina izhodišča: 1340 m

Višinska razlika: 900 m

Izhodišče: Rudno polje na Pokljuki. Z Bleda ali Bohinja se peljemo do konca asfaltirane

Vzpon: S parkirišča, kjer stoji velik smerokaz, gremo po gozdni cesti do vlečnice in zložno ob njej do njene zgornje postaje, kjer zavijemo levo. Pobočje (na njem vlečnica) postaja bolj strmo, višje se zoži in preide v grapo. Sledi položnejši del, kjer se pri Zlatih vodah odcepi pot proti Debeli peči, Lipanci oziroma Srenjskemu prevalu. Od tu se že vidijo vršna pobočja Viševnika. Krajša strmina se izteče na izravnavi pod Plesiščem, kjer se razgledi končno odprejo. Pot se obrne levo na sleme, po njem kmalu dosežemo vznožje golih jugozahodnih pobočij. Sledi strmejši vzpon do grebena, ki mu sledimo vse do vrha. Razgledi so čedalje širši in lepši, a ker je zadnjih nekaj metrov bolj izpostavljenih, se jim posvetimo, šele ko stopimo na vrh. Ta ni prostoren, zato previdno.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Janja Lipužič

Veliki Draški vrh, 2243 m, z Rudnega polja

Vzpon: S parkirišča gremo ob tekaških stezah v smeri Uskovnice in na Razpotju zavijemo desno na kolovoz proti planini Konjščica, 1438 m, ki po jugozahodni strani obide širok gozdni hrbet. Pot se zoži in nadaljuje nad potokom Ribnica. Na planino lahko pridemo tudi po krajši varianti, tako da gremo z Rudnega polja proti vlečnicam in od tam sledimo oznakam proti Triglavu ter se na Konjščico rahlo spustimo (nadaljevanje pod plazovitimi pobočji Viševnika je lahko nevarno). Po dolini gremo nekaj časa položno, potem pa se strmeje vzpnemo na rob široke slikovite izravnave na Jezercih. Desno se dvigata Viševnik in Mali Draški vrh, med njima leži Srenjski preval. Mi se obrnemo levo in gremo proti Studorske-mu prevalu, 1892 m. S prevala ali malo pod njim zavijemo desno na vzhodna pobočja Velikega Draškega vrha in

sledimo naravnim prehodom v severni smeri. Vzpenjamo se bolj ali manj vzporedno z označeno letno potjo, ki pelje proti

slemenu med Velikim in Malim Draškim vrhom. Pod vršno streho se obrnemo proti vrhu, ki ga dosežemo od vzhoda.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. S Konjščice na Rudno polje se vrnemo po eni od opisanih možnosti.

Janja Lipužič

Mohar, 2605 m

A

Visoke Ture,
skupina Goldberg

Mohar se dviga med dolinama Astental na jugovzhodu in Mölltal na zahodu. Zaradi nezahtevnega dostopa je eden izmed najbolj obiskanih vrhov nad kočjo Sadnighaus, saj je do vrha le 800 višinskih metrov dokaj položnega terena. Smučanje po prostranih pobočjih gore, ki pozimi pogosto postreže z mehkim pršičem, je nepozabno. Zaradi pretežno travnate podlage so pobočja v spodnjem delu spomladi že zgodaj kopna. Ker je Mohar od ostalih vrhov

v gorski skupini odmaknjen na jugozahod, je z njega najlepši pogled na Großglockner na nasprotni strani doline Mölltal. V lepem vremenu je z vrha lep pogled na celotno skupino Goldberg, v kateri na severu izstopa Rauriser Sonnblick z veliko meteorološko postajo na vrhu, na vzhodu nas v daljavi pozdravlja Hochalmspitze, na jugu pa pogled seže do najvišjih vrhov Karnijskih Alp in Dolomitov. Če je ozračje čisto, lahko daleč proti jugozahodu opazimo

celo značilno obliko Antelaa v Dolomitih.

Zahtevnost: Turni smuk z Moharja je kratek in sodi med nezahtevne turne smuke. Ob veliki količini novozapadlega snega so strma vršna pobočja nekoliko izpostavljena snežnim plazovom, zato moramo biti še dodatno previdni. To velja tudi za orientacijo v megli ali slabem vremenu.

Oprema: Za varno izvedbo ture zadostuje osnovna turnosmučarska oprema. Ne smemo pozabiti na plazovno žolno, lopato in sondo.

Nadmorska višina: 2605 m

Višina izhodišča: 1876 m

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Koča Sadnighaus (WGS 84: 46,954983, 12,960917). Do sem se iz Ljubljane pripeljemo po avtocesti skozi karavanski predor mimo Beljaka in Spittala in jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Mörtschacha. Tu zavijemo desno v dolino Astental. Skozi kraja Vordere in Hintere Asten nadaljujemo po ozki asfaltirani in zaviti cesti, ki nas po levem, zahodnem pobočju doline

pripelje do kočje. Pred njo je urejeno večje parkirišče.

Koča: Koča Sadnighaus, 1876 m, telefon 0043 4825 20050, e-pošta sadnighaus@aon.at, spletna stran www.sadnighaus.at. Odprta je tudi v času turnosmučarske sezone od začetka decembra do velikonočnih praznikov.

Časi: Vzpon 2.30 ure

Spust 0.30–0.45 ure

Skupaj 3–3.15 ure

Sezona: Najprimernejši čas za obisk Moharja je v času koledarske zime, torej med decembrom in marcem. Če je snega veliko, sezono lahko podaljšamo do aprila.

Vodniki: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške. Sidarta, 2011; Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1). H. Weishaupt Verlag, 1990; Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: Schitouren-Atlas Südtirol & Österreich Süd. Schall-Verlag, 2009; Günter & Luise Auferbauer: Schitouren Paradies Österreich. Styria Verlag, 2003.

Zemljevid: Gasteiner Tal Goldberggruppe, Kompass 40, 1 : 50.000.

Proti vrhu Moharja Foto: Mitja Peternel

Hilmersberg, 2670 m

A

Visoke Ture,
skupina Goldberg

Hilmersberg je precej neznan vrh v gorski skupini Goldberg in s svojo višino sodi med najnižje vrhove v vencu gora nad kočjo Sadnighaus. Zanimivo je, da najvišja točka gore, s katere poteka tudi naš smuk, pravzaprav ni glavni vrh. Ta čast pripada vrhu, ki leži severozahodno od našega cilja in je visok 2658 m, v dolino Kleines Zirknitztal pa pada s strmo trikotno steno. Hilmersberg je od kočje Sadnighaus najlažje dostopen vrh. Dosegljiv je po dolgem in položnem pobočju na jugovzhodni

strani, na severovzhodno stran pa pada s strmo steno. Položna, enakomerno strma pobočja so najprimernejša za prve samostojne zavoje turnosmučarskih novincev. Vendar ga tudi ostali smučarji z veseljem obiščejo, predvsem kadar so njegova pobočja prekrita s primerno količino pršiča ali pa zgodaj spomladi, ko se pršič predela v srenec. Poleg tega bomo na vrhu uživali v enkratnem razgledu na preostale vrhove skupine Goldberg in na Großglockner na drugi strani doline Mölltal.

Zahtevnost: Turni smuk s Hilmersberga spada med kratke in nezahtevne turne smuke. Zaradi širokega pobočja je pri orientaciji v megli ali slabem vremenu potrebna dodatna previdnost. Še posebej če se odločimo za prečenje proti glavnemu vrhu, ki je pogosto ovešen z velikimi in nevarnimi opastmi.

Oprema: Za izvedbo ture je dovolj osnovna turnosmučarska oprema. Seveda pa ne smemo pozabiti na plazovno žolno, lopato in sondo.

Nadmorska višina: 2670 m

Višina izhodišča: 1876 m

Višinska razlika: 800 m

Izhodišče: Koča Sadnighaus (WGS 84: 46,954983, 12,960917). Do sem se iz Ljubljane pripeljemo po avtocesti skozi karavanski predor mimo Beljaka in Spittala in jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Mörtschacha. Tu zavijemo desno v dolino Astental. Skozi kraja Vordere in Hintere Asten nadaljujemo po ozki asfaltirani in zaviti cesti, ki nas po levem, zahodnem pobočju doline pripelje do kočje. Pred njo je urejeno večje parkirišče.

Koča: Koča Sadnighaus, 1876 m, telefon 0043 4825 20050, e-pošta sadnighaus@aon.at, spletna stran www.sadnighaus.at. Odprta je tudi v času turnosmučarske sezone od začetka decembra do velikonočnih praznikov.

Časi: Vzpon 2.30–3 ure

Spust 0.30–1 uro

Skupaj 3–4 ure

Sezona: Najprimernejše obdobje za obisk Hilmersberga je v času koledarske zime.

Vodniki: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške. Sidarta, 2011;

Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1). H. Weishaupt Verlag, 1990; Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: Schitouren-Atlas Südtirol & Österreich Süd. Schall-Verlag, 2009; Günter & Luise Auferbauer: Schitouren Paradies Österreich. Styria Verlag, 2003.

Zemljevid: Gasteiner Tal Goldberggruppe, Kompass 40, 1 : 50.000.

Široka pobočja nas spremljajo pri vzponu na Hilmersberg. Foto: Mitja Peternel

Mohar, 2605 m

Opis: S parkirišča pred kočo Sadnighaus nadaljujemo v severovzhodni smeri po poti proti planini Sitschalm. Tu zavijemo levo in v severni smeri mimo lično urejenih hišk nadaljujemo proti uravnavi Astner Böden ter naprej na planino Gratzter Alm, 2172 m. Na planini zavijemo levo proti zahodu v smer sedla Göritzer Törl, 2458 m. Pod sedlom nas na višini 2350 m lepa, široka grapa v jugozahodni smeri pelje proti širokemu gorskemu hrbtu, kjer med večjimi skalami poiščemo najustreznejši prehod do velikega skalnega možica na vrhu.

Spust: Smučamo lahko po poti vzpona, vendar je širok hrbet, po katerem smo pristopili na vrh, zelo izpostavljen vetru, deloma skalnat in posledično manj zasnežen. Zato se ob ugodnih snežnih razmerah z vrha lahko spustimo na jugovzhodno stran in po strmem pobočju odsmučamo do uravnave Astner Boden, od tam pa po poti vzpona do kočice Sadnighaus.

Mitja Peternel

Hilmersberg, 2670 m

Opis: Nad kočico Sadnighaus natakne-mo smuči in po široki poti nadaljujemo proti severovzhodu do planine Innere Blasl, 1950 m. Pri smerokazu zapustimo pot, ki se nadaljuje proti planini Kröll Alm, 1961 m, in se usmerimo levo.

Hodimo proti severu v smeri uravnave Astner Böden. Na desni, vzhodni strani nas vseskozi spremlja strmo pobočje vrha Stelhöhe, 2815 m, na naši levi pa se dviga Mohar, 2605 m. Na planini Gratzter Alm, 2172 m, se levo odcepi pot proti sedlu Göritzer Törl, 2458 m. Nad zadnjimi kočami sledi najprej kratek položni del, ki se proti vrhu postavi bolj pokonci. Kmalu se znajdemo na vršni uravnavi, pravzaprav zimskem vrhu, ki je celo nekoliko višji od pravega vrha. Proti severozahodu lahko sicer nadaljujemo po ravnem grebenu na glavni vrh, ki pa ni smučarsko zanimiv, saj nas nazaj grede čaka približno 650 dolžinskih metrov napornega prečenja brez smučarskih užitkov.

Spust: Smučamo po poti vzpona. Širna jugovzhodna in južna pobočja nam ob dobrih snežnih razmerah ponujajo različne možnosti spusta.

Mitja Peternel

Stellkopf, 2852 m

A

Visoke Ture,
skupina Goldberg

Stellkopf velja za najpomembnejši turnosmučarski cilj v vencu gora nad kočo Sadnighaus, čeprav ga po višini prekaša Rote Wand, 2855 m. Zato je vrh med decembrom in začetkom aprila, ko je najprimernejši čas za smučarski obisk, precej oblegan. Turnosmučarski poznavalci smučanje s Stellkopfa po lepoti upravičeno primerjajo s spusti z vrhov Romatespitze, Sonnblicka ali Hocharna. Široka južna pobočja nam v mehkem pršiču, predvsem pa v spomladanskem srencu, ponujajo nepozaben užitek. Z njegovega vrha je izjemen

razgled na Großglockner in na sosednje vrhove, ki so v polkrogu nanizani nad dolino Astental: Mohar in Hilmersberg zahodno ter Rote Wand, Rotwandeck, Magernigspitz in Sadnig vzhodno od njega. V vencu okoliških gora se nam razkrivajo prelepa pobočja, ki večinoma pripadajo najlepšim turnosmučarskim ciljem na avstrijskem Koroškem.

Zahtevnost: Stellkopf sodi med srednje zahtevne turne smuke. Nad planino Kröllalm moramo biti posebno pazljivi zaradi morebitnih

plazov, ki se lahko sprožijo z vzhodnega pobočja Stellhöhe. Vršni greben je nekoliko izpostavljen, zato od nas terjaja nekaj dodatne previdnosti. V megli je orientacija nad izhodiščem ter nad planino Ruden Alm zelo zapletena, zato je bolje, da se vzpona lotimo v lepem vremenu.

Oprema: Za varno izvedbo ture nam zadošča osnovna turnosmučarska oprema. V nahrbtniku pa ne smejo manjkati plazovna žolna, lopata in sonda.

Nadmorska višina: 2852 m

Višina izhodišča: 1876 m

Višinska razlika: 1000 m

Izhodišče: Koča Sadnighaus (WGS 84: 46,954983, 12,960917). Do sem se iz Ljubljane pripeljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka in Spittala in jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Mörttschacha. Tu zavijemo desno v dolino Astental. Skozi kraja Vordere in Hintere Asten nadaljujemo po ozki asfaltirani in zaviti cesti, ki nas po levem, zahodnem pobočju doline pripelje do koč. Pred njo je urejeno večje parkirišče.

Koča: Koča Sadnighaus, 1876 m, telefon 0043 4825 20050, e-pošta sadnighaus@aon.at, spletna stran www.sadnighaus.at. Odrpta je tudi v času turnosmučarske sezone od začetka decembra do velikonočnih praznikov.

Časi: Vzpon 3–4 ure
Spust 0.45–1.15 ure
Skupaj 3.45–5.15 ure

Sezona: Najprimernejši čas za obisk Stellkopfa je v času koledarske zime, torej med decembrom in marcem. Če je snega veliko, sezono lahko podaljšamo do aprila.

Vodniki: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške.

Sidarta, 2011;
Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1). H. Weishaupt Verlag, 1990;
Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: Schitouren-Atlas Südtirol & Österreich Süd. Schall-Verlag, 2009;
Günter & Luise Auferbauer: Schitouren Paradies Österreich. Styria Verlag, 2003;

Robert Zink: Schitouren in den Südalpen II. Carinthia Verlag, 2007.

Zemljevid: Gasteiner Tal Goldberggruppe, Kompass 40, 1 : 50.000.

Vršno pobočje Stellkopfa Foto: Mitja Peternel

Rotwandeck, 2715 m

A

Visoke Ture,
skupina Goldberg

Rotwandeck je še eden izmed priporočljivih turnosmučarskih ciljev v bogati ponudbi gorske skupine Goldberg. Vrh se dviga severno nad sedlom Schobertörl, preko katerega poteka najlažja povezava med kočo Fraganter Hütte v istoimenski dolini na vzhodu in Sadnighaus nad dolino Astental na zahodu. Od obeh koč je do vrha približno enako dolg in zahteven vzpon, razlika je le v tem, da se do koč Sadnighaus pripeljemo, do Fraganter Hütte pa nas čakata

skoraj dve uri hoje. Ker je dostop iz doline Fraganttal zaradi dolžine kondicijsko razmeroma naporen, se na Rotwandeck udobneje povzpne od koč Sadnighaus. Najvarneje je vrh obiskati proti koncu zime, v marcu ali aprilu, ko so strma pobočja Magernigspitze, pod katerim poteka vzpon, že splazena. Z malce sreče in ob ustrezni časovni izbiri ture nas med spustom pričaka najboljši pomladanski sreenc.

Zahtevnost: Tura kondicijsko in tehnično ni zahtevna. Še največ pozornosti moramo nameniti strmemu pobočju pod planino Burgstalleralm, kjer je povečana nevarnost proženja snežnih plazov.

Oprema: Za varno izvedbo ture nam zadošča osnovna turnosmučarska oprema. V nahrbtniku pa ne smejo manjkati plazovna žolna, lopata in sonda.

Nadmorska višina: 2715 m

Višina izhodišča: 1876 m

Višinska razlika: 900 m

Izhodišče: Koča Sadnighaus (WGS 84: 46,954983, 12,960917). Do sem se iz Ljubljane pripeljemo po avtocesti skozi karavanški predor mimo Beljaka in Spittala in jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Mörttschacha. Tu zavijemo desno v dolino Astental. Skozi kraja Vordere in Hintere Asten nadaljujemo po ozki asfaltirani in zaviti cesti, ki nas po levem, zahodnem pobočju doline pripelje do koč. Pred njo je urejeno večje parkirišče.

Koča: Koča Sadnighaus, 1876 m, telefon 0043 4825 20050, e-pošta sadnighaus@aon.at, spletna stran www.sadnighaus.at. Odrpta je tudi v času turnosmučarske sezone od začetka decembra do velikonočnih praznikov.

Časi: Vzpon 3 ure
Spust 1 ura
Skupaj 4 ure

Sezona: Rotwandeck je najbolje obiskati proti koncu zime, torej v marcu ali aprilu.

Vodniki: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške.

Sidarta, 2011;
Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1). H. Weishaupt Verlag, 1990;
Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: Schitouren-Atlas Südtirol & Österreich Süd. Schall-Verlag, 2009;
Günter & Luise Auferbauer: Schitouren Paradies Österreich. Styria Verlag, 2003;

Robert Zink: Schitouren in den Südalpen II. Carinthia Verlag, 2007.

Zemljevid: Gasteiner Tal Goldberggruppe, Kompass 40, 1 : 50.000.

Nad sedlom Schobertörl v daljavi uzremo vrh Rotwandeck. Foto: Mitja Peternel

Opis: Od kočice Sadnighaus sledimo položni poti v severovzhodni smeri, kjer mimo lično urejenih počitniških hišk nadaljujemo proti planini Kröllalm, 1961 m. Preden jo dosežemo, se pot celo malo spusti. Nad planino zavijemo levo in v severni smeri nadaljujemo po dnu široke doline, ki jo na obeh straneh obdajajo precej strma, plazovita pobočja. Više se pobočje postavi bolj pokonci in nas pelje proti planini Ruden Alm, 2405 m, ki jo obidem po levi strani. Tu se svet povsem položi. Po lepem kotanja-stem svetu gremo levo proti sedlu Butzentörl, 2714 m, ki leži severno od značilnega skalnatega vrha z imenom Stellhöhe, 2815 m. Na sedlu zavijemo desno, do vrha pa nas loči le še nekoliko strmejša pobočja. Po njem dosežemo položen, vendar kratek greben, ki je proti vrhu nekoliko izpostavljen. Na najvišji točki je postavljen jeklen križ zanimive oblike.

Spust: Smučamo po poti vzpona. Prostrana južna pobočja nam ponujajo veliko različnih možnosti, med katerimi sami izberemo najprimernejšo.

Mitja Peternel

Rotwanddeck, 2715 m

Opis: Sparkirišča se odpravimo v severovzhodni smeri do velike in položne planine Astner Moos, kjer nas na sončni strani doline pozdravijo lično urejene hiške. Po urejeni tekaški progi sledimo markacijam, ki nas usmerijo proti sedlu Schobertörl, 2360 m. Po strmih pobočju se v ključih vzpnemo proti koči na planini Burgstalleralm, 2116 m, ki je vidna že od daleč. Nad njo po dnu doline nadaljujemo v isti smeri proti sedlu Schobertörl. Na sedlu se obrnemo levo proti severu in gremo po sprva položnem, vendar razgibanem svetu do začetka širokega vršnega pobočja, ki se proti vrhu postavi bolj pokonci. Po njem v loku proti levi dosežemo neizrazit vrh Rotwanddecka.

Spust: Če si želimo turo popestriti, lahko po presmučanem vršnem pobočju zavijemo desno in v zahodni smeri dosežemo široko uravno planino Ruden Alm, 2405 m. Tu zavijemo proti jugu in po široki dolini odvijujemo proti planini Kröllalm, 1961 m, od koder nas do izhodišča čaka le še položno prečenje do kočice Sadnighaus.

Mitja Peternel

Turnosmučarski biseri

Gore nad kočo Sadnighaus

Besedilo: Mitja Peternel

Smuči počasi drsijo skozi mehko površino nedotaknjene beline. Oble konice orjejo sveži pršič. Z lahkoto se pomikam proti svojemu današnjemu cilju, kljub temu da mi novozapadli sneg otežuje napredovanje. Misel na nepozabno nizanje zavojev me še dodatno motivira in žene dalje. Na snežni podlagi se mali kristali lesketajo v soncu. Za trenutek obstanem ter nemo opazujem. Lepo je.

raziskujem venec gora nad kočo in odkrivam smučarske cilje, ki sem jih doslej poznal le s fotografij. Prvič sem v tem koncu Visokih Tur in kar žal mi je, da tega območja nisem obiskal že prej. A v preteklosti nas je pot vedno vodila proti najvišjemu vrhu Avstrije in preostalim tritisočakom v njegovi okolici. Za obisk manj pomembnih, a smučarsko zagotovo povsem enakovrednih ciljev nad kočo Sadnighaus pa je doslej vedno zmanjkalo časa.

Tako lepo, da bi najraje ustavil čas in do neskončnosti užival v minljivem trenutku. Vendar pa je vrh vedno bliže, zato me še bolj vabi k sebi. Počasi nadaljujem z vzponom. Novega snega je z višino vse več in smuči se vedno bolj pogrezajo vanj. Zato koraki postanejo krajši, saj se mišicam že pozna manjša utrujenost. Do križa me loči le še kratek greben. Pogled na okoliške vršace me z mislimi vrača v preteklost. Koliko zgodb je povezanih z njimi in koliko imenitnih dogodivščin še ostaja za prihodnost ...

kombi. Pozna se, da sem se na turo odpravil sredi tedna. Zgodaj je še in prvi sončni žarki so pravkar ožarili vrhove nad kočo. Ker je snega sredi marca še veliko, si smuči nataknem na noge poleg avtomobila in počasi sledim sledem predhodnikov, s katerimi smo si očitno izbrali isti cilj. Široka in položna pot se vije med skrbno urejenimi lesenimi hišicami. Nebo je po prehodu vremenske fronte temno modro in brez oblaka. Pokrajinskih motivov, ki jih vestno beležim s fotoaparatom, mi nikakor ne zmanjka. Pod planino Kröllalm dohitim skupino z lokalnim gorskim vodnikom. Vljudno si izmenjamo nekaj besed o snežnih pogojih in odpravim se dalje. Ob utiranju gazi v mehak sneg s pogledom

Pod tanko plastjo novozapadlega snega so vidni ostanki plazovine, ki so se sprožili s strmega vzhodnega pobočja Stelhöhe v času zadnje odjuge. Ker pa je danes mrzel zimski dan, za plazove ni nevarnosti. Nekoliko bolj strm zaključek doline me pripelje na prostrano uravnavo, nad katero se prvič prikaže moj cilj. V položnem vzponu dosežem sedlo Butzentörl, s katerega je do temena gore le še nekaj korakov. Poleg križa mi vrh ponudi izjemen razgled na sosednje vrhove Visokih Tur.

Prvič pri koči Sadnighaus

Na prostornem parkirišču pred kočo Sadnighaus poleg oskrbnikovega terenskega vozila sameva le vodniški

Značilna podoba prvaka Visokih Tur z vrha Hilmersberga Foto: Mitja Peternel

V daljavi prepoznam najbolj značilne vrhove Julijskih Alp, za Karnijskimi Alpami pa v nebo kipijo prvaki Dolomitov. Počitek vrh gore namenim razmišljanju o prihodnji smučarski pustolovščini.

Misel na prihajajočo smuko me nemudoma vrne v sedanost. Skrbno se pripravim na spust ter previdno naredim prvih nekaj zavojev. Začetno negotovost nadomesti moj občutek smučanja in za seboj puščam enakomerno sled na prostranem pobočju z nedotaknjenim pršičem.

Tokrat na Hilmersberg

Od prvega obiska kočice Sadnighaus ni minil niti teden dni. Tokrat moram avtomobil pustiti pred spuščeno zapornico nad zaselkom Hintere Asten. Vzrok za zaporo ceste so napovedane visoke temperature sredi dneva in posledična povečana nevarnost snežnih plazov s strmega jugovzhodnega pobočja Moharja. Po asfaltirani cesti se moram tako peš povzpeti do kočice, nato pa na

smučeh nadaljujem proti planini Innere Blasl. Tu zapustim že znano pot proti planini Kröllalm ter korak usmerim proti prostranemu vrhu z imenom Hilmersberg. Sneg se je v tednu dni popolnoma preobrazil in ponoči globoko pomrznil, zato je vzpenjanje nenaporno. Smučarske sledi mnogih predhodnikov mi omogočajo lagodno hojo in brezskrbno se lahko posvetim opazovanju. Ker je moj cilj izmed vseh vrhov nad kočico Sadnighaus najmanj zahteven, ga hitro dosežem. Takoj se pripravim na spust, saj ima marčevsko sonce sredi dneva že dovolj energije, da trd sneg hitro spremeni v smučarju neprijeten gnilec. Prijetno vijuganje preko širnih planin se tokrat zaključi malo pod kočico Sadnighaus in zadnji del poti do avtomobila moram opraviti peš. Pred zapornico me pričaka neprijetno presenečenje – plaz mokrega snega, ki se je v času moje odsotnosti sprožil čez cesto. Na srečo imam vozilo parkirano nižje, zato se lahko brez zapletov odpeljem domov.

Na Mohar s prijateljema

Med tednom je v Visokih Turah zopet zapadlo nekaj centimetrov novega snega in čas je, da na prijetno turo povabim še svoje prijatelje. Boštjan in Žiga mi prepustita izbiro cilja in odločitev ni težka. Gremo na Mohar, katerega vrh so Avstrijci vključili tudi v svoj projekt sedmih vrhov Visokih Tur z imenom Seven Summits. Konec tedna je in parkirišče pred kočico je že zjutraj polno avtomobilov. Precej turnih smučarjev je namenjenih v našo smer. Na turo se nismo odpravili najbolj zgodaj, zato so nam sled utrli naši predhodniki. Jutranja visoka oblačnost se proti poldnevu počasi trga in skozi oblake vse bolj prodira sonce. Na nasprotni strani doline se nam odkriva Sadnig. Na Sadnigu je bil posnet tudi zaključek filma Sedem let v Tibetu z Bradom Pittom v glavni vlogi. Na srečo pa se obisk gore zaradi igralčevega imena ni nič povečal. Z vrha so prvi smučarji že zarisali svoj niz enakomernih vijug. Ko prispemo do ličnega skalnatega

Vzpon preko širokega prostranstva planine Ruden Alm, zadaj Makernigspitze (levo) in Sadnig Foto: Mitja Peternel

Ker so pobočja Hilmersberga in Moharja obrnjena proti soncu, je snega ostalo le še za vzorec, pa tudi Stellkopf je pod planino Kröllalm že kopen. Naš cilj v spodnjem delu kaže precej klavno podobo, saj so bile padavine v zadnjem obdobju redke. Vendar pa je nad planino Burgstalleralm snega še dovolj. Zaradi oblačne noči so bile temperature precej visoke in je ponoči pomrznila le tanka plast snežne odeje. Ob vzponu proti sedlu Schobertörl smo se še lahko gibali po njeni površini, saj tura poteka v senci skalnatega Magernigspitza. Na sedlu nas je skozi kopenasto oblačnost ogrelo še sonce in nas dodatno motiviralo za zaključni del vzpona. Sprva položna planjava se proti vrhu strmo vzpne, zato smo zadnji del zaradi pomrznjene površine snega opravili bolj previdno. Na neizrazitem vrhu brez običajnega znamenja nas je pričakal travnat otoček, ki je nakazoval konec smučarske sezone. S spustom nismo odlašali, saj smo se že ob vzponu nekoliko preveč zamudili. Prvi zavoji na strmini so bili resnično prijetni, saj je bil sneg rahlo odpuščen le na površini. Tudi na prostranem, a položnem pobočju v smeri trikotnega Magernigspitza se je še dalo narediti nekaj lepih zavojev. Pod sedlom Schobertörl pa skorja ni več vzdržala in ob vsakem zavoju si se pogreznil globoko v razmočen sneg. S planine Burgstalleralm smo le še iskali zaplate snega, po katerih bi se pripeljali čim bliže parkiranemu avtomobilu.

znamenja vrh gore, nebo prekriva le še prosojna kopenasta oblačnost. Prve zavoje z vrha zaradi štrlečih skal opravimo bolj previdno, nato pa se prične poezija vijuganja v svežem pršiču. Razmere so odlične in Boštjana z Žigom prepričava še v obisk sosednjega vrha z imenom Kluidhöhe. Vriskanje ob spustu se poleže šele v spodnjem delu, kjer je toplo sonce snežno površino že prijetno omehčalo. V gostišču Petersbrünnl zaključimo uspešno turo.

Turnosmučarska sezona se zaključuje

Konec aprila se z Borutom, Branetom in Jurijem ponovno odpeljemo proti Visokim Turam. Sezona se v tem delu Visokih Tur počasi zaključuje, a svoj trojček nad kočjo Sadnighaus bi rad dopolnil še z Rotwandeckom, katerega prostrano vršno pobočje mi je padlo v oči ob vzponu na Stellkopf.

Koča Sadnighaus, izhodišče za turne smuke nad dolino Astental Foto: Mitja Peternel

Okolica kočje Sadnighaus poleg opisanih smukov ponuja še nekaj lepih smučarskih ciljev, ki so morda manj obiskani, vendar nič manj zanimivi. Oskrbniška ekipa v kočji je zelo prijazna do turnih smučarjev, zato povabilo na daljše bivanje v kočji ne bo odveč. Naj vam opisani turnosmučarski cilji razširijo vaše smučarsko obzorje, predvsem pa ponudijo obilo nepozabnih in varnih smučarskih zavojev. ○

INFORMACIJE

Kako do izhodišča: Do kočje Sadnighaus se iz Ljubljane pripeljemo po avtocesti skozi karavanski predor mimo Beljaka in Spittala in jo zapustimo na izvozu za Lendorf. Skozi Obervellach in Winklern se pripeljemo do Mörtshacha. Tu zavijemo desno v dolino Astental ter skozi Vorderer in Hintere Asten nadaljujemo po ozki asfaltirani in zaviti cesti, ki nas po levem, zahodnem pobočju doline pripelje do kočje. Pred njo je urejeno večje parkirišče.

Koča: Koča Sadnighaus, 1876 m, telefon 0043 4825 20050, e-pošta sadnighaus@aon.at, spletna stran www.sadnighaus.at. Odprta je tudi v času turnosmučarske sezone od začetka decembra do velikonočnih praznikov. Ker je ciljev v okolici dovolj, nam kočja lahko služi za prenočevanje ob koncu tedna ali pa celo za daljši turnosmučarski dopust. Zaradi velike zasedenosti kočje ob koncih tedna je predhodna rezervacija zelo priporočljiva.

Vodniki: Mitja Peternel: Najlepši turni smuki avstrijske Koroške. Sidarta, 2011; Manfred Korbaj: 1. Kärntner Schitourenführer (Band 1). H. Weishaupt Verlag, 1990; Rudolf & Siegrun Weiss, Kurt Schall: Schitouren-Atlas Südtirol & Österreich Süd. Schall-Verlag, 2009; Robert Zink: Schitouren in den Südalpen II. Carinthia Verlag, 2007;

Günter & Luise Auferbauer: Schitouren Paradies Österreich. Styria Verlag, 2003.

Zemljevid: Gasteiner Tal Goldbergruppe, Kompass 40, 1:50.000.

Durmitor v snegu

Zimski vzpon na Čvorov Bogaz, 2152 m

Besedilo: Vlado Vujisić

Pokojni Branislav Cerović, človek, ki je najzaslužnejši za razcvet planinstva na Durmitorju, za pisanje o njem, risanje zemljevidov in markiranje planinskih poti po pogorju, je dejal, da "predstavlja Durmitor najlepšo in najbolj zanimivo gorsko celoto v Črni gori". To vsekakor drži. V pogorju Durmitorja je 48 dvatisočakov, od teh jih je kar 27 višjih od 2200 metrov. Durmitor očara s svojo lepoto v vseh letnih časih, vendar pa najsurovejšo

Mogočni Meded z vzpona na Čvorov Bogaz

Foto: Vlado Vujisić

in največičastnejšo podobo pokaže pozimi, okovan v sneg in led. Zimskemu obiskovalcu se zdi, da je v svoji ledeno-snežni odeji veliko višji, kot je v resnici. Zato ga ljubkovalno rad imenujem "Himalajski Durmitor".

Željo je pomagal uresničiti Mina

Neštetokrat sem hodil po Durmitorju, križaril po njegovih stezah, dolinah, prelazih, kotlinah, vrhovih, jezerih in soteskah in vendar dolgo nisem okusil pravega zimskega vzdušja tega veličastnega gorstva. Zato sem se odločil, da se ob prvi ugodni vremenski napovedi povzpnem na

enega njegovih vrhov. Kmalu se mi je ponudila priložnost. Izbral sem vrh v središčnem delu pogorja, s katerega se odlično vidijo vsi glavni in najvišji vrhovi Durmitorja, Čvorov Bogaz, 2152 m. Čeprav ne spada med najvišje, je prav gotovo eden izmed najbolj prikladnih vrhov za zimski vzpon v Durmitorju.

Zimsko dogodivščino sem hotel deliti še z nekom, zato sem prosil prijatelja Mino Šamšala iz Žabljaka, krajevno legendo in izvrstnega poznavalca Durmitorja, člana durmitorske GRS, da se mi pridruži. Z veseljem se je odzval mojemu vabilu.

Mina izhaja iz zelo znane črnogorske družine smučarjev Šamšal. Eden najbolj znanih vrhov v Durmitorju, Minin Bogaz, je celo poimenovan po Mininem dedu, ki se je tudi imenoval Mina. Z Mino sva se domenila, da naslednje jutro kreneva proti Čvorovemu Bogazu.

Po deviškem snegu proti vrhu

Zbudila sva se v prekrasno jutro, ki je obetalo čudovit sončen dan. Iz Žabljaka sva krenila proti Ivan Dolu, od koder se je odprl prekrasen pogled na durmitorsko pogorje: Savin Kuk, Šljeme, Meded, Minin Bogaz in na oba kopasta vrhova Čvorovega Bogaza. Sneg je bil kompakten, zato je bila hoja lahka, brez utrudljivega vdiranja. Hitro sva prišla do Mlinskega potoka, od tam pa levo, sledeč markacijam proti dolini Lokvice in Bobotovemu Kuku. Po uri vzpenjanja sva prišla iz gozda. Pred nama se je odprla širna zimska panorama durmitorskih vrhov. V kopnih razmerah bi morala nadaljevati po markirani poti proti dolini Lokvice, od tam pa zaviti do Ledene peči in Oble Glave, od koder vodi pot na Čvorov Bogaz. Kot izvrsten poznavalec Durmitorja pa se je Mina raje odločil za nemarkirano pot, ki je tudi najkrajši vzpon na ta vrh.

Kmalu sva z markirane steze proti Lokvicam zavila desno in se začela počasi vzpenjati po širokih snežnih pobočjih. Mina je gazil naprej, jaz sem mu sledil. Kmalu sva na desni strani zagledala mogočen zahodni

Pogled s Čvorovega Bogaza na vitki Minin Bogaz (levo) in prvaka gorstva Bobotov kuk
Foto: Vlado Vujisić

obraz Mededa. Okovan v sneg in led je spominjal na velikane Alp. Ta prizor me je še bolj spodbudil, da sem lažje gazil in premagoval višino. Malo više se je odprl pogled na Terzin Bogaz in njegov razbrzdan zaledeneli obraz, ki me je pustil brez sape. Po dveh urah vzpona sem že čutil rahlo utrujenost, Mina pa me je kot pravi gorski vodnik spodbujal: "Samo naprej, jaz se lažje vzpenjam, kot spuščam."

Kako do Žabljaka?

Žabljak, 1450 m, je turistično mesto z okrog pet tisoč prebivalci. Je planinski in smučarski center pod Durmitorjem. V mestu je nekaj hotelov, restavracij in bifejev, pošta, pekarna, supermarket, internet *cafe*, možno si je izposoditi kolo, veliko možnosti pa je tudi za najem zasebnih apartmajev in sob. Pod Savinim Kukom in Šljemenom se nahaja tudi smučarski center.

Prevoz do Žabljaka

Zavtomobilom ali avtobusom:

Podgorica–Nikšić (55 km)–Šavnik (47 km)–Žabljak (37 km): 139 km.

Podgorica–Kolašin (71 km)–Mojkovac (21 km)–Žabljak (67 km): 159 km.

Zletalom: Ljubljana–Podgorica, nato z avtomobilom ali avtobusom od Podgorice do Žabljaka. Zletalom do letališča Čilipi pri Dubrovniku, nato z avtomobilom ali avtobusom do Žabljaka preko Nikšića in Šavnika ali preko Podgorice.

Nadaljevala sva po spodnjih pobočjih Čvorovega Bogaza proti vrhu in gazila sneg okoli vrtač na levi in desni strani. Kadarkoli sva prišla do kakšne manjše vzpetine, se mi je zazdelo, da vidim vrh, vendar pa je bil vedno še nekoliko višje. Še kakšna ura gaženja! Vzpenjala sva se že tri ure in pol, ko se je z leve vedno bolj odpirala zahodna stran Mededa in Terzinega Bogaza s sedlom Velika Prevoja med njima.

Zimska pravljica na vrhu

Po nadaljnjih petinštiridesetih minutah sva končno zagledala vrh Čvorovega Bogaza že zelo blizu. Ob končnem vzponu proti vrhu se je prikazala vzhodna navpična stena Velike Rbatine in Bezimenega vrha za njo. Prvi je na vrh stopil Mina, kmalu nato

sem se mu pridružil še jaz. Prevzelo me je neverjetno zadovoljstvo. Zaradi te nepopisne deviške, a divje lepote sem se skoraj smejal in jokal obenem. Takrat sem začutil velik privilegij, da me je Durmitor velikodušno sprejel v svoje snežno kraljestvo. Na vrhu nama je postalo jasno, da tukaj že dolgo ni bilo nikogar in da sva v tem delu pogorja čisto sama, kar so izdajale najine stopinje v snegu. Ko sva se objela in si čestitala, mi je Mina rekel: "Tako lepega Durmitorja pozimi nisem doživel v vseh svojih petdesetih letih vzponov nanj." Ta dan je bil menda najlepši dan tiste zime, je zatrdil Mina. Na vrhu je pihal precej močan veter, kar mi je povzročalo težave pri fotografiranju. Nekako mi je le uspelo narediti posnetke, ki mi

bodo v trajen spomin na moj prvi zimski vzpon v Durmitorju.

Z vrha Čvorovega Bogaza sem lahko občudoval skoraj vse glavne vrhove Durmitorja. Vsi so se mi zdeli blizu, kot bi bili na dosegu rok. Z leve strani, nad dolino Lokvice, so se vrstili Meded, 2287 m, Terzin Bogaz, 2303 m, Šljeme, 2455 m, Milošev Tok, 2426 m, Bandijerna, 2409 m, nad Valovitim Dolom pa impresivni Minin Bogaz, 2387 m, Bobotov Kuk, 2523 m, Bezimeni vrh, 2487 m, in Velika Rbatina, 2401 m. Proti severu sva lahko videla Oblo Glavo, 2303 m, in Crveno Gredo, 2175 m, v daljavi pa planoto mesteca Žabljak. Za planoto se je kazal zgornji rob kanjona reke Tare.

Za doživetje Durmitorja v vsem veličastju zimske idile je Čvorov

INFORMACIJE

Čvorov Bogaz – zimski vzpon

Severna stran kopastega Čvorovega Bogaza, 2152 m, se dviga približno 750 metrov nad planoto Žabljaka in bližnjega Crnega jezera, jugovzhodna stran pa nad dolino Lokvice, medtem ko se strma južna skalnata stran dviguje nad ledeniško krnico Biljegovega Dola. Zaradi svoje centralne lege v gorstvu je Čvorov Bogaz najbolj zanimiv in najbolj privlačen vrh za zimski vzpon v Durmitorju. Blaga pobočja brez izpostavljenih odsekov so idealna za turno smuko.

Višinska razlika: Okoli 750 m od mesteca Žabljak do vrha Čvorovega Bogaza.

Izhodišče: Kamp Ivan Do.

Opis vzpona: Turo pričnemo v kampu Ivan Do, trideset minut vožnje po asfaltni cesti iz Žabljaka. Iz Ivan Dola nas stezica vodi v gozd in nas kmalu pripelje do bele hišice oziroma mlina, ki ga poznajo pod imenom Mlinski potok. Pred mlinom se na levi odcepita poti za Bobotov Kuk in Lokvice, na desno pa poti do Ališnice in Planinice. Nadaljujemo po stezi na levo za Bobotov Kuk in dolino Lokvice, ki se postopoma dviga skozi listnati in iglasti gozd. Po približno uri vzpona pridemo iz gozda in pred nami se razkrije široka panorama vrhov Durmitorja: zahodna stena Mededa na levi, Minin Bogaz za njim in pobočja zaobljenega Čvorovega Bogaza na desni. Ne nadaljujemo po markirani stezi v smeri Lokvic, temveč zapustimo markirano stezo v desno proti Čvorovemu Bogazu. Sledi enakomeren vzpon po njegovih prostranih pobočjih. Po treh urah in pol prispemo pod vršna pobočja. Čvorov Bogaz ima dva vrhova, od katerih je desni višji. Zato se pri vzpenjanju orientiramo proti njemu. Kmalu pridemo do mesta, kjer lahko na desni vidimo severno steno Velike Rbatine, 2401 m, in Bezimenoga Vrha, 2487 m, za njo. Od tod do vrha je še deset minut vzpona. Vrh nas nagradi z veličastno panoramo Durmitorja.

Sestop: Sestopimo po smeri vzpona.

Časi: Žabljak–Ivan Do 30 min

Ivan Do–konec gozda 1 ura

Konec gozda–vrh Čvorovega Bogaza 3 ure

Sestop 2.30 ure

Skupaj vzpon 4 ure

Skupaj 6.30 ure

Sezona: Od januarja do aprila. Zaradi daljšega dneva, boljših vremenskih pogojev in kompaktnega snega je najboljši mesec marec.

Težavnost: Tehnično nezahtevna tura, brez izpostavljenih detajlov in nevarnih odsekov. Zaradi dolžine je nekoliko naporna. Vzpona se lotimo ob dobri vidljivosti, ker je v megli skoraj neizvedljiv.

Gorska vodnika: Član GSS Durmitor Batrić Grbović, GSM +382 67 572 351, in član GSS Durmitor Mina Šamšal, GSM +382 69 497 625.

Vodnik: Branislav Cerović: Durmitor i kanjon Tare, Beograd 2003.

Zemljevida: Branislav Cerović: Durmitor, planinska karta, 1 : 25.000; Magic Map: Crna Gora, 1 : 370.000.

Bogaz res pravi cilj. Ta vzpon pa je tudi najmanj nevaren vzpon v zimskih razmerah v Durmitorju, brez nevarne izpostavljenosti plazovom in nevarnih pobočij.

Po pol ure počitka na vrhu sva tudi zaradi močnega vetra začela sestopati po poti vzpona. Seveda je bil spust bistveno manj naporen in hitrejši od vzpona in Mini je bilo žal, da s seboj ni vzel turnih smuč. Blaga in obla pobočja so namreč idealen teren za turno smuko. Po dveh urah sva prišla do Ivan Dola, od tam pa kar hitro do Žabljaka. Zvečer sva občudovala fotografije belih lepot zimskega Durmitorja. Tudi v tem primeru je zame obveljal pregovor, da prve ljubezni ne pozabiš nikoli. Moj prvi zimski vzpon na Durmitor me je navdahnil še za

Meded, Sljeme in Terzin Bogaz nad dolino Lokvice Foto: Vlado Vujisić

veliko kasnejših zimskih vzponov v tem prekrasnem pogorju.

Kaj pomeni izraz bogaz?

Bogaz je turcizem in pomeni ožino, žrelo, neprehodno pot. V krajih okoli Durmitorja se je beseda uporabljala za lovsko prežo na divjad. V Durmitorju so trije vrhovi z imenom *bogaz*: Minin Bogaz, poimenovan po Mini Šamšalu, Terzin Bogaz, po nekemu Terziji Tmušiću, ter Čvorov Bogaz po Čvoru Baraninu. Osebe, po katerih so poimenovani trije vrhovi, so bili čisto običajni domačini, dobri gostitelji in znani lovci, znani pa tudi kot junaki

plemenitega srca. Te odlike so v preteklosti zelo cenili in ljudi, ki so jih krasile, izjemno spoštovali ter jim namenjali posebno mesto v skupnosti. ○

VELIKANI KLASIČNEGA ALPINIZMA >>>

V gore brez vodnika

Ludwig Purtscheller (1849–1900)

Besedilo: Janez Turk

Razvoj sodobnega gornišтва in alpinizma sega v 19. stoletje, ko so ljudje zgolj iz raziskovalnih in pustolovskih vzgibov začeli zahajati v gore, tudi na zahtevnejše vrhove. Obiskovalci vrhov v visokogorju so bili takrat večinoma "turisti" oziroma mestni ljudje, ki so se teh podvigov

lotevali v spremstvu gorskih vodnikov – domačinov. Slednji so seveda gore zelo dobro poznali in so skrbno pazili na varnost svojih "gospodov". Spremnstvo vodnikov je koristil tudi vsem nam dobro znani rojak, sicer vzgojen v nemškem duhu, dr. Julius Kugy.

Le redki pa so bili tisti, ki so si na težavne vrhove upali povzpeti sami, brez pomoči vodnikov. Prvi alpinist samohodec v Vzhodnih Alpah je bil brez dvoma naš Valentin Stanič (1774–1847). Bil je prvopristopnik na Watzmann, 2713 m, leta 1800, Prama-ggiore, 2478 m, Clapsavon, 2462 m,

Ludwig Purtscheller
(vir: Italo Zandonella Callegher, 2003)

leta 1826 ali 1827 in na številne druge vrhove. Za njim je nastopila nekakšna praznina, minilo je pol stoletja, preden so s svojimi gorskimi dejanji začeli izstopati Ludwig Purtscheller ter brata Otto in Emil Zsigmondy. Skupaj so opravili številne težke alpinistične ture po Alpah, običajno brez spremljevalcev vodnikov. Po njihovem zgledu se je samohodstvo v Alpah počasi razmahnilo. Vsi trije so bili Kugyjevi tesni prijatelji, njihove značajske poteze je Kugy v svojih knjigah natančno opisal.

Začetki v slovenskih gorah

Ludwig Purtscheller se rodil leta 1849 v Innsbrucku. Ker je bil doma iz skromne družine, je le s težavo prepričal starše, da so ga poslali v šole, najprej v Innsbruck, nato v Rovereto vzhodno od Gardskega jezera (to področje je bilo takrat del avstro-ogrske monarhije). Tam se je odlično naučil italijanskega jezika, ki ga je tudi zelo vzljubil. S šestnajstimi leti je odšel s trebuhom za kruhom, pot ga je pripeljala v Beljak. Zaposlil se je v

Elferkofel/Cima Undici, 3092 m. Purtscheller in brata Zsigmondy so preplezali vse špice v grebenu od desne proti levi. Foto: Matija Turk

plajberškem rudniku in se podrobno seznanil z geologijo, predvsem mineralogijo. V tistem času se je povzpел na svojo prvo goro – Dobrač. Ker je bil izobražen, je v rudniku opravljal predvsem pisarniška (trgovska) dela, vendar je ljubil svež zrak in neokrnjeno naravo. Bil je atletske postave in odločil se je za poklic učitelja telovadbe, za katerega se je izšolal v Gradcu. Pri 23 letih je leta 1872 prišel v Celovec, kjer je ostal dve leti, nato pa se je ustalil v Salzburgu. V času bivanja v Celovcu se je začel resneje zanimati za gore. Prva gora, na katero se je tedaj povzpел, je bil Obir, sledile so Kepa in številne druge gore v Karavankah. Nato je splezal na številne pomembne vrhove v Karavankah, Kamniško-Savinjskih in Julijskih

Barre des Ecrins, 4101 m, nad ledenikom Blanc
Foto: Vladimir Habjan

Alpah, torej so bile prav slovenske gore tiste, ki so začrtale njegovo nadaljnjo življenjsko pot.

Počasi so začele prihajati na vrsto vse težje ture in leta 1875 prvi tritisočak Hochalmspitze (3360 m). Seznanil se je z bratoma Zsigmondy in postali so nerazdružljivi prijatelji, družil pa se je tudi s Karlom Blodigom, Karlom Schulzom in Heinrichom Hessom – urednikom glasila nemškega planinskega društva (Mittheilungen des Deutschen und Österreichischen Alpenvereins).

Podvigi v Alpah in prvenstveni vzpon na Kilimandžaro

Purtscheller in brata Zsigmondy so kot prvi brez pomoči vodnikov opravili vzpone na številne težavne vrhove, kot so Mala Cina, 2857 m, Croda da Lago, 2709 m, Zwölferkofel, 3094 m, Elferkofel, 3092 m, Dreischusterspitze, 3152 m, Monticello,

2802 m, Hohe Gaisl, 3146 m, Sass Maor, 2814 m, v Dolomitih, Ortler, 3905 m, Monte Rosa čez vzhodno steno, prečenje Matterhorna, 4478 m, grebena La Meije, 3984 m, in Biet-schorna, 3934 m, itd. Purtscheller se je drugi vzpel preko 1800 metrov visoke vzhodne stene Watzmanna, 2713 m.

Udejstvoval pa se ni le v Alpah. Leta 1889 je skupaj s Hansom Meyerjem opravil prvi pristop na najvišji vrh Afrike Kilimandžaro, 5895 m. Na njegovo teme je stopil prav na svoj štirideseti rojstni dan. Leta 1891 je prišla na vrsto ekspedicija v Kavkaz, tedaj se je povzpел na Elbrus, 5642 m, najvišji vrh Evrope.

Skupaj s Hessom sta napisala vodnik po gorah Vzhodnih Alp Der Hochtourist in den Ostalpen. Po njegovi smrti pa mu je Hess posvetil knjigo z naslovom Über Fels und Firn (V skalah in ledu).

Purtscheller se je v Alpah povzpел na več kot 40 vrhov, višjih od 4000 metrov, stal je na vrhovih 1700 različnih gora. Še za današnje čase je takšen dosežek nekaj izjemnega. Njegovo življenje je bilo pač posvečeno goram.

Elferkofel in Zwölferkofel

Purtscheller in brata Otto ter Emil Zsigmondy so bili v svojem času verjetno najboljša plezalska naveza. Skupaj so opravili nekatere izjemno težke ture. Bili so tudi izredno dobri prijatelji, kar je gotovo pomembno vplivalo na njihove plezalne uspehe. Zanimivo, saj je bila med njimi kar krepka razlika v letih: Purtscheller je bil kar deset let starejši od Otta in dvanajst od Emila. Kugy piše, da so se odlično dopolnjevali. Emil je bil drzen načrtovalec podvigov in pri izvrševanju plezalnih ciljev odločen ter tudi neustrašen, Purtscheller je bil silno izkušen, jekleno trd garač, Otto

pa zvesti pomagač in čuvar varnosti naveze. Nekatere njihove smeri so skoraj neponovljive, kot na primer tista na gori Elferkofel/Cima Undici, 3092 m, v Dolomitih, na katero so se kot prvi povzpeli brez vodnika leta 1882. V hudi megli so zgrešili normalni pristop, ki ga je tri leta prej odkril sloviti gorski vodnik iz Sextna Michel Innerkofler in je do tedaj predstavljal edino smer na vrh. Gora je nekakšen oster greben, ki ga tvorijo številni navpični, močno krušljivi stolpi in špice. Ker zaradi megle niso vedeli, kateri stolp je najvišji, so preplezali prav vse, dokler niso dosegli najvišjega z nezgrešljivim kamnitim možicem.

To in še nekatera druga njihova dejanja bi danes lahko imeli za neodgovorna. Vendar moramo razumeti, da je bila omenjena trojica po sposobnostih daleč pred svojim časom. Le redko kateri sodobni alpinist bi jim lahko sledil, še posebno če

upoštevamo, s kakšno borno opremo so plezali, velikokrat v težkih razmerah (megla, mraz, v krušljivi skali, Alpe so bile pred sto leti veliko bolj zasnežene kot danes), brez varovanja ali s slabim varovanjem, kot je bilo v tistih časih in razmerah običajno.

Na sestopu z Elferja jih je ujela noč. Naslednje jutro, po mrzlem in vlažnem bivakiranju visoko nad dolino, je neutrudni in hudomušni Purtscheller s prstom pokazal na sosednjo goro Zwölferkofel/Croda dei Toni in predlagal: "Ali se sedaj kar takoj povzpemo še nanj? Saj vendar nismo utrujeni!" Na Zwölferkofel, ki je eden izmed najtežavnejših tritisočakov v Dolomitih, so se res povzpeli dva dneva kasneje, ponovno v meglenem vremenu.

Tako so plezali Purtscheller in brata Zsigmondy. (vir: Italo Zandonella Callegher, 2003)

Nekaj dni kasneje, 26. julija, je trojica opravila prvi vzpon na Monticello, 2803 metrov visoko in izredno težko dostopno goro v Marmarolah. Sestop je potekal v dežju in mrazu. V tistih časih vremenskih napovedi seveda ni bilo, vreme pa se v gorah, še posebno v Dolomitih, hitro spreminja.

Tragedija na La Meije in konec trojne naveze

Kasneje se je Purtscheller skupaj z bratom Zsigmondy osredotočil na Zahodne Alpe in Dauphinejo. Povzpeli so se na Barre des Ecrins, 4101 m, in opravili prvo prečenje La Meije, 3984 m, brez spremstva vodnika. Skupna pot te izredne in nerazdružljive trojice se je končala leta 1885, ko so se poskušali na La Meije povzpeti še z južne strani. Emil Zsigmondy se je pri svojih rosnih, še nedopolnjenih 24 letih na tej turi tragično ponesrečil in odšel med legende, spomin nanj je dobil kar mitske razsežnosti. Zvesti Purtscheller se je po svojega mrtvega prijatelja vrnil leto kasneje in ga skupaj s petimi ljudmi prinesel na

pokopališče v kraju Saint Christophe, kjer je še danes njegov grob.

Otto Zsigmondy, ki je po bratovi smrti prenehal s težkimi turami, je o Purtschellerju zapisal: "Bil je zelo skrben do drugih, vedno je bedel nad šibkejšimi soplezalci in jim odstopil vodo ter podobno. Pri bivanju v gorah in počitkih v strmih stenah je drugim odstopil boljše mesta, sebi pa določil slabša."

Veliki alpinist s toplim srcem

Med bivanjem v Beljaku in Celovcu ter na turah po slovenskih gorah se je Purtscheller po vsej verjetnosti dobro seznanil tudi s Slovenci in njihovim jezikom. V enem izmed svojih člankov, kjer razlaga toponime v Visokih Turah, se še posebno razpiše o prebivalcih tamkajšnjih dolin in o slovanskem izvoru mnogih krajevnih imen. Tako poudarja, da je bila vzhodna Tirolska v 7. stoletju poseljena s karantanskimi Slovani. Svoje sledi so pustili predvsem v Pustriški dolini in v dolinah Zillertal, Inntal in Wipptal. V vzhodnem in južnem delu gorske

skupine Grossvenedigerja in v dolinah na severu Visokih Tur najdemo veliko krajevnih imen slovenskega izvora, gre za imena krajev, gora, planin, potokov ter za hišna imena.

Purtschellerja njegovi prijatelji opisujejo kot izredno skromnega, radodarnega in preprostega človeka. Njegova skromnost je bila že pregovorna, imel pa naj bi tudi izjemen čut za revne. Znani alpinist Karl Blodig, ki se je prvi povzpел na vse evropske štiritisočake, je o njem zapisal, da je vsakemu človeku še tako neznatno uslugo hotel obilno poplačati, tudi z denarjem. Po njegovem pisanju sodeč, je bil tudi Purtscheller vse prej kot premožen. Zelo verjetno je večino prisluženega denarja porabil za pot do gora, za kakšne druge stvari v življenju ga niti potreboval ni. Gore in svoboda, ki jo je doživljal v njih, so bile tisto, kar mu je v življenju pomenilo največ.

Kugy je v svojih spominih na Purtschellerja zapisal, da mu je ta kar nekako zavidal njegov način gorništvu s spremstvom gorskih vodnikov – domačinov: "Kako vam zavidam vaš

Veličastni Ortler, 3905 m, je bil некоč najvišji vrh avstro-ogrškega cesarstva.

Foto: Vladimir Habjan

način hoje. Ko bi jaz tako mogel, bi tudi jaz tako storil. Toda z denarjem, ki ga vi porabite za eno turo, opravi jaz zlahka tri ali štiri ali še več!"

Gore so zanj pomenile nekakšen ideal, v gorskem okolju naj bi človek duhovno dozoreval in postajal boljši. Vanje je zahajal z velikim občutkom za preudarnost in z odgovornostjo do sebe in drugih. Močno je zavračal miselnost tistih, ki so na gore gledali kot na kulise za športno udejstvovanje in kot okolje, kjer bi alpinisti iskali zgolj nevarnosti in samopreizkušanje človeških meja. V teh naziranjih je bil močno podoben svojemu sodobniku Kugyju.

Nesreča na turi z vodnikom

Leta 1899 je Purtscheller pri 49 letih opravil svojo zadnjo gorsko turo. Neobičajno in hkrati usodno zanj je bilo, da se je v gore odpravil v družbi

Zwölferkofel/Croda dei Toni, 3094 m, v večerni zarji. Foto: Matija Turk

gorskih vodnikov. Želeli so se povzpeti na težavni Aiguille du Grand Dru, 3754 m, v skupini Mont Blanca. Eden izmed vodnikov je na ledu zdrsnil in za seboj potegnil še trojico v navezi. Padli so več metrov globoko v ledeniško razpoko, pri čemer se je Purtscheller močno poškodoval – zlomil si je roko. Uspelo jim je sestopiti v dolino, kjer so Purtschellerja za silo oskrbeli in nato poslali v bolnico v Bern. Tu se je zdravil kar pol leta. Tik preden se je oslabil nameraval vrniti v domačo nego k svoji ženi in mali hčerki, pa ga je napadla huda vročina; kmalu zatem je umrl, verjetno zaradi pljučnice.

Kugy se spominja: "Nikoli si ne bi bil drznil svariti Purtschellerja [nasprotno je nesrečnega Emila Zsigmondyja velikokrat posvaril pred pretiranim izpostavljanjem v gorah]. Saj tudi ni bilo treba. Bil je popoln, moder gornik. Nikoli ni poznal izzivanja usode ali

samega sebe. Kljub izredni zmogljivosti je ostal zmeraj ves skromen." Nadalje piše: "V nas je živelo prepričanje, da ne more pasti." Purtscheller je lahko padel zgolj zaradi napak drugih, kar se je na koncu tudi pripetilo.

V njegov spomin nosi ime kočja (Purtschellerhaus, 1692 m) pod goro Hoher Göll, 2522 m, v Severnih apneniških Alpah. Zanimivo, prav Stanič je bil prvi na njenem vrhu. Po Purtschellerju se imenuje tudi več drznih skalnih ostric v Alpah in pot na Schafberg, 1783 m, pri Salzburgu.

Purtschellerja ne označujejo za enega izmed velikanov klasičnega alpinizma zgolj zaradi alpinističnih dejanj, temveč morda še bolj zaradi zgleada, ki ga je dal svojim sodobnikom in prihodnjim rodovom, njegove moralne drže in velike odprtosti do vseh ljudi. Iz njegovih del lahko sklepamo ne samo, da je bil prijazen razpoložen do Slovencev, temveč da je slovenski jezik celo dokaj dobro poznal. Tudi zaradi tega si zasluži svoj prostor v spominu slovenskega gornišstva. ●

Alpinistovi spomini

Obletnica uspešne primorske odprave

Besedilo: Igor Škamperle

Januarja letos je minilo trideset let, kar je odšla na pot Prva primorska alpinistična odprava z namenom, da bi se povzpeli na najvišjo goro obeh Amerik, Aconcaguo, 6.975 m, ki se pne v Andih na meji med Argentino in Čilom. Celoten načrt je bil resen in lotili smo se ga na star način, to se pravi z vsestransko pripravo, dogovori, dokaj zapleteno organizacijo, pa seveda z zavzeto telesno in psihično pripravo, saj nas je čakala gora, ki je nihče od nas ni neposredno poznal, s svojo višino in zahtevnostjo pa je v svetu uživala visok ugled. Njena tri tisoč metrov visoka južna stena, v kateri se stikajo skalni odseki, sneg in strma ledišča, ledni slapovi in veliki seraki, ki se občasno premikajo in lomijo, preden klade, velike kot mestna hiša, zgrmijo v prepad, nam je bila plezalni cilj, ki je takrat za večino od nas presegal izkušnje, kakršne smo imeli dotlej. Preko mogočne stene se je v osrednjem delu vila le ena, Francoska smer, ki jo je preplezal tudi Messner in smo jo nekateri želeli ponoviti. Po vitkem stebru, ki se v neposredni bližini pne naravnost na skoraj enako visok južni vrh, pa so prijatelji, v eni ali

Primorska odprava v južno steno Aconcague leta 1982 Foto: Dani Felc

dveh navezah, želeli preplezati novo smer. Ekipi odprave so se pridružili alpinisti, ki so imeli "skromnejši" cilj, povzpeli se na glavni vrh po Poljski smeri, ki se vije po manj zahtevnem vzhodnem pobočju gore.

Uspeh

Odprava, ki je januarja 1982 odšla na pot, se je po dobrem mesecu vrnila domov vsestransko uspešna. Navezi (Ivan Rejc, Pavel in Peter Podgornik, Zlatko Gantar) sta v dolgotrajnem vzponu preplezali zelo zahtevno, hudo strmo in resnično drzno smer po stebru na južni vrh. S tem je bil rešen glavni "problem" te mogočne stene. Drugi dve navezi (Milan Černilogar, Miroslav Svetičič, Bogdan Biščak in jaz) smo razmeroma hitro zmogli preplezati Francosko smer in se po štirih dnevih bivanja in plezanja v steni z vrha spustili na položnejšo severno stran. Kolegi, namenjeni po Poljski smeri, so prav tako prišli na vrh in se uspešno vrnili v bazni tabor. V njem

sta, požrtvovalno in zavzeta za skupno stvar, ostala in skrbela vodja odprave Žarko Trušnovec in zdravnik Jože Andlovic. Natančna in skrbna priprava je obrodila zelene sadove. Ne nazadnje je šlo tudi na simbolni ravni za poskus, da se pri zahtevnejših vzponih v gorah ob bok alpinistom, ki so pri nas dotlej izhajali iz Ljubljane in z Gorenjske (Kranj, Kamnik, Tržič, Mojstrana), postavimo tudi primorski ljubitelji gora. Nekateri naveze so v tistih letih opravile zahtevne vzpone in tako smo se zbrali gorniki in plezalci iz Idrije, Tolmina, Nove Gorice, Krasa in Postojne, kateri sem takrat, čeprav Tržičan, pripadal tudi sam. Podviga smo se lotili pogumno in samozavestno. Pri organizaciji nam je pomagal gospod Murovec iz Idrije. Plezalne zahtevnosti južne stene Aconcague so bile seveda neznanka, kar me je, vsaj osebno, močno vznemirjalo in tudi plašilo. Brata Podgornik sta v tistem času pri nas in v Alpah opravila nekaj zahtevnih, vrhunskih vzponov tako poleti kot pozimi. Naj priznam, da sta, kljub povezovalni vlogi, ki jo je opravil vodja Žare Trušnovec, zavzet in s pomočjo vedno prisoten na vseh področjih, ki spremljajo takšno pot, bila prava duša odprave brata Podgornik. Z izkušnjo alpinista in darom za komunikacijo sta že pred samim odhodom vlivala zaupanje in podzavestno krepila moč, da se mi je zdelo, da zmoremo vzpon in preko stene splezati na visoko goro.

Neizkušen mladenič

Bil sem mlad, star devetnajst let, in s prijateljem Bogdanom resnejših izkušenj v velikih stenah nisva imela. Opravila sva nekaj spodobnih vzponov v domačih stenah, se navdušila in spoznala plezanje v lednih slapovih, zmogli smo priti čez Triglavsko steno pozimi, preplezala sva ledno smer v steni Les Courtes v Zahodnih Alpah, vse skupaj pa je bila le skromna bera vzponov v primerjavi z goro, v katero smo odhajali. V Trstu sem kupil Messnerjevo knjigo Stene sveta in v njej prebral, da sodi južna stena Aconcague med velikanke, ki zaradi svojih mer in višine pripada drugačni skupini, kakor znameniti gorski biseri

v Alpah. Visoka je tri tisoč metrov in široka več kilometrov, začenja pa se na višini, kjer se Eiger ali Matterhorn končata. Poleg tega jo zapolnjujejo bobnenje lednih skladov, vetrovi, velika osamljenost sredi pustinj in gorske puščave, kar ustvarja posebno vzdušje. Kljub temu da je s severne strani lahko dostopna, nudi plezanje v njeni južni steni veličastno in pristno gorsko izkušnjo, izzivalno za vrhunške alpiniste, kajti vzpon zahteva plezalno odličnost, veliko izkušnjo in mnogo navdušenja.

Priprave

Takšne in podobne opise sem prebiral v Messnerjevi knjigi, se veselil odhoda in hkrati tudi malo trepetal. Kaj pomeni plezati čez serake? Kako je videti, če moraš ostati v steni tri ali štiri dni? Se vzpenjati, a tudi spati in kaj pojediti na snegu in v svoji spalni vreči? Vse, kar ohranja življenje, moraš imeti pri sebi, razen snega, ki daje vodo. Največ misli pa smo namenjali plezalnim težavam v skali in ledu. Bom zmogel?

Tisto jesen (1981) sem prišel na študij v Ljubljano in kmalu navezal stik z osebami, ki so spremljale alpinistično dogajanje. Franci Savenc me je sam poiskal in me naredil za svojega sodelavca. Iz Trsta sem mu lahko prinesel kopije člankov, ki so izšli v slovenskih revijah v Argentini, ki se jih v Sloveniji takrat ni dalo dobiti, vsebovali pa so poročila o plezalnih vzponih naših rojakov, Arka, Bertoncija in drugih, ki so po vojni odšli z emigracijo in ohranjali visoko kakovost alpinistične dejavnosti. Bolj kot zgodovinska dokumentacija me je takrat presenetila, me krepila in dajala pogum velika pozornost, ki so jo nekoliko starejše osebe pri nas namenjale alpinizmu, razčlenjenost dejavnosti in dokumentarna skrb. Tudi ti prijazni stiki s kolego Savencem, ki sva jih ohranila do danes, priložnostno srečanje v živo s Tonetom Škarjo, Alešem Kunaverjem, ki mi je pustil vtis dostojanstvenega gospoda, pri katerem pa si takoj začutil, da ve, kaj pomeni biti v steni, pa s takrat zame legendarnim Stanetom Belakom - Šraufom, ti prvi in le bežni, a vendar živi stiki so mi dali vtis, da mnogi ljudje, tudi starejši od mene in resnejši, poznajo, cenijo in spoštujejo plezalne dejavnosti v gorah. Dobil sem vtis, da zahtevni vzponi resnično nekaj pomenijo: niso le sprotni športni rezultat trenutnih želja, ampak jih širša skupnost vrednoti kot znak vztrajnosti, spretnosti in poguma; zrel in razumni ljudje jim polagajo pozornost in pomenijo torej nekaj več,

kakor le osebno veselje nad lepoto v gorah in željo posameznika, da bi se uveljavil. Meni, takrat mladeniču, so bile to pomembne in tudi prijetne ugotovitve, ki so me spodbujale v pripravah na vzpon. Resno sem treniral, tekal na Šmarno goro in Rožnik. Z Bogdanom sva novembra in decembra opravila nekaj spodobnih kondicijskih tur: po Tschadovem stebru čez steno Travnika, sestop na Vršič in potem še isti večer na Bivak I. Na Oltar pa na Ponce nad Tamarjem, kjer sva, malo za šalo in precej zares, preizkusila, kako je spati v vreči na snegu pri minus petnajstih stopinjah.

Odhod

Potem smo odšli. Prvič sem letel z letalom in zdelo se mi je kar prav, da to ni "kar nekaj", ampak pravi polet čez ocean. V Argentini je bilo poletje, rojaki so nas zelo lepo sprejeli, naše misli pa so bile, hočeš nočeš, vendarle usmerjene skoraj izključno v goro in steno, ki nas je čakala. Ko smo se po peščeni moreni in dolini potoka Horcones povzpeli do ledenika pod steno in postavili tabor, se je začela tista prava zgodba, ko si rečeš: tako, zdaj sem tu. Prostor

Plezalec v snežnem metežu

Foto: Peter Podgornik

se zgosti, zdi se omejen na izbrani cilj, goro, ki ždi nad tabo, in na svojo notranjo duševno dinamiko; toda v tej zgoščenosti ima človek občutek, da je ves veliki svet zdaj doživljajsko zgoščen prav tu. Vse drugo je nebitveno. Spremeni se tudi zaznava časa; ta se nekako upočasi. Zdaj, po tridesetih letih, se mi zdi, da smo tam, v taboru pod steno, prebili zelo dolgo, skoraj eno celo življenje. Ritem dogodkov pa sam od sebe zdrsnje na mala in skoraj obredna opravila; motrenje, klepet, priprava hrane, skrb za vodo, popoldanski čaj, topla skodelica, ki ogreje prste na rokah in nadomesti vir gretja. Tam zgoraj ni več grmovja niti drv, da bi lahko kurili. Vsi vtisi se zelo zgostijo. V takšnem položaju začutiš tudi ritme in glasove okolja, predvsem gore, ki ima prav tako svoj urnik (ko se lomijo seraki, sprožajo plazovi), kakor bi prihajal v stik z globokim dremežem velikega bitja narave. Kdor hodi v gore, pozna ta občutek. Danes, ko smo ujeti v mrežo nenehnih šumov in komunikacijo, se mi zdi izkušnja "odmika" in prisluha

tišini, ki nas edina zares nauči slišati utrip naravnega bitja, toliko bolj dragocena in potrebna. Gore in njihov svet so resnično učna pot, za vse življenje.

Že prve dni, ko smo s prvimi izvi-dnicami in sprehodi v svojih glavah in občutih zarisali široki zatrep doline in okoliške grebene, smo začeli z aklimatizacijskimi turami. To je zelo pomembno. Ko smo v manjši skupini odšli na bližnje sedlo, nekje do višine pet tisoč metrov, sem doživel pravi šok in skoraj obupal. Napor je bil tolikšen, da nisem bil za nikamor. Zadihanost drugih me je tolažila, da morda nisem le jaz kriv. Razumni Peter se je smejal in povedal, da je to normalno na prvi aklimatizaciji. Po vrnitvi in odmoru v taboru smo vzpon, tokrat v večji skupini, ponovili in se povzpeli na bližnji Mirador, 6089 m. Tokrat je šlo bistveno lažje. Na njegovem vrhu smo nekateri kar prespali. Naslednja učna lekcija: neverjetno, kaj vse človek zmore in kako je to naše človeško bitje prilagodljivo. Miselno in

tudi telesno. Zdelo se mi je, da se lahko skoraj vživim v odlome granita in kose ledu, ki bivajo tam zgoraj.

Prijatelji

Nekaterih prijateljev, s katerimi smo delili napore, utrujenost in pričakovanja, danes ni več med nami. Poleg zdravnika Andlovica mislim na Miroslava Svetičiča-Slavca ter Pavla Podgornika in Tamaro Likar. S Tamaro, ki je bila leto ali morda dve starejša, sva se na poteh v gorah večkrat srečala, izmenjala nekaj besed, pogledov in bil sem vesel, da je z nami na odpravi. Kakor vsi, ki resno plezajo, je bila tudi ona do sebe stroga, asketska in primerno ambiciozna. Alpinist je podoben polarni živali, ki se prilagodi ostremu okolju; če ni takšen, se takšne dejavnosti sploh ne more iti. Zdelo se mi je dobro, da je Tamara z nami, kakor bi podzavestno čutil, da je poleg moških kretenj, skalne morene, visokih hladnih vrhov tja do neba, črnih skal in belih ledenikov

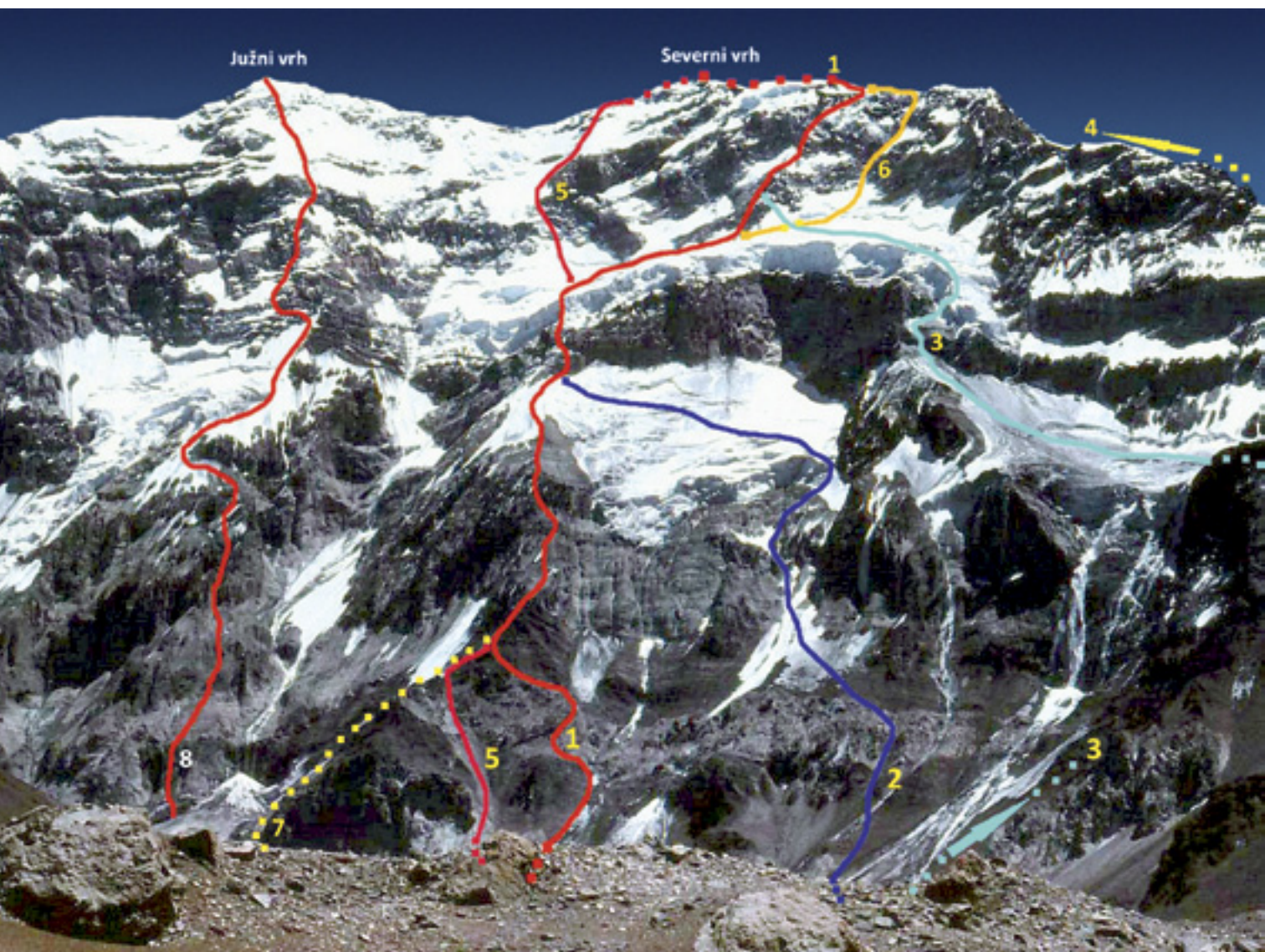
navzoča tudi ženska anima. Ves čas je bila živo prisotna, v Tamarini podobi, neodvisno od tega, kaj in koliko smo se skupaj pogovarjali. Še isto poletje, po naši vrnitvi, sta s Pavletom umrla v steni Malega Koritniškega Mangarta. Tik pod vrhom stene ju je po celodnevem plezanju v dežju konec junija ujela noč z ohladitvijo s snegom, v kateri sta od izčrpanosti podlegla. Nekaj tednov po tem žalostnem dogodku sva z Bogdanom

Smeri v južni steni Aconcague v letu 1982:

1. Francoska smer (1954) – prva smer v steni
2. Argentinsko-avstrijska smer (1966)
3. Argentinska smer (1966)
4. JV greben (1966)
5. Messnerjeva – Tirolska varianta Francoske smeri (1974)
6. Japonska izstopna varianta Francoske smeri (1981)
7. Slovenska vstopna varianta Francoske smeri (1982)
8. Jugoslovanska – Slovenska smer (1982)

Vrisci: Peter Podgornik

Foto: Jože Andlovic

preplezala bližnjo Cozzolinovo smer. V vrhnjem delu sem plezal naprej in malo slučajno, malo pa iz radovednosti me je po neki zajedi zaneslo v desno in prišel sem v zgornji del Piusijeve smeri, kjer sta Pavle in Tamara obnemogla in preživela svojo zadnjo noč. V skali je bil prisoten del njune vrvi, od katere so ju iz helikopterja odvezali, v klinih pa sem našel dve vponki, eno z vrezano črko P, drugo z vrezano črko T. Prvo sem dal Bogdanu, drugo pa ohranil. Ko se pri svojem delu s študenti znajdemo pri pojmu relikvije, ki so jo ljudje v mnogih kulturah in religijah pobožno hranili in spoštovali, tudi iz lastne izkušnje vem, kaj to pomeni.

V steni

Naposled so prišli dnevi odhoda. To smo želeli in na to čakali, pa čeprav ne brez treme in skrbi. Namreč odhod v steno. V navezi štirih smo s prvo zoro po svoji novi varianti vstopili v Francosko smer, ki se vije po sredini

stene. Drugi štirje, Podgornika, Gantar in Rejc, so isti dan vstopili v južni steber. Ko stvar enkrat steče, je pravzaprav lažje. Ves velikanski kamen tesnobe in pričakovanja splahni, in osredje stopijo konkretni in majhni, izmerljivi koraki; trenutni raztežaj, naslednjih deset metrov, pravkar zabiti klin, voz na vrvi, vreme, ki zaenkrat še drži. Nova lekcija (za vse življenje): kako človek ne more drugače in kako je tudi prav, da znamo in zmoremo, ali pa se tega priučimo, popolno, neizmerno in "tisto skoraj neskončno" zajeti in si ga prisvojiti v nečem izmerljivem, končnem, dostopnem. Kljub težkim nahrbtnikom smo se naglo in varno vzpenjali. Tu in tam so bile v skalah že stare vrvi, ki so ostale od prejšnjih odprav. Brez težav smo zmogli preplezati skalno zaporo in drugi dan zvečer prišli do velike pregrade serakov. Tik pod njimi smo prebili drugo noč. Na tiho smo upali, da se ledeni kuščar, ki vsake toliko potrese hrbet, ne bo prebudil ravno to noč. Ni

se. Zdi se mi, da je v resnici vedel, da bivakiramo pod njegovimi tacami, a je bil prizanesljiv in nas je pustil. Naslednji dan sta me jutranji mrz in veter zmedla, da me je zaneslo v slepo, tako sta Milan in Slavko našla primeren prehod in smo se po nekaj raztežajih v strmlem ledu izvili čez pregrado serakov. Nad velikim zgornjim snežiščem, krepko nad 6.000 metri, smo si uredili bivak in v steni prebili tretjo noč. Nad seboj smo imeli še manjšo skalno, deloma mešano zaporo, potem pa snežišče do vrha stene. V takšnih trenutkih življenje, zato da preživi, zahteva večino miselnih in vseh drugih moči zase. Kljub temu sem pomislil, da to noč v vsej Ameriki nihče ne spi oziroma drema tako visoko, kakor mi. Glede na zimski letni čas (na severni polobli) pa morda celo na vsej Zemlji.

Gora te spremeni

Tudi naslednji dan je bil lep in sončen, orkanskih vetrov, ki pogosto viharijo

Kako mine trideset let

Kaj predstavlja trideset let v zgodovini vesolja? En blisk morda. Kaj je trideset let v zgodovini Zemlje? En vzdih morda. A v zgodovini posameznika predstavlja dovršen del pogače, ki jo hočeš nočeš nekega dne poješ. Za nekoga je pogača lahko tudi feferon. Kaj sem, kaj smo v teh tridesetih letih ustvarili, kaj dobrega in lepega doživeli, vemo najbolje vsak zase, vsak pa bi rad pustil za seboj sled – kakršnokoli že. In nekoč bo morda na mojem grobu pisalo: "Saj je bil kar v redu, samo hodil je po robu," kakor poje Janez Zmazek.

Ja, trideset let je minilo, odkar sem kupil kosilnico BCS dizel in kljub vsem pokošenim hektarom še vedno brezhibno poje – le kosec je v tem času postal možakar bolj sivih las. In tudi trideset let je že minilo, odkar smo preplezali veliko južno steno Aconcague. Medtem je Soča neustavljivo tekla in s seboj odnašala tudi prah spomina, tiste lepe in manj lepe trenutke, a tistih najpristnejših ni odnesla. Ti so še vedno živi, tlijo kot iskre v pepelu in nekega dne privrejo na dan. Tudi marsikatero lepo smer smo medtem še preplezali in vsaka je zgodba zase. Ko roka poboža oprimek v južni steni Jerebice, ko pogled zaplava prek njenih prepadnih stebrov in zajed, ožarjenih v poznojesenskem soncu,

me spreleti misel – ne nostalgija, le misel – kakšno neizmerno bogastvo nam je dano, ko se med vzponom predamo gibanju v vertikalni in pri tem ne mislimo na nič drugega.

Smo po tridesetih letih še isti? Kaj se je v nas spremenilo, kaj je še ostalo? Dokler imaš prijatelja, ki mu lahko zaželiš, naj vedno ostane ena gora v njegovih sanjah, je vredno biti, žrtvovati se, pustiti nečimrnost ob strani.

Saj ni treba, da vzamem v roke tiste stare, zaprašene *diase*, sila spomina je dovolj močna, da prizori med vzponom po mogočni steni Aconcague še niso zbledeli. Vidim Pavla,¹ kako s posebnim žarom vrta luknjo za edini spominski svedrovec na tretjem bivaku pod seraki. Ah, Pavle, ki si svojo dušo dal za to steno, kako sem nekega junijskega dne tistega leta z bolečino izvedel, da te ni več, da si skupaj s Tamaro² za vedno ostal tam, v svojem ljubem Malem Koritniškem Mangartu. Pa Zlate,³ kako si po idrijsko "pošiljal v oštjo" tisti kos ledu, ki ti je priletel v obraz. Kako te je naš *dohtar* Jože⁴ potolažil: "Ne skrbi, saj se gobec

¹ Pavel Podgornik.

² Tamara Likar.

³ Zlatko Gantar.

⁴ Jože Andlovic.

Besedilo: Ivan Rejc

hitro celi, samo malo *zafliki*, pa bo." Plaz, ki je naenkrat zgrmel mimo nas po ozebniku Hasegawa in nas s svojim silnim pišem oplazil – Peter,⁵ ti si ga snemal do zadnjega hipa, ko nas je zajela tema. In ta predzadni bivak pod skalno bariero, skopan v led, na komaj za *rit* široki polici, medtem ko so noge visele navzdol v globino. Ponoči je za pest velik kamen švignil skozi platno šotora med glavami. "Hej, a je luknja?" smo se smejali. In Zlate, ko si splezal čez zadnjo skalno pregrado, ki je kakor giljotina visela nad nami, ko smo prilezli vsi čez in že čutili, vohali vrh stene nekje blizu nad nami, nam je tistih zadnjih 400 metrov strmega snežišča izpilo še preostalo kri, tako da smo se na vršnem grebenu opotekali kakor pijanci. Take si nas, Peter, tudi posnel za arhiv. Potem pa smo šli samo še navzdol z zavestjo, da je minilo, da je opravljeno, da smo zunaj. Saj smo bili na nek način ujetniki stene, zavedali smo se, da ni povratka nazaj, da ostaja samo ena pot – navzgor. No, to smo tudi hoteli.

Nekje v nekem predalu se še skriva tisti odkrušeni kamen, ki sem ga prinesel z južnega vrha Aconcague. Komu mar, nekega dne ga bo nekdo vrgel proč...

⁵ Peter Podgornik.

čez Aconcagua in smo se jih bali, pa ni bilo. Fantom v južnem stebru je šlo počasneje, kar je razumljivo, saj so imeli zahtevnejše plezanje. Bili smo utrujeni, vendar človek vztraja in bližnji rob stene se nam je nasmihal. Dobesedno, saj je nanj žarela svetloba nizkega sonca in kovinskega neba, ki se ga tam zgoraj resnično skoraj dotikaš. Toda čas teče in na vrh smo se prekobalili šele pozno popoldne v megli. Izčrpani, zmedeni, malo v drugem stanju. Po grebenu smo stopili na sam vrh, nato pa že v temi malo nižje, na severni strani, ki je bila večinoma kopna, med skalami poiskali prostor za bivak. Mraz je bil

Pod serakom Foto: arhiv Igorja Škamperleta

O odpravi

Cilji odprave na Aconcagua so bili ponoviti Francosko smer v južni steni, splezati po novi smeri po južnem stebru na južni vrh, ponoviti Poljsko smer v vzhodni steni in pristopiti na vrh po severni strani. Plezalci so bili zbrani iz večine primorskih odsekov, odpravo je vodil Žarko Trušnovec, Jože Andlovic pa se je odprave udeležil kot zdravnik. Odprava je trajala od 2. 1. 1982 do 5. 2. 1982.

Potek odprave

Od 2. 1. do 3. 1. smo potovali iz Zagreba preko Züricha v Buenos Aires. Tam so nas pristrčno sprejeli in gostili slovenski izseljenci kluba Triglav. Kasneje smo bili v Mendozii obveščeni o novi Japonski smeri (Tsuneo Hasegawa – solo), preplezani pozimi leta 1981 po centralnem ozebniku med obema vrhovoma Aconcague, o vzponu so poročali tudi njihovi mediji. Da je takrat prišlo do neljube pomote, smo odkrili šele pred dvema letoma, ko je ameriški plezalec preplezal novo smer po centralnem ozebniku. Hasegawa je tam zares poskusil, a se je zaradi objektivnih nevarnosti umaknil v Francosko smer in takrat torej opravil zimsko ponovitev le-te. Bralec bo lahko v naših takratnih prispevkih opazil omenjeno Japonsko smer po centralnem ozebniku.

V Mendozii smo nakupili vse potrebno skupaj z andinistom Luisom Albertom Parrajem, ki je s svojo turistično agencijo organiziral pot naprej proti goram. 6. 1. smo odpotovali 180

kilometrov daleč do Cruz de Canja, v koči andinista Fernanda Grahalesa pripravili tovore in prespali. Naslednje jutro smo začeli s pristopom pod južno steno do Plaza Francia, 4200 m, in naslednji dan postavili bazni tabor. Pridruženi član odprave Janez Aljančič je odšel sam pod severno stran gore na Plaza de Mulas, 4300 m, in v naslednjih dneh opravil vzpon po severni strani (Ruta Norte) na vrh Aconcague.

Ekipa Borut Slapernik, Dani Felc, Marjan Olenik, Miro Škapin in Tamara Likar je 15. 1. odšla z vso potrebno opremo iz baze pod južno steno preko sedla Relincos, 5100 m, in sestopila pod vzhodno steno. Njihov vzpon je potekal preko neskončno dolge vzhodne stene, čez Poljski ledenik na glavni vrh Aconcague, kamor so stopili 23. 1. V dolino so sestopali po severni strani gore na Plaza de Mulas in po dolini Horcones do Conflucie.

Ekipa Bogdan Biščak, Igor Škamperle, Milan Černilogar in Miroslav Svetičič - Slavc je v dneh od 19. 1. do 22. 1. ponovila Francosko smer v južni steni gore. Vstopili so po novi vstopni varianti, nadaljevali po Francoski smeri in izstopili po Messnerjevi izstopni varianti na sedlo, od koder so dosegli glavni vrh in sestopili na severno stran gore.

Ekipa Ivan Rejc, brata Pavel in Peter Podgornik ter Zlatko Gantar je v dneh od 20. 1. do 28. 1. preplezala novo smer po južnem stebru na južni vrh Aconcague in sestopila na severno stran gore. Plaz, ki je 18. 1. ponoči odnesel velik

Besedilo: Peter Podgornik

del opreme, spravljene pod smerjo, je delo te ekipe resno ogrozil. Tovariška pomoč in stara oprema pod steno ter v spodnjem delu Francoske smeri sta delno nadomestili izgubljeno. Takrat smo novo smer imenovali Jugoslovanska, toda v večini literature in v medijih se je smeri po južnem stebru prijelo ime Slovenska. V Argentini so za smer imeli svoje ime, in sicer Dret-tisima Sur-Sur.

29. 1. smo sestopili v civilizacijo, v Buenos Airesu so nas spet gostili izseljenci, domov pa smo se vrnil 5. 2.

Aconcagua pozneje

V poznejših letih so slovenski plezalci v tej mogočni steni preplezali še štiri nove, zelo zahtevne smeri:

- Slovensko smer, kombinacijo različnih smeri s prvenstvenimi deli (Dani Tič in Milan Romih, 18.-23. 2. 1986);
- Sončno linijo – jugozahodni greben (Milan Romih spodnji del in Miroslav Svetičič - Slavc, 10.-12. 1. 1988). Slavc je po opravljenem vzponu v desetih urah z vrha sestopil po Francoski smeri v južni steni;
- Ruleto (Milan Romih in Miroslav Svetičič - Slavc, 31. 1.-2. 2. 1988);
- Johanovo smer – Mobitelovo lastovko (Aleš Koželj in Tomaž Humar, 17.-21. 12. 2003).

Zadnje veliko dejanje je v tej mogočni steni opravil ameriški plezalec Chad Kellog. V dneh od 22. do 24. 12. 2009 je po centralnem ozebniku preplezal novo smer Medicine

strupen, grizel je prav vsako minuto in proti jutru bi me že skoraj pojedel. Prijatelji so bili že nižje spodaj in so me klicali ... Ko sem začel sestopati in me je nižje ujelo sonce, so iz ledenih paličic na roki počasi spet nastali prsti. Milan in Slave sta našla svoj rovtarski, idrijsko-cerkljanski humor. Sestop je bil še dolg, dva dni, toda vračali smo se v svet. V tisti navadni, običajni svet, ki ga imamo tudi radi. Ko smo naslednji dan zvečer prišli zdravi in srečni v bazni tabor, pa čeprav utrujeni, da se to ne da povedati, smo najbrž bolj kakor kdaj prej spoznali še eno lekcijo: po uspešni zahtevni turi v gorah se človek v dolino vrne drugačen, kakor je bil prej. Obogaten in morda tudi močnejši, vendar skromnejši in strpnejši. ○

Buddha (približno tam, kjer naj bi avgusta 1981 plezal Hasegawa).

Dolgovi in ...

Dolgo mi ni dal spati markanten steber levo od naše smeri. Leta 1989 sva se pozimi tja odpravljala s prijateljem Alojzom Fonom - Huljem. Žal sem si par mesecev pred odhodom zlomil nogo. Dve leti pozneje sva imela rezervirane že letalske karte, ko je zaradi nesreče umrl Huljo. Iskal sem soplezalca in v Mendози se mi je priključil prijatelj Pavle Kozjek. Z okrog sto kilogrami opreme in hrane sva se v zimski idili prebijala pod južno steno, dan pred bazo pa je Pavle zbolel za pljučnico in morala sva nazaj. Steber še kar čaka ...

Spomini

Slabih pet mesecev po povratku odprave sta v junijski nevihti ugasnili življenji brata Pavla in prijateljice Tamare Likar. Nesreča se je zgodila med plezanjem v severni steni Malega Koritniškega Mangarta. Sredi poletja leta 1995 je med plezanjem nove, izredno zahtevne smeri v zahodni steni Gašerbruma IV na višini 7150 metrov za vedno zaspal neumorni plezalec in ljubitelj gora Miroslav Svetičič - Slavc. Skoraj trideset let po uspešni primorski odpravi sta starost in bolezen ugnali našega dragega *dohtarja*. Jože Andlovic, zdravniška legenda mnogih odprav v tuja gorstva, nam je na poti v Andstal ob strani kot angel varuh. ○

Goram se zaradi otrok ni treba odpovedati!

Rezultati ankete med družinami, ki zahajajo v gore z majhnimi otroki¹

Besedilo: Boštjan Hauptman

Ker nisem ravno izpod planin doma, sem lepote naših gora začel spoznavati šele v študentskih letih. A sem jih vzljubil in kaj hitro so postale del mojega življenja. Tam gori sem spoznal tudi ženo. Kmalu je na svet privekal prvi otrok. Takrat so mi prijatelji

hojo v gore z najmanjšimi. Še več - ta tema je tudi pri zdravnikih in pediatrih pogosto precejšen tabu.

V zadnjih letih lahko opazimo porast števila staršev, ki aktivno preživljajo prosti čas s svojimi otroki v gorah. Z razvojem primerne opreme se je tudi starost, ko otroke

Lačni ptički - igra in zabava v gorah Foto Boštjan Hauptman

hrkati s čestitkami hudomušno pripominjali: "Nič več ne bo tako, kot je bilo! Na hribe pa kar pozabi za naslednjih nekaj let!"

A skušnjava je bila prehuda, da bi dolgo zdržali v zavetju doma. Že po nekaj mesecih smo se s hčerko sredi zime odpravili na Vogar. In potem vsakič malo višje ... Kaj kmalu smo v hribe hodili še pogosteje, praviloma vsa družina, čeprav se je od takrat povečala še za štiri člane.

Na začetku je bilo precej vprašanj, dvomov in negotovosti, včasih tudi malo strahu božjega, predvsem zaradi pomanjkanja ustrezne literature in informacij. Večina knjig, ki se ukvarjajo z otroki v gorah in s predlogi izletov, je namenjena otrokom, starim nekaj let, ki so že sposobni samostojno premagovati predvideno pot. Nikjer pa ni moč zaslediti nasvetov za

prvič vzamemo s seboj, spustila močno pod prvo leto. Čeprav smo med večino gornikov lepo sprejeti, pa se najdejo tudi takšni, ki obsojajo naše početje: "Kaj pa ima otrok od tega? Jih samo mučite in izpostavljate nevarnostim!" Zmoti jih otroški jok ali pokakana plenička.

Ker sem želel svoje trudoma pridobljeno znanje deliti z drugimi, sem pred časom napisal sestavek o naših izkušnjah z družino v gorah.² A da tokrat ne bi opisoval zgolj lastnih izkušenj ter prepričeval samo s svojimi pogledi in argumenti, sem z anketo raziskal razmišljanje staršev, ki se gorništvu lotevajo z vso družino, pogosto začeni s še ne enoletnimi otroki.

V anketi, ki sem jo izvedel preko spleta, je bil cilj spoznati razmišljanje staršev, zbrati njihove izkušnje in ideje. Anketo je izpolnilo 147 družin.

¹ Prispevek smo napovedali v novembrski številki (PV 11/2011) kot "podaljšek" teme meseca o alpinističnem in gorniškem starševstvu. Objavljamo ga z zamudo zaradi preobilice gradiva in omejenih prostorskih možnosti revije, zaradi česar se avtorju opravičujemo.

² Sestavek Vse o nahrbtnikih za nošenje otrok je v obliki pdf datoteke možno najti na različnih spletnih mestih. V pripravi je nova, posodobljena verzija, ki bo vključevala izkušnje in ideje več aktivnih družin.

Zakaj zahajate v hribe z otroki, v čem vidite smisel?

Večini staršev gornišтво pomeni rekreacijo, ki se ji ne odvedo niti po rojstvu otrok in v kateri se udeležuje vsa družina. Med pogostejše navedenimi vzroki za tovrstno obliko preživljanja prostega časa so **sprostitve, svež zrak, nabiranje kondicije oz. zdravje in mir**, vse to pa starši želijo posredovati svojim najmlajšim.

Gornišтво je kot pomemben **način učnja in vzgoje otrok** izpostavila dobra polovica staršev. Hribi jim predstavljajo prostor, kjer lahko otrokom skozi igro približajo naravo – rastline, živali in naravne pojave, kjer se lahko učijo o ohranjanju narave in pomenu ekologije. Otroci pridobivajo kondicijo, gibčnost in spretnost, odpornost, naučijo se vztrajati do cilja, izkusijo kakšno hudo uro – mraz ali dež. Narava ponuja tudi prostor za igro in dogodivščine. Skozi vse navedeno **se oblikujejo pozitivne navade in značaj** otrok.

Četrtnina družin kot pomemben vidik navaja **druženje in povezovanje**, še posebej znotraj same družine. Pogosto jim

gorniško celo **aktivnejše** kot prej. Glede na pogostost obiskovanja gora je 33 % družin takih, ki tja zahajajo zelo pogosto (večkrat mesečno), 45 % pogosto (vsaj vsak mesec oziroma desetkrat letno) in 22 % občasno (le nekajkrat na leto).

Zahtevnost tur z družino je precej manjša. Večdnevne ture so zamenjale enodnevne, večurne poti pa krajše, običajno nekajurne in manj izpostavljene.

Na **lažje dostopne točke** se je že odpravilo 95 % družin, prvič pa gredo, ko je otrok star povprečno sedem mesecev in pol. Najmlajšega so v ruti prinesli na Smrekovec že pri treh tednih. Pri tem starši uporabljajo vozičke (11 %; Tamar, Krnica, Kofce; povprečna starost tri mesece), kengurujčke oz. podobne pripomočke³ (35 %; povprečna starost štirje meseci), nahrbtnike (53 %; povprečna starost deset mesecev), eden pa je šel prvič v gore peš, a šele pri štirih letih.

V **sredogorje** (z nekaj urami hoje) se je doslej odpravilo 67 % anketiranih družin, prvič pri povprečni otrokovi starosti leto in dva meseca. Najmlajši je imel samo dva meseca, mamica ga je nesla z Vršiča na

Kako prisotnost otroka vpliva na izbiro tur in opreme, kako vpliva vreme?

Starši so bili enotnega mnenja, da mora biti **težavnost ture prilagojena** najmlajšim. Vendar na podlagi odgovorov ugotavljam, da starši zelo različno dojemajo, kaj naj bi pomenilo *prilagojena*. Tako imamo starše, katerih otroci, ki jih celotno pot nosijo v nahrbtniku, skorajda ne vplivajo na izbiro ture v smislu *kamor pride očka, bo prišel tudi otrok*, pa naj so to celodnevne ture, visokogorje, zavarovane plezalne poti ali zimske razmere. Na drugi strani obstaja prav tako velika skupina staršev, katerih otroci morajo obvezno spati ob določeni uri (ne v nahrbtniku), pot zaradi njih ne sme biti ozka in prepadna, z malo višinske razlike.

Te razlike se pri nekajletnih otrocih, ki že hodijo, še poglobijo. Medtem ko nekateri starši spodbujajo otroke, da že pri dveh letih in pol prehodijo celotno pot, dolgo celo do štiri ure hoje v eno smer in z višinsko razliko do 800 metrov, pa imamo starše, ki otroke pri štirih letih na isti poti še vedno nosijo del poti ali celo vso pot. Prav tako si nekateri želijo že nekaj jeklenic in klinov na poti pri triletnem otroku, ker mu to predstavlja dodatno motivacijo, nekateri starši petletnih otrok pa se nad takšnim početjem celo zgražajo.

Ker je bilo nemogoče določiti glavne značilnosti pri **izbiri tur**, povzemam tiste odgovore, ki jih je navedlo vsaj nekaj staršev. Pri dostopu je zaželeno, da se **del poti** lahko **prevozi z avtom**. Za nekatere je pomembno tudi, da so ture blizu doma in je vožnje čim manj. Starši izbirajo poti, ki so **primerne sposobnostim najmlajšega** pohodnika, ne prestrme, z manj višinske razlike in varne (ne prepadne, krušljive). Med zahtevnejšimi turami se odločajo predvsem za **predhodno poznane poti**. Ko otrok začne hoditi, upoštevajo, da se lahko čas hoje podaljša do dvakrat glede na običajno trajanje. Ob poti so **zaželeno naravne znamenitosti** (predvsem voda – potoki, jezera, slapovi ter jame in soteske), s čimer dodatno navdušujejo otroke, na cilju pa **koča**, ki omogoča zavetje pred slabim vremenom, topel obrok in previjanje (še posebej v zimskem času). Nekateri starši bi na cilju privoščili svojim otrokom celo razna **igrala**.

Pri **vremenu in letnih časih** so bili odgovori manj raznoliki. Lepega, jasnega in sončnega vremena si želijo vsi, 51 % družin je takšnih, ki zahajajo v hribe v vseh letnih časih, 35 % od pomladi do jeseni oz. v kopnih in ne premrzlih razmerah, le 14 % pa samo v glavni, poletni sezoni. Pozimi izbirajo krajše ture, previdnejši so pri vremenu, pomembno jim je tudi, da so kočice odprte, da se lahko pogrejejo.

Priloge na turo z otroki zahtevajo nekaj več časa. Za dojenčke so potrebne plenice,

Doživetje - spoznavanje narave ob mravljišču Foto Boštjan Hauptman

predstavlja edino možnost po napornem tednu, ko si lahko vzamejo čas zase, brez hrupa, gospodinjstkih in ostalih obveznosti ali nepričakovanih obiskov.

Kdaj začnete zahajati z otroki v naravo in kako pogosto?

Ker gre za vzorec družin, katerih starši zahajajo v hribe (oz. so zahajali pred rojstvom otrok), ni presenetljivo, da je bilo le osem takšnih, ki po rojstvu še niso šli v hribe, razlogi pa so predvsem zdravstveni. Nihče med njimi ni omenil, da se mu zdi to neprimerno ali celo nevarno. Pri preostalih 139 družinah sem analiziral, kako je prihod novega člana vplival na pogostost zahajanja v hribe.

Po naraščanju gre **45 % staršev v hribe redkeje** kot pred rojstvom otrok. Pogostost se kljub novim družinskim članom **ni spremenila** v povprečju **pri 38 % družin**, **17 %** pa je takšnih, ki so po rojstvu

Slemenovo špico v ruti. Kengurujčki in podobni pripomočki so bili uporabljeni v 9 % (povprečna starost štirje meseci), nahrbtniki v 79 % (povprečna starost enajst mesecev), 12 % družin pa se je prvič odpravilo v hribe, ko so otroci že samostojno hodili (povprečna starost tri leta in dva meseca).

Delež družin, ki so bili s predšolskimi otroki že tudi v **visokogorju** (nad 2000 metri), je le še 22 %. Najmlajši med njimi je bil petmesečnik na Kredarici, na vrhu Triglavu pa še ne šestmesečni otrok – v obeh primerih v nahrbtniku. V 80 % vzponov v visokogorje so bili uporabljeni nahrbtniki (povprečna starost leto in pol meseca), 20 % otrok pa je prvič že hodilo (povprečna starost štiri leta).

³ V to kategorijo pripomočkov za nošenje poleg kengurujčkov sodijo še storklje, trakovi, rute z obroči, vreče in mehke nosilke.

vlažilni robčki, nekateri vzamejo s seboj tudi previjalne podloge. Starši vzamejo za otroka tudi več rezervnih in toplejših oblačil. Ko se otrok še nosi, uporabljajo prevelika oblačila, ki otroku kljub sedenju prekrivajo okončine. Potem so tu še kapa in rokavice, tudi poleti, kajti mirujočega otroka precej hitro shladi. Pred dežjem in vetrom ga zaščitijo s pokrivalom, ki ga povežejo preko celotnega nahrbtnika. Tisti, ki otroka nosi, pogosto uporabljajo pohodne palice, da varuje svoja kolena in mirneje prenaša otroka. Navedeni pripomočki in oprema so še ropotuljice, plišaste igračke ali knjižice, odeje, celo poseben šotorček za spanje dojenčka se je znašel med odgovori. Ko otroci hodijo, potrebujejo dodatna oblačila ali obutev – zaradi dežja ali pa ker radi čofnejo v vodo ali stopijo v sveže kravje blato.

Prehrana za otroke

Večina staršev pri izbiri in pripravi hrane za najmlajše ne komplicira, pozornejši so le na tople in preko dneva enakomerno porazdeljene obroke. Ko se otrok še doji, je dovolj prisotnost mame, le tu in tam kdo vzame še umetno mleko in vročo vodo v termovki (bolj za rezervo). Dojenje pogosto dopolnjujejo s kašicami (zanimivo, da jih pogosteje pripravljajo doma iz svežega sadja, kot pa kupijo že pripravljene), mlečnimi izdelki (jogurti in skutice) ter sadjem (pretežno banane, jabolka). Dobra desetina staršev jemlje s seboj tople obroke za otroka, npr. juhe in mineštre v termo posodi ali mleko in čokolino.

Pri malo starejših otrocih se dopolnjuje prehrana še z različnimi namazi za kruh, z oreški in s suhim sadjem, čokoladami, energijskimi tablicami in vitaminskimi bonboni, slednjimi že deloma zaradi motivacije. Za otroke, starejše od enega leta, pripravljajo praktično isto hrano kot zase – sendvič, sadje, sladke približke, vodo, sok in čaj v termovki. Kar 32 % staršev je navedlo, da redno jedo z otroki v kočah, če so le na poti. Po pripovedovanju staršev marsikateri otrok v koči je tudi hrano, ki je doma ne bi niti poskusil, npr. joto ali žgance.

Otroci, ki že hodijo, zelo radi sami nosijo svojo malico, pa čeprav samo kaj sladkega. Nekaj družin je izpostavilo, da je za otroka nadvse zanimiva izkušnja jesti na prostem. Vsekakor pa si pri načrtovanju prehrane velja zapomniti priporočilo enega izmed staršev: "Lačen ali žejen otrok je – siten otrok."

Motivacija za hojo, usklajevanje med otroki, kombiniranje z ostalimi športi

Šele ko otroci shodijo tudi v hribih (nekje okoli dveh let in pol), postanejo ture resnično počasne. Da bi skupaj zmogli več in hitreje, se starši zatekajo k **trikom**, kako

mlade gornike motivirati in jim pomagati. Enotnega pristopa ni, vsak otrok je malo drugačen, odvisno je tudi od trenutne situacije. Več staršev je izpostavilo, da mora biti otrok na turo pripravljen – da je spočit in se je veseli. Velik pomen dajo tudi na **izbiro same ture** – da je ob njej potoček ali slap, mostiček ali soteska, na cilju igrala ali mogočen stolp ...

Ker otroci radi posnemajo odrasle, jim priskrbijo nahrbtnik, vodni meh in palice (lahko odlomljene ob poti). Otrokom so velika motivacija tudi **sovrstniki**, ker lahko z njimi tekmujejo, ali domači pes, ki ga je treba loviti. Starši si pomagajo z različnimi skratki, ki med potjo nastavljajo bonbončke in na cilju skrijejo kakšen sladek zaklad, z zgodbami o **gorskih vilah** in ostalih pravljličnih junakih, ki se skrivajo ob poti, ali pa se pogovarjajo o vsakdanjih stvareh, ki so otrokom trenutno všeč. Čas izkoriščajo tudi za **učenje pesmic** in za **uganke**. Pogosto so starši ob koncu dneva utrujeni predvsem od – govorjenja.

Potem ko se družina poveča še za enega člana, dobijo starši nov izziv – **usklajevanje želja in sposobnosti vseh otrok**, da ne bi bili starejši zdolgočaseni in mlajši preobremenjeni. Čeprav se je treba prilagajati najšibkejšemu, so starši našli precej možnosti. Za hitreje napredovanje gre eden od staršev s starejšim naprej, medtem ko mlajšemu pustijo nekaj časa, da sam hodi, in ga nato nesejo del poti, da ujamejo hitrejša. Če ima starejši na vrhu še dovolj energije, eden od staršev z njim podaljša turo, npr. s Kriške gore na Tolsti vrh. Drug pristop za upočasnitev starejšega je, da mu dajo med hojo kakšno nalogo, npr. da *kot izkušen gornik* pomaga mlajšemu bratcu po *nevarni poti* ali z njim opazuje stvari ob poti, npr. kako mravlje nosijo hrano in gradijo mravljišče. Se pa zgodi, da v takšno igro ob poti posrka vso družino in na koncu niti ne pridejo do zastavljenega cilja. Starši vmes na kakšni planoti pustijo otrokom tudi prosto, da se po milji volji natekajo. Na otroška pričakovanja se pripravijo vnaprej tako, da že doma načrtujejo turo skupaj z njimi, si ogledajo fotografije poti na spletu in se pogovorijo, kaj bodo lahko počeli. 13 % staršev z več otroki se občasno odloči, da mlajšega pustijo nekemu v varstvo in gredo samo s starejšim ali pa gre s starejšim eden od staršev ali starih staršev.

Kako reševati nepričakovano?

Navkljub skrbnim pripravam tu in tam stvari ne potekajo tako, kot bi želeli. V anketi najpogosteje izpostavljene nevesečnosti so povezane s **sprememljivim vremenom**. Starši zaščitijo pred dežjem otroke, ki se nosijo v nahrbtniku, z dežnim pokrivalom, s starejšimi pa poskusijo kje

prevedriti. Po potrebi se posušijo v koči. Nekaterim otrokom je takšna izkušnja pomenila zanimivo dogodivščino, če le starši niso pokazali, da jih to skrbi. Več staršev je izpostavilo, da bi si za otroke želeli primerna vodoodbojna oblačila, a je tako majhne velikosti težje dobiti. Pogosto presenetita veter in hladen zrak. Če s seboj nimajo rokavic, si pomagajo z rezervnimi nogavicami, za podkapo pa uporabijo majico ali pulover. Najmlajše v

Mali pohodnik - s palicami je bolj zanimivo.
Foto Boštjan Hauptman

kengurujčku večkrat skrijejo kar za svojo jakno, da jih ogrejejo. Neredko se zgodi, da otroku premoči plenička, zato so obvezna rezervna oblačila.

Na drugem mestu nevesečnosti je **trma** otrok. Ni drugega, kot da se ustavijo in mu prisluhnejo ali pa enostavno počakajo, da ga mine. V poštev pridejo tudi predhodno omenjene igre in triki za motivacijo.

Marsikomu se je že pripetilo, da ni imel **dovolj hrane in pijače** ali pa je bila koča zaprta. V tem primeru starši prepuščajo svoj delež hrane otrokom. Ko tudi to poide, pa ne gre drugače kot priti čim prej na cilj.

Za zaključek

Starši, ki z družino aktivno zahajajo v gore, opažajo pri otrocih veliko pozitivnih učinkov. Že kot dojenčki, ki jih samo nosijo, so po turah bolj umirjeni, spijo mirneje in so odpornejši. Čeprav ne vedo, kje so bili, jih bodo družinske fotografije čez čas ozavestile, da so zahajali v hribe že od nekdaj. Otroci, ki hodijo, so manj prepirljivi, tolerantnejši do drugih, lažje navezujejo stike, znajo vztrajati in so manj dovzetni za stres. Pridobljena znanja in izkušnje jim bodo lepa popotnica za življenje.

Predsodki, da so otroci neboljani, da se bodo prehladili, da ne zmorejo hoditi navkreber, naj nam ne bodo za izgovor! Ne razmišljajmo, za kaj smo zaradi njih prikrajšani, ampak kaj vse lahko počnemo s toliko starimi otroki. Zagotavljam vam, da boste prijetno presenečeni nad njimi in seboj! ◉

Povodni kos (*Cinclus cinclus*) Foto: Ivan Esenko

Zimsko štetje ptic

Vodne ptice

Na konec tedna, ki je najbližji sredini januarja, v mnogih državah severne poloble že vrsto let poteka zimsko štetje vodnih ptic International Waterbird Census (IWC). V Sloveniji smo z akcijo začeli leta 1988, od leta 1996 pa organizirano poteka na vseh večjih vodnih telesih. Akcijo koordinira Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS). Glavni koordinator Luka Božič z mrežo lokalnih koordinatorjev poskrbi, da so s popisovalci, ki jih je približno 250, pokrita vsa večja vodna telesa. V času pisanja še nisem imel na voljo rezultatov letošnjega štetja, je pa zanimiv podatek, da smo lansko leto našli preko 60.000 ptic in kar 63 različnih vrst. Vsa leta prevladujejo race mlakarice (približno 45 %) pred liskami in rečnimi galebi. In kakšen je namen popisa? Ker poteka v tako velikem obsegu, nam skozi desetletja daje vpogled v stanje posameznih vrst in trende v populacijah. To pa so pomembni podatki za pravilno upravljanje z vodnimi površinami.

Toda kljub velikemu trudu so še vedno mnogi manjši vodotoki

Besedilo: Dušan Klenovšek¹

nepregledani. Med njimi tako rekoč vsi hribovski in gorski potoki. Res, da na njih ni veliko vodnih ptic, a nekaterim vrstam so ti vodotoki edini življenjski prostor. Prvi med njimi sta povodni kos (*Cinclus cinclus*) in siva pastirica (*Motacilla cinerea*). Verjetno bi bilo skupno število opaženih osebkov precej večje, če bi bili pregledani vsi ti vodotoki. Povodni kos je naša edina ptica pevka, ki se zna potapljati in plavati, sicer pa ni v sorodu z nam

poznanim kosom. Bolj kot je potok žuboreč in voda čista, večja je verjetnost, da ga opazimo. Sicer jih poleti zaradi številčnosti in navajenosti na ljudi verjetno najlažje opazujemo v Vintgarju, a tudi pozimi ni težav. Ob prečkanju potokov preko mostov pa pogledimo pod njih – mogoče uzmemo značilno gnezdo, iz mahov umetno zgrajeno kroglasto tvorbo s stranskim vhomom.

Siva pastirica je podobna bolj poznani beli pastirici, od katere jo zlahka ločimo po rumenem obarvanju. Za razliko od povodnega kosa, ki hrano išče pod vodo, pastirica drobne žuželke pobira ob njej. Prepoznamo jo tudi po za pastirice značilnem otresanju z repom.

Mogoče se kdo vpraša, ali s svojo radovednostjo škodimo pticam, ki sta tako kot večina ptic v Sloveniji zavarovani. A lahko smo brez skrbi. Le v času gnezdenja raje ne bodimo preveč radovedni, ko opazimo gnezdo. Prijatelju, ki je pogledal vanj, so pred leti iz gnezda v strahu poskakali še negodni kosovi mladiči in komaj je vse vrnil nazaj.

Naj služi ta prispevek tudi kot motivacija, da se nam naslednje leto pridružite. Predhodno poznavanje ni potrebno, saj vas bodo koordinatorji naučili vsega potrebnega. Lahko pa se najprej za leto ali dve pridružite izkušenejšim popisovalcem. Vsakega med vami bomo veseli in prepričan sem, da boste z nestrpnostjo pričakovali naslednje štetje. ◉

Siva pastirica (*Motacilla cinerea*)

Foto: Dragana Stanojević

Tolmun

Toliko je moj kot njen

Besedilo: Gregor Gornik

Prijetno utrujen je po brezpotju sestopal v dolino. Misel na pravkar osvojeni vrh ga je navdajala z ravno pravšnjo mero ponosa. Na turo je krenil skorajda sredi noči, saj se je obetal eden izmed tistih s poletno vročino in sončno pripeko prebogatih dni. Nekoliko ga je že žejalo, a bo nižje doli zavil k potoku in se osvežil. To je bil prav poseben potok, ki je v skale vklesal več skritih tolmunov in korit.

Ni posvečal večje pozornosti vedno glasnejšemu žuborenju, dokler njegov sluh ni zaznal nenavadnega šuma, ki je motil to monotono pesem potoka. Na primernem mestu je skozi rušje pogledal v strugo, prizor ga je za hip osupnil. V tolmunu pod navpično skalo je čofotalo žensko bitje. Že je hotel neopazno oditi dalje, ko ga je prešinila hudomušna misel: tolmun je ravno toliko njegov kot njen! Na primernem mestu se je nato strmo spustil proti cilju.

Iz grla se ji je izvil pritajen krik, ko ga je zagledala. Njemu pa so strmina, rušje in pajčevina, ki jo je spotoma, ne namenoma, z glavo snel z grma, pripomogli k vtisu, da jo je zagledal šele sedaj. V opravičilo je izustil nekaj narejeno zmedenih besed. S hitrimi kretnjami leve roke si je skušal odstraniti pajčevinaste niti z obraza. A se je morda ujel v past, mu je za trenutek šinilo skozi možgane.

Nato je izrekel nekaj oguljenih fraz o vremenu pa čudoviti naravi in da je žejen. To je tudi razlog, da je zavil sem dol. Njen odziv ga je opogumljal, zato je s pogovorom nadaljeval in jo nevsiljivo opazoval. Imela je graciozno postavo, česar tudi rahlo valovanje vode ni moglo prikriti. Ni bila več rosno mlada, a tudi on jih je štel že krepko čez štirideset.

Če se ji lahko pridruži, je nato v primernem trenutku izstrelil. Priku-pnemu nasmehu in rahlemu priklonu glave je sledil oster pogled: "Lahko, če boš priden."

Smuknil je za bližnji grm, se na hitro znebil cunj in nato zdrsnil v tolmun. Voda je bila prav prijetno hladna. Bilo je manj prostorno, kakor se je zdelo od zunaj, in imel je

kar nekaj težav, da ni zašel v njeno osebno območje.

Nadaljevala sta s pogovorom, ki se je vedno bolj razvijal v prijetno kramljanje o tem in onem. Da ga je navdušil nedavni koncert znane, že nekoliko ostarele rokavske skupine in podobno. Sicer pa, kje lahko dandanes še najdeš mladega rokerja? Oh, ti mladi so tako ali tako nekaj čisto posebnega. Mogoče pa sta onadva že malce v letih, sta se vprašala – in se zraven samozavestno nasmehnila. Tako se namreč nista niti najmanj počutila.

Povedala je, da v hribe sicer ne hodi prav pogosto, pozna pa pot do teh tolmunov in občasno pride sem prebrat kako knjigo ali samo sanjarit. Pa še daleč ni do sem gor. Nekatere njene besede pa tu in tam kak naglas so izdajali severovzhodno poreklo, sicer pa je bilo očitno, da že dolgo časa živi v okolici glavnega mesta. Zaupala mu je nekaj zanimivosti iz svojega življenja. V mlajših letih jo je navduševal ples, ukvarjala pa se je tudi z atletiko.

Ko jima je v tolmunu postalo hladno, sta se zleknila na bližnje skale in se predala božanju sončnih žarkov. Sonce je bilo še vedno visoko na nebu, ko je rekla, da bo treba v dolino. Bolj zaradi vljudnosti je vprašal, če jo lahko pospremi. Skobacala sta se na noge, se zazrla drug drugemu v oči in nato še malo bolj diskretno v druge dele telesa pa spet v oči in nato s kančkom sramežljivosti povabila pogled ter se odpravila vsak k svojemu kupu obleke.

Ampak pot v dolino je bila potem še dolga in tja sta prispela, ko je bil že pozen mrak. ◉

Marmot
FOR LIFE

UPTRACK JACKET

Če ste tip človeka, ki mu je pot na goro všeč tako zelo, kot spust z nje, potem je to prava izbira za vas. Elastična, visoko paropropustna tkanina softshell M3 je odporna proti vetru in vodi ter hkrati dovolj trpežna za več sezon dolge zlorabe v naravi. Jakna je strokovno krojena in premerjena za ženske, ima trpežna in nastavljiva zapirala, priročne žepe in udobno podlogo.

Kolekcija Marmot najdete v trgovinah:
ANNAPURNA, Krakovski nasip 4, Ljubljana
Avantura Sport, Gregorčičeva cesta 19, Ilirska Bistrica
ACTIONMAMA, Parmova 51, Ljubljana
Suvel Sport Nova Gorica, Trg Edvarda Kandelja 5, Nova Gorica
Celt, Dolenskijska c. 356, Lavrica
Svet športa, Titova 16, Jesenice
Proklimb, Ljubljanska cesta 1, Bled

www.annapurna.si

www.marmot.eu

Nekaj vzponov

Centralna smer je poleti sicer sorazmerno dobro obiskana, pozimi pa zatrep pod Velikim Špičjem ni deležen pretiranega obiska, če seveda izvajamo turne smučarje. Nejc in Rok Kurinčič (oba Soški AO) sta v nedeljo, 25. 12. 2011, preplezala omenjeno smer. Vse skupaj ni bilo tako lahko, kot kaže ocena (IV+/III, 500 m). Že na dolgem dostopu sta se nagarala med gaženjem debele snežne odeje, kar je turo naredilo še bolj naporno. Tako sta bila na vstopu v smer šele nekaj pred poldnevom. Razmere v smeri niso bile najboljše, sneg je bil povečini pokrit s tanko skorjo, tako da ga je bilo potrebno neprestano čistiti. Kljub temu sta relativno hitro napredovala in po osmih urah plezanja ju je noč ujela v zgornji, izstopni zajedi. Prvotno načrtovani sestop preko Prehodavcev sta zamenjala s sestopom po **Tumovi smeri** (II–III, 300 m). V ponedeljek, 26. 12. 2011, sta razmere za plezanje v **Severnem razu** (III+, 500 m) Mojstrovke našla tudi Luka Stražar (Akademski AO) in Martin

V centralni smeri Velikega Špičja
Foto: Rok Kurinčič

Žumer (AO Radovljica). Uspešno in brez večjih težav sta smer preplezala in mimogrede iz nje pobrala zatič, ki je v steni čakal 14 dni – od prejšnjega poizkusa. Smer sicer ne sodi med najtežje je pa vsekakor lepo *uplezavanje* pred naslednjimi težjimi vzponi. Nadaljevanje je sledilo tri tedne kasneje, ko sta Nejc Marčič (AO Radovljica) in Luka Stražar v Zadnji Mojstrovki opravila zimsko ponovitev **Stebra revežev** (V-/IV+, 500 m). Razmere sta zaznamovala suha skala in nesprijet sneg, vse skupaj pa so popestrile številne prečke. Smer je v spodnjem delu res nekoliko lažja, zato pa zgornji del postane precej bolj strm in izpostavljen. Že pred to smerjo so v nedeljo, 8. 1. 2012, Nejc Marčič (AO Radovljica), Luka Stražar in Nejc Breščak (Akademski AO), preplezali **Sekločevo smer** v Debeli peči. Dostop do stene je zahteval nekaj gaženja, smer pa veliko plezanja. Trave so bile zmrznjene, sneg napihan, vse skupaj pa je nudilo dobro plezanje. Zadnji raztežaji so se odvijali že v soju lune v popolnem romantičnem vzdušju. Andrej Gradišnik (AK Ravne na Koroškem) in Grega Lačen (AO Črna na Koroškem) sta v pravih zimskih razmerah na božično nedeljo opravila prosto ponovitev smeri **ZZ** (IV+, 125 m) v Raduhi. Smer je poleti zabavno *uplezavanje*, pozimi z derezami

in cepini pa se težave hitro povzpnejo na M5. Zgornji del z zmrznjeno travo in dobrimi razpokami je nekoliko lažji in bolj uživaški. Čez tri tedne se jima je pridružil še Matej Flis (AK Ravne na Koroškem) in opravili so prvo zimsko ponovitev smeri **Pajak** (IV+, AO/III–IV), v Veliki Raduhi. Grega pravi, da teži del smeri, ko v njej zatikaš dereze in cepine, zasluži oceno M6. V torek, 27. 12. 2011, je Andrej Erceg sam preplezal **Črni graben** (V/IV, 600 m) v Storžiču. Kljub tretjemu obisku ga je še vedno presenetila delikatnost smeri predvsem nad najtežjim raztežajem. Bolj ali manj ves čas vzpona je pod snegom iskal uporabne razčlembe za cepine in dereze, tako da je resnično užival šele na vrhu, ob sončnem zahodu.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

NOVICE IZ TUJINE

Odmeven vzpon in nova polemika na Cerro Torreju

Cerro Torre v Patagoniji je že od nekdanj povezane s čudnimi, komaj verjetnimi in težko razumljivimi plezalskimi zgodbami. Prva kontroverzna zgodba sega v leto 1959, ko naj bi Cesare Maestri s Tonijem Eggerjem preplezal severno steno te gore. Tudi drugo "zgodbo" leta 1970 je zakuhal Maestri z vzponom v območju JV raza, ko je uporabil več sto svetrovcev, na vrh pa ekipa pod njegovim vodstvom ni prišla. Pred nekaj leti je dvignil prah mladi David Lama z dodajanjem novih svetrovcev za potrebe svoje snemalne ekipe, ki je snemala njegov poskus prostega vzpona v Maestrijevi smeri. Zdaj je na obzorju nova polemika. Ta se je najprej začela s priznanjem Haydnu Kennedyju in Jasonu Kruku, ki sta januarja letošnjega leta preplezala Maestrijevo smer brez uporabe svetrovcev za napredovanje (kasneje se je izkazalo, da sta jih na nekaj varovališčih vseeno uporabila). Oba plezalca sta se kasneje še pohvalila, da sta na ključnih

mestih (v vsej vršni steni in še v enem raztežaju nekoliko nižje) izbila vse svetrovce, ki jih je pred 42 leti tam zavrtal Maestri. Maestrijeve smeri, kakršno je poznal plezalski svet, torej ni več. Če sta Kennedy in Kruk pričakovala pohvalo plezalne srenje, sta se pošteno zmotila. Prvi odzivi namreč kažejo ravno obratno. Plezalci sicer odobravajo njun vzpon na čisti način, izbijanje Maestrijevih svetrovcev pa obravnavajo kot pomanjkanje spoštovanja do zgodovine Cerro Torreja in zgodovine (patagonskega) plezanja.

Prvi na vseh drugih

Na začetku letošnjega leta je južnotirolski alpinist Hans Kammerlander postal prvi človek, ki se je povzpela na vse druge najvišje vrhove celin. Marsikdo bi malo zavil z očmi, češ še en izmed posiljenih rekordov – pa ni čisto tako. Vsaj pri drugih najvišjih gorah na svetu je skoraj "pravilo", da so tehnično ali kako drugače zahtevnejše od prvakov po višini. Takšna je npr. K2 (8611 m), s katero je Kammerlander leta 2001 začel svoj projekt. Tudi Mount Kenya (5199 m) v Afriki je tehnično precej težji zalogaj kot Kibo (Kilimandžaro), da o Dychtauu (5204 m) v Kavkazu v primerjavi z Elbrusom in klimatsko zoprnem in oddaljenem Mount Loganu (5959 m) v Severni Ameriki niti ne govorimo. Še na Puncak Trikora (4730 m), ki velja za drugi najvišji vrh Oceanije, je menda težko priti in tako je izjema pravzaprav samo Ojos del Salado (6893 m), ki menda ni dosti zahtevnejša gora od Aconcague v Južni Ameriki. Kammerlander je končal svojo zbirko z vzponom na Mount Tyree (4852 m) na Antarktiki. Kot zanimivost povejmo, da je s prijatelji opravil šele osmi vzpon na to goro, zadnjič pa so alpinisti stali na njenem vrhu pred petnajstimi leti. Danes 55-letni Hans Kammerlander je sicer izjemen alpinist s skoraj neverjetno bero vzponov v svoji dolgoletni karieri. Bolj znan je postal, ko se je še v prvi polovici osemdesetih let

pridružil Reinholdu Messnerju pri njegovih zadnjih vzponih na osemtisočake. Nadaljeval je s hitrimi vzponi na alpski način v Himalaji in z alpinističnim smučanjem povsod po svetu. Prvi je smučal z vrha Everesta, na kate-rega se je po severnem grebenu povzpел na alpski način in brez dodatnega kisika v izjemnem času 16 ur in 40 minut, a je moral zaradi pomanjkanja snega na severnem grebenu dobršen del poti smuči navzdol tudi nositi. Kljub vsemu se je v bazni tabor vrnil v manj kot 24 urah. Na svojem seznamu ima tudi več kot 60 težkih solo vzponov v dolomitskih stenah, vmes pa si je kdaj izmislil tudi kakšen predvsem kondicijsko zahteven projekt. Pred dvajsetimi leti sta tako z Diegom Welligom v 24 urah preplezala vse štiri grebene na Matterhorn, s Hanspetrom Eisendlom pa sta v 24 urah najprej preplezala severno steno Ortlerja (TD, 1200 m), prekolesarila 246 kilometrov do Treh Cin in tam nato preplezala še Comicijevo smer. Kammerlander je stal na trinajstih od štirinajstih osem-tisočakov. Manjka mu samo še tehnično ne najahtevnejši Manaslu. Z vzponom nanj je sicer poskušal, a se zaradi ne-nadnega poslabšanja vremena komaj rešil. Ker sta na tej gori umrla njegova dobra prijatelja in soplezalca Karl Grossrubatscher (padec) in Friedl Mutschlechner (udar strele), se je Hans Kammerlander svojemu zadnjemu osemtisočaku že pred leti preprosto odpovedal.

Zimske odprave v Pakistanu

V letošnji zimi si je kar nekaj močnih himalajskih odprav zadalo cilj, da se povzpnejo na pakistanske osemtisočake. Seveda gre za tiste vrhove nad 8000 metri, na katerih pozimi še ni stal noben človek. Močna ruska odprava se je utaborila pod K2, njihovi skorajda sosedi pod vodstvom Avstrijca Gerfrieda Goschla pa so se odločili za poskus na Gašerbrum 1. Tam bo nastala prava gneča, kajti pod goro prihajata tudi odprava

pod vodstvom legendarnega Poljaka Arturja Hajzerja in še ena španska odprava. Pod Nanga Parbatom je medijsko morda še najbolj razvpita, a hkrati najmanjša odprava, ki jo sestavljata Kazahstanec Denis Urubko in Italijan Simone Moro (skupaj sta se pozimi povzpela na Makalu in Gašerbrum 2, Moro pa je bil tudi na Šiša Pangmi), ki skušata preplezati goro z zahodne, diamirske strani. A tudi onadva nista sama pod "golo goro", saj jima v sosednji Kinshoferjevi smeri (Moro in Urubko sta se odločila za Messnerjevo smer iz leta 2000) delajo družbo še Poljaki. O živahnem zimskem dogajanju v Pakistanu bomo seveda še poročali.

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Tolminska dežela, bodi in ostani vsaj taka in še lepša, kakor si

Tolminska ima polno naravnih lepot in vojaških anekdot, ki so navzoče na slehernem koraku v naravi. Po sredini te deželice teče Soča v svojo smer na zahod in praznični barvi. Ko sva z ženo zadnjič hodila po stezi ob njej, je bila še posebno lepe zeleno modre barve, kakor da bi vedela: naslednji dan je bila nedelja. Marsikaterga človeka in ribiča "privabi" k sebi, da ujame ribico, jo poljubi in izpusti v njen vodni svet. V dežju spreminja svojo podobo, kakor bi bila jezna valovitih premikov, ki jih je doživljala med prvo vojno, saj so granatni izstrelki prav nad reko hiteli navzgor proti Mrzlemu vrhu in Krnu. Navzdol pa rdeča kri, da je Soča tekla krvava, kakor ji je bil napovedal poet Simon Gregorčič. Kaj je bilo tega treba, samo zato, ker so pohlepni ljudje hoteli vedno več in več... Rožnati mesec majnik leta 1915 se je tako spremenil v "žalujoči mesec" krvavih solzic vojakov, mater in očetov slovenske in vse svetovne morije.

Nadaljevanje na strani 67

Testirali smo:
CEBÉ
SPYNER FLEX SR

Smučanje in deskanje sta dinamična športa, ki se odvijata pri visokih hitrostih. Da boste na belih strminah uživali bolj varno in sproščeno, vam svetujemo uporabo smučarske čelade. Čelada je obvezen del opreme za tiste smučarje, ki kot vrednoto izpostavljajo zdravje in varnost. Cebe poimenujemo kot pionirja v segmentu športnih, kot tudi modnih očal. Danes proizvajalec ponuja poleg pestrega repertoarja sončnih in smučarskih očal tudi veliko zaščitnih čelad. Širok spekter izdelkov jim omogoča, da tudi najzahtevnejša stranka vedno najde artikel za točno določen namen. Tokrat vam predstavljamo čelado Spyner Flex SR.

Značilnosti čelade:

- Zunanja školjka odporna na močne udarce ("INMOLD" tehnologija zagotavlja zelo dobro trdnost čelade)
- zaradi "INMOLD" tehnologije je čelada zelo lahka
- zgornji dodatni oklep povečuje odpornost čelade na udarce
- čelada ustreza evropskim standardom CE EN 1077
- na zgornjem delu čelade je integriran sistem zračenja. Z ventilacijskim sistemom nastavljamo koliko svežega zraka spustimo v čelado, ki spodrine vroč in viažen zrak iz nje.
- potrjuje ergonomsko oblikovani ušesniki za zaščito ušes in dobro slišnost
- ergonomsko oblikovano notranje blazinjenje iz antialergijske ter zračne tkanine
- odlično prileganje z vsemi smučarskimi očali
- teža: 560 gramov.

Gre za objektivni komentar ekipe Sokola.
Naročena objava.

Cena: 89,98 EUR
www.bushnell-europe.com/cebe

Uvoznik:
Rodeo Team d.o.o., Kranj
www.rodeoteam.si

Uspehi v preteklem letu

Raziskovalni pristop alpinistov

Priznanja najuspešnejšim alpinistom in športnim plezalcem za leto 2011

Na Alpinistično plezalnem večeru v Kulturnem domu Franca Bernika v Domžalah so 24. januarja 2012 Planinska zveza Slovenije, Komisija za alpinizem in Komisija za športno plezanje PZS podelile priznanja najuspešnejšim alpinistkam in alpinistom ter športnim plezalkam in športnim plezalcem za leto 2011. Številne prisotne na razglasitvi najuspešnejših je na začetku pozdravil podpredsednik PZS Borut Peršolja. V nagovoru je zbrane povabil v navezo Planinske zveze, ki združuje tako planince, turne kolesarje, pohodnike različnih starosti, ljubitelje gora, vse zaslanjane iskalce gorskih lepot in doživetij, markaciste, vodnike ... kot tudi alpiniste in športne plezalce.

Najuspešnejši v letu 2011 v alpinizmu

Strokovno komisijo za izbor najboljših in najperspektivnejših alpinistov so sestavljali: Andrej Štremfelj, Boris Lorenčič, Milan Romih, Peter Mežnar, Rok Blagus, Tadej Debevec, Tanja Grmovšek, Tone Škarja

Nastja Davidova, Klemen Bečan, Mina Markovič in Luka Stražar
Foto: Zdenka Mihelič

(Komisija za odprave v tuja gorstva PZS), Urban Golob ter Matej Kladnik in Miha Habjan (oba iz Komisije za alpinizem PZS). Ob vseh dosežkih naših alpinistov v letu 2011, ki jih je bilo zares obilo, je imela komisija zahtevno delo.

Načelnik Komisije za alpinizem PZS Miha Habjan je med drugim dejal: "Pohvaliti velja raziskovalni pristop posameznih alpinistov, ki plezajo nove smeri, opravljajo prve ponovitve v sezoni, mnogokrat tudi na račun dnevnega neuspeha. Takih alpinistov je bilo lani kar nekaj in mnogo smeri je bilo preplezanih na visoki ravni (npr. Triglav – Sanjski Joža, Široka peč – Zimska direktna itn.). Zlasti omenjeni smeri kažeta nov pristop sodobnega vrhunskega zimskega alpinizma v naših stenah in potrujeta, da se ni treba izgovarjati na zimske razmere ter da se da s pravim pristopom preplezati marsikaj. Mnogi alpinisti prenašajo visok športnoplezalni nivo v najtežje alpske smeri, iščejo nove linije za nove smeri ali iščejo smeri še brez prostih ponovitev. Vsekakor zelo spodbudno. Stopnička najtežje skalne alpinistične smeri se je lani dvignila na visokih X+/XI- (8c). S tem je bil postavljen nov mejnik v slovenskem alpinističnem skalnem plezanju. Odpravarski izkupiček v najvišja gorstva sta zaznamovali predvsem dve odpravi, Xuelian Feng (Kitajska) in Charakusa (Pakistan). Na obeh je bila preplezana vrhunska prvenstvena smer

(v Xuelian North East in v K7 West)."
Najuspešnejša alpinistka v letu 2011 je **Anastasija Davidova** (AO Ljubljana-Matica). Najuspešnejši alpinist v letu 2011 je **Luka Krajnc** (AO Celje-Matica). Najperspektivnejši alpinist v letu 2011 je **Luka Stražar** (Akademski AO). Podelili so tudi nagrade za posebne dosežke v alpinizmu, prejeli so jih: Neda Podergajs (AO Ljubljana-Matica), Tina Di Batista (AO Ljubljana-Matica), Matic Obid (AO Nova Gorica), Nejc Marčič (AO Radovljica), Andrej Grmovšek (APD Kozjak Maribor), Tomaž Jakofčič (Akademski AO), in člani odprave Xuelian Feng za vzpon v Xuelian North East (člani odprave so prejeli skupno nagrado) Aleš Holc (AO Kamnik), Igor Kremser (Akademski AO) in Peter Juvan (Akademski AO). O zadovoljstvu nad prejetim priznanjem in svojo sezono 2011 je najuspešnejša alpinistka Anastasija Davidova oz. Nastja, kot jo kličejo, povedala: "Zelo sem zadovoljna z letom 2011, s preplezanimi smermi in izbiro smeri. Mislim, da sem si postavila ravno prav težke izzive in jih uspela uresničiti. Seveda ostajajo tudi kakšni neizpolnjeni izzivi – kakšne težje smeri. Najbolj mi je ostalo v spominu plezanje v Dolomitih in El Capitanu, kjer je plezanje zares nekaj posebnega. Najljubša lanska smer pa mi je Raz kortinških veveric (VIII+, 500 m) v Zahodni Cini (Italija)."
Luka Krajnc, najuspešnejši alpinist za 2011, ki je ob koncu leta skupaj z Maticem Obidom zelo uspešno plezal na odpravi v Venezueli, je po prejemu nagrade dejal: "S svojo lansko sezono sem zelo zadovoljen, uspel sem uresničiti skoraj vse svoje cilje, ki sem si jih zadal. To je najlepše za športnika. En mali cilj mi ni uspel, a na neuspehih se učimo, pomembni so, saj sicer ne bi znali ceniti uspehov." Svoje življenje je popolnoma podredil plezanju, iz lanskega leta pa mu je najbolj ostala v

spominu smer Bellavista (8c, 500 m) v Zahodni Cini (Italija). Najperspektivnejši alpinist za 2011 Luka Stražar je bil zelo zadovoljen in vesel prejete nagrade, ki pa mu pomeni predvsem veliko spodbudo za nadaljnje delo. "Cilji za naprej zagotovo vključujejo tudi odpravo v Himalajo," je povedal Luka, kam točno, pa zaenkrat ostaja še skrivnost.

Najuspešnejši v letu 2011 v športnem plezanju

Komisija za športno plezanje PZS je izbrala športne plezalke in plezalke, ki so s svojimi doseženimi uspehi izstopali iz povprečja. Med dekletmi in fanti sta bila vnovič izbrana lanska najuspešnejša športna plezalca. Mina Markovič ima za sabo zares vrhunskega sezono, ki jo je začela in končala z zmago, je zmagovalka svetovnega pokala v težavnosti in kombinaciji, bronasta s svetovnega prvenstva v kombinaciji, državna prvakinja v težavnosti in balvanih, ob koncu leta pa je preplezala še smer z oceno 8b na pogled. Med dosežki plezalcev pa sta izstopala srebrni medalji s tekem svetovnega pokala v balvanih Klemna Bečana, bron pa mu je pripadel v končnem seštevku svetovnega pokala v kombinaciji. Izvrstno formo je potrdil v plezališčih. Je tudi prvi slovenski plezalec, ki je preplezal smer z oceno 8c na pogled. Najuspešnejša športna plezalka v letu 2011 je **Mina Markovič** (PK 6b Ptuj). Najuspešnejši športni plezalec v letu 2011 je **Klemen Bečan** (ŠPO Tržič). Priznanja za vrhunske dosežke na tekmovanjih in za vzpone v naravnih plezališčih so prejeli: Natalija Gros (AO Kranj), Jernej Kruder (ŠPO Celje), Urban Primožič (PK Škofja Loka), Katja Vidmar (PK Škofja Loka) in Maja Vidmar (PK Škofja Loka). Priznanja perspektivnim za rezultate na svetovnem mladinskem prvenstvu in v evropski

mladinski seriji ter za vzpone v naravnih plezališčih pa so prejeli: Martin Bergant (PK Škofja Loka), Sergej Epih (PK Škofja Loka), Katja Kadič (ŠPK Andreja Kokalj), Rebeka Kamin (ŠPO Domžale), Julija Kruder (ŠPO Celje), Jera Lenardič (AO Kranj), Anže Peharc (ŠPO Tržič), Gašper Pintar (PK Škofja Loka), Jure Raztresen (PK Škofja Loka), Domen Škofic (ŠPO Radovljica), Tim Unuk (PK Laško), Gregor Vezonik (AK Ravne) in Izidor Zupan (ŠPO Celje). Mina Markovič, naša najboljša tekmovalka v športnem plezanju in vnovič najuspešnejša športna plezalka leta je o ciljih v letu 2012 povedala takole: "V lanskej sezoni smo že zelo veliko pokazali in težko je še kaj dodati, rezultati govorijo sami zase. Naj povem, da v plezanju še vedno zelo uživam in vidim še precej možnosti, kje ga lahko še izpopolnim. In to me žene naprej – dvigniti osebni nivo plezanja, kjer pa se mi zdi, je meja neskončna. Če bo šlo vse po načrtih, se obeta še ena zelo uspešna sezona tako v težavnosti kot v balvanih." S treningi so že začeli, in sicer z lahkotnimi vzponi, kot pravi Mina, v Španiji, kjer je preplezala enajst smeri na pogled. Trenirala bo kot do sedaj pod vodstvom trenerja Romana Krajnika. O dosežkih v športnem plezanju na tekmovanjih je najuspešnejši športni plezalec za leto 2011 Klemen Bečan povedal: "Sezona je bila uspešna, čeprav sem pričakoval še več, v svetovnem pokalu mi je zmanjkalo do stopničk v težavnosti. A pred nami je nova sezona, na katero smo se že začeli pripravljati." Klemenovo uspešno plezanje v naravnih plezališčih z novo preplezano smerjo z oceno 8c na pogled pa zagotovo napoveduje še uspešnejšo letošnjo sezono. Alpinistično plezalni večer je organiziralo Društvo za gorsko kulturo.

Zdenka Mihelič

Uničili so državo, ki je bila med Slovenci spoštovana. Italija je bila slaba mačeha ljudem – s tujo laško govorico ter lažnimi, obljubljenimi besedami, ki pa niso bile nikoli uresničene ... Negujemo naše okope, steze in zgodovino slovenske pripadnosti. Spoštujemo "pravičnost, domoljubnost in človeštvo dobre volje", da nam bo lepo, nekoč bolje in najbolje do tedaj, ko ko bodo poniknili hudobija, pohlep in mržnja do drugače mislečih ljudi. Srečne poti naj nam kažejo pravo smer v novo leto, ki prihaja.

Slomšek je napisal:

"Bogat ni, kdor veliko poseduje,
srečen je, kdor malo potrebuje."

Janko Mlakar

Alpinistično smučanje

Navdušen sem bil nad januarsko številko – ne samo zaradi aktualne teme, tudi nekaj drugih člankov je krasnih – predvsem sem pa res z užitkom prebral Strme smučine. Najprej čestitke in zahvale vsem avtorjem za zanimivo in izčrpno predstavitev alpinističnega smučanja. Miru mi ne da edino članek o ocenjevanju; ker sem svoje mnenje podal že spomladi (PV 6/2011), se ne bom ponavljal, zato samo nekaj pomislekov. Navedba stare ocene III- za Jalovčev ozebnik je nepopolna – manjka "v zgornjem delu S3+", kar je za dve tretjini več in dokaj realno. Pri novih ocenah pač pogrešam posebno oceno najtežjega odseka, ob pogledu na tabelo nove lestvice pa se mi zdi škoda,

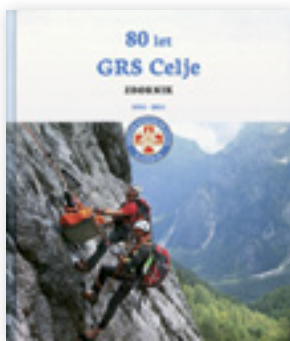
da ni prejšnje rimsko številčenje dočakalo tako dognanih kriterijev. Dobrodošle pa so dodatne informacije ob oceni (stopinje, izpostavljenost). Zanimivo bi bilo enkrat opraviti anketo (morda s pomočjo Planinskega vestnika ali/in spletne strani PZS) med alpinističnimi smučarji, kateri način ocenjevanja jim je ljubši.

Andraž Poljanec

LITERATURA

Kronika delovanja celjskih reševalcev

80 let GRS Celje. Zbornik 1931–2011. Uredila Ivč Kotnik, Marko Gabrovšek. Celje, Društvo GRS Celje, 2011.

V okviru prostovoljnega delovanja je izdaja knjige ali zbornika ob pomembni obletnici planinskega društva, alpinističnega odseka ali postaje oz. društva gorske reševalne službe vedno dogodek, ki ga pospremimo s čestitkami. Publicistična dejavnost ni ravno prioriteta teh organizacij, zato je ob rednem delu potrebnega veliko časa, zbiranja podatkov, tudi priganjanja, preden pride do izida publikacije. Po drugi

strani pa so ravno ti zapisi tisti, ki pomagajo promovirati to dejavnost in ohraniti podatke za zgodovino, ohranjajo pa tudi spomin na ljudi in dogodke, da se ne izgubijo v pozabi. Ob osemdesetletnici svojega delovanja je konec lanskega leta drugi zbornik izdalo Društvo GRS Celje (prvega je izdalo ob petdesetletnici leta 1981). Lično publikacijo na 174 straneh trde vezave zanimivega formata (21,5 x 24,5 cm) in visoke naklade (500) sta uredila odgovorni urednik Ivč Kotnik in glavni urednik Marko Gabrovšek ob sodelovanju sedemčlanskega uredniškega odbora. Že takoj na začetku nam padejo v oči medlisti s pesmimi z večinoma gorsko tematiko (žal ne poznamo povsod imena avtorja/ice) in lepe fotografije, kjer izstopa Hans (Ivo Avberšek). Po uvodnih pozdravih predsednika društva, predsednika GRZS in celjskega župana Bojana Šrota (ki je bil, zanimivo, en mandat tudi načelnik postaje) sledijo poudarki iz zgodovine slovenske in celjske GRS postaje, ki nam predstavijo prelomne dogodke po posameznih letih. Posebno mesto so kronisti namenili dolgoletnemu načelniku postaje Stanetu Veninšku (med letoma 1954 in 1987), ne morem pa tudi mimo omembe izjemnega Tineta Orla, ki je bil eno leto (1948) tudi načelnik celjske postaje. V poglavju Dogajalo se je pisci predstavijo različne dejavnosti reševanja, od pomoči zdravnikov in prve pomoči do vloge inštruktorjev in helikopterja. V poglavju Vzponi je zbran kolaž več prispevkov, od

SUUNTO QUEST

SUUNTO QUEST je športna ura z merilcem srčnega utripa, ki vključuje vse pametne in enostavne rešitve, s katerimi bodo vaši treningi ali avanture postale še zanimivejše in intenzivnejše. SUUNTO QUEST je zasnovan za športnike, ki so navdušeni nad enostavnimi ali naprednim načrtovanjem treningov in poenostavljenimi orodji za analizo aktivnosti, hkrati pa želijo elegantni dodatek za vsakodnevno uporabo. SUUNTO QUEST se ponaša z udobnostjo, nizko težo in zelo enostavno uporabo.

Priporočena cena: 199,99€

www.suunto.com

pomembnih vzponov celjskih alpinistov (prvenstvene smeri v domačih gorah, v tujini pa vzponi na osem-, sedem- in šesttisočake idr.), sodelovanja s tujino, raznih tekmovanj (Memorial Staneta in Marka idr.) do zdravniških in drugih zgodb, pri čemer nas gotovo najbolj pritegnejo zanimive in tudi tragične reševalske zgodbe. Zadnji del zbornika (poglavje Članstvo postaje GRS Celje) je pomemben del za zgodovino, kjer Celjani predstavljajo svoje legende, vse načelnike in člane (med njimi najdemo mnoga znana imena iz alpinizma, Celjani pa imajo tudi prvo inštruktorico GRS v Sloveniji), prav tako pa v nekrologih na kratko povzemajo biografije posameznikov, ki so zaznamovali delovanje postaje. Sledi še pregled vseh nesreč, ki jih imajo v evidenci. Ponekod je podatkov več, drugje manj. Celjska postaja GRS ima dolgo zgodovino, na katero so lahko brez dvoma ponosni, saj segajo začetki organiziranega delovanja na tem območju že v leto 1931 (Kranjska Gora – 1912, Kamnik – 1922, Jesenice – 1924), v času delovanja pa se lahko pohvalijo z zglednim pokrivanjem dokaj velikega in raznoliškega območja. Z izdajo

svoje druge publikacije so ponovno opozorili na svoje nesebično in humanitarno delo, obenem pa obudili tudi spomin na mnoge posameznike, ki so v časih, ko tehnika še ni imela tolikšne vloge, kot jo ima danes, pomembno prispevali k razvoju reševanja in celjske postaje GRS. Izdaja zbornika je gotovo spodbuda tudi za druga društva/postaje GRS po Sloveniji, po drugi strani pa odlično gradivo za prihodnje generacije.

Vladimir Habjan

Presunljiva lepota Trente

Nada Praprotnik: Alpski botanični vrt Juliana. Ljubljana, Prirodoslovni muzej Slovenije, 2011. 136 str.

"Tako je, kot da bi se vsa presunljiva lepota Trente zbrala prav tukaj, da bi gorskemu vrtiču nudila primeren okvir," je o Juliani zapisal Julius Kugy (v knjigi Delo, glasba, gore). In to misel lahko vzamemo tudi za iztočnico predstavitev vodnika po alpskem botaničnem vrtu Juliana v Trenti. Tudi avtorica Nada Praprotnik pri tej, pravzaprav že kar četrti različici vodnika, ni mogla mimo Kugyja in njegovih vznesenih besed o vrtu – saj tako začenja kot zaključuje vodnik z besedami poeta Julijskih Alp. Vodničec sam je posvetila pokojnemu dr. Tonetu Wrabru, "učitelju, botaničnemu sopotniku in prijatelju," ki je svojo strokovno pot začel prav v tem "vrtu rojenic". Bela knjiga s simbolom vrta, zoisovo zvončico na naslovnici, odseva vso ljubezen botanikov,

oskrbnikov vrta in vseh, ki imajo radi gorsko cvetje. Izraža navdušenje vseh, ki jih kakšna roža po več letih brez cvetenja v vrtu preseneti z enim samim skromnim cvetom in pripravi do vznesenosti. Dejansko je iz opisov najpomembnejših rož, ki rastejo v Juliani, mogoče izvedeti obilo zanimivega, da človek res težko ostane ravnodušen. In prav te zanimivosti, te zgodbe, želim izpostaviti kot največjo vrednost vodnika.

V prvem delu vodnika nam Nada Praprotnik predstavi sam vrt, njegov nastanek, zgodovino, ljudi, ki so z njim povezani, in okvirno razporeditev vrta. Prav tu pogrešam pregledni zemljevid, saj tisti na strani 4 označuje le nekatere dele vrta, slovitih Kugyjevih gredic nisem našel. Sicer pa je vodnik pisan zelo lepo, enostavno, tako da lahko bralec gre kar na sprehod z njim po gredicah Juliane – in tako je avtorica tudi naslovila osrednji del vodnika. V njem ob čudovitih fotografijah Cirila Mlinarja spoznamo najpomembnejše cvetje Juliane. Spet pa bi prišla prav približna označitev mesta, kjer je v vrtu določeno cvetlico mogoče najti.

Sicer pa – kot sem že omenil – bogastvo vodnika so prav tiste podrobnosti, tako rekoč botanične skrivnosti, "cvetke" z vrta. Denimo to, zakaj je dišeči volčin poimenovan "jožefica" – ker cveti na god Jožefa Delavca. Pa razlaga o poimenovanju novih vrst – ko včasih vrsta dobi ime po tistem, ki se je prvi zmotil (npr. Wulfen je našel "celolistni jeglič", ki pa to ni bil, in danes roža nosi ime Wulfenov jeglič). Ste vedeli, da na slovenskem etničnem ozemlju obstaja kar 120 izrazov za narciso? Posebej zanimive pa so zgodbe o moči narave. Blagajev volčin v vrtu nikakor ni hotel uspevati tam, kamor so ga posadili, in se je preprosto preselil na drugo mesto v vrtu. Še huje je bilo s hladnikovo buniko – iz vrta je kar izginila. Ko so že mislili, da je odmrta, so jo našli, v velikih količinah in bujno cvetočo, na drugi strani ograje. Prav predstavitev vrta skozi take drobne zanimivosti je tisto, kar pritegne bralca vodnika in ga povabi v

vrt, da bi morda še sam odkril kakšno posebnost. Ob tem pa navedimo še besede Cirila Jegliča, ki jih avtorica dodaja na konec vodnika: "Noben vrt ni nikoli dokončno urejen. Obliko in vsebino mu daje človek, a žive rastline se v njem razvijajo predvsem po svojih prirojenih navadah."

Odlična knjiga – vodničec po Juliani – pa seveda v prvi vrsti odraža vso predanost Nade Praprotnik, ki vrt strokovno vodi že od leta 1975. Ni čudno, če nam lahko postreže s tako zanimivimi zgodbami. Še kakšno, prosim!

Marjan Bradeško

Zapiski iz Male Boke

Andrej Fratnik et. al.: Zapiski o Mali Boki: kronologija jamarskih raziskav 1968–2007. Uredil Dejan Ristič. Tolmin, Planinsko društvo Tolmin, 2011.

Jamarska sekcija PD Tolmin (JSPDT) je edini jamarski klub v Sloveniji, ki deluje pod okriljem kakega planinskega društva. Pridružujeta se mu le še zamejska jamarska kluba v SPD Trst in Gorica. V vseh primerih gre za določeno dolgoletno tradicijo, v tolminskem pa tudi za dediščino ilegalnega Planinskega kluba Krpelj. Najbolj trajno so jamarji, ki so leta 2011 praznovali 40 let delovanja, svoje delo ovrednotili v zborniku Zapiski o Mali Boki, ki ga je uredil Dejan Ristič - Rile, in predstavlja dokumentiran prikaz več kot tridesetletnega raziskovalnega dela v nedrjih Kanina. V njem se zato zrcali tudi pomemben del zgodovine JSPDT, del zato, ker so medtem delovali še na drugih lokacijah.

Mladinska knjiga Trgovina

Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

**Pestra izbira knjig s področja
gorništv, alpinizma,
fotomonografij in potopisov**

Andrian Hendroff:

**From High Places: A Journey
Through Ireland's Great
Mountains**

**The
History
Press;
december
2010**

(trda vezava; 240 strani; barvne
fotografije; cena 23,38€)

Omeniti velja predvsem raziskave v Tolminskem Migovcu, ki tu niso opisane. Dogajanje v najbolj intenzivnem obdobju obleganja Male Boke je prevevala silna želja, da bi našli povezavo z enim izmed brezen zgoraj na Kaninskih podih. Kasneje se je izkazalo, da gre za brezno BC4. Kljub temu da imamo opravka s čisto raziskovalnimi cilji, nas zbornik skozi pripoved oziroma dnevniške spominske zapiske posameznikov dokaj lahko vodi v globine kraškega podzemlja. Lahkoten je le stil pisanja, ki največkrat ne razkriva naporov, ne ocenjuje posameznih etapnih dosežkov na strogo znanstveni način in je velikokrat nabit s preprostimi čustvenimi doživetji. Teh je pri takem počtetju, v zvesti jamarški tovarišiji, polni optimizma in pričakovanja neznanega, vedno na pretek. To velja vsaj za osrednje in najbolj obsežno poglavje zbornika, imenovano Zapiski. V njem številni posamezniki, ki kot marljiva stonoga vztrajno rinejo naprej, vsak na svoj, včasih tudi bolj šaljiv način, opisujejo svoje dosežke. Kronološko resnost tega poglavja ali dokumentarnost pa vendarle označujejo naslovi posameznih delov in podnaslovi z datumi, kot npr. Začetki ponovnega odkrivanja Male Boke od leta 1974 do 1986, "ponovnega" zato, ker so prvopristopniki našli vhod v jamo že daljnjega leta 1968. Po Dejanu Ristiću je to prvo dejanje. Lahko bi mu rekli tudi prolog, saj so naslednja, bolj strnjena odkritja v jami začeli nizati šele po letu 1974. Naslednje etape označuje naslov Navzgor proti Kaninu leta 1989–2000. Oddelek, imenovan Pomembno odkritje skrajnih točk Male Boke od leta 2001–2005, razkriva pomembno spoznanje, da morajo tolminski jamarji za hitrejše napredovanje v Kaninu močnejše pritegniti tudi kolege iz drugih jamarških klubov v Sloveniji pa tudi iz tujine. Zavedali so se veličine tega projekta in svoje nemoči. Končno pridemo skozi pripoved do Povezave brezna BC4 z Malo Boko leta 2005, kjer je opisano tudi prvo prečenje sistema v enem

zamahu. Zaključek poglavja Zapiski predstavlja še opis raziskovanj Male Boke po odkritju povezave z breznom BC4 v letih 2005–2007. Pomembno dokumentarno in tudi mednarodno težo Zapiskom dajejo zabeležke italijanskih jamarjev iz Brescie, ki so odigrali pomembno vlogo v nekaterih čisto plezalskih detajlih, in poročilo poljskih kolegov Sekcije Tatarnictwa jaskiniowego iz Krakowa, ki so delovali predvsem v breznu BC4, torej s Kaninskih podov navzdol. Osrednji del zbornika se sicer začne z nagovorom bralcem oziroma retoričnim vprašanjem o tem, ali so v knjigi zbrani zgolj spomini glavnih akterjev obleganja kaninskih globin ali nam morda knjiga ponuja kaj več. O tem, da gre v resnici za nekaj več, nas prepriča kar nekaj poglavij, npr. naslednje z naslovom V kraljestvu Kanina in vizualno opredeljenim geografskim položajem Kanina. Andrej Fratnik, ki je raziskoval v osrčju Kanina skoraj od začetkov do današnjih dni, ocenjuje raziskovanja s perspektive treh desetletij. Sledijo prispevki o zgodovini jamarških raziskav s pogledom nekaterih nesmrtnih avtoritet, dr. Tume in dr. Kugyja, pa še zapis o Mali Boki z mitološkega vidika. Najbolj znanstveni del zbornika je združen v zadnjem poglavju pod naslovom Mala Boka v podatkih in številkah. V njem sladokusci najdejo marsikaj o geologiji Kaninskega pogorja. Če uporabimo znan rek, "kjer je volja, tam je pot", ki je sicer veljaven tudi za jamarje, pa je zanje še bolj pomembno in preizkušeno dejstvo, da je prava pot tam, kjer je močan prepah. S tem fenomenom, ki je bil stalno vodilo, vir optimizma in navdih jamarjem, da so vztrajno iskali pot navzgor, se ukvarja poseben prispevek. O tem, kako so nastajali načrti, in o statistiki piše Zdenko Rejec, ki podrobno predstavlja razsežnosti Male Boke v metrih. Kljub temu da nam zbornik na 147 straneh postreže s kakimi 90, večinoma barvnimi fotografijami, s številnimi skicami in nekaj grafkoni, pa je za povprečne bralce še posebej

privlačen zaključni Fotografski pogled od vhoda do izhoda. Tu se srečamo z značilnimi kontrasti fotografije v podzemnem svetu: na eni strani intenzivna tema, na drugi pa tople barve, nastale v prepletanju soja jamarških svetilk in *bliskavk*. Ne gre za vrhunske umetniške ambicije, bolj za ilustrativni pogled, namenjen tistim, ki se niso še nikdar podali v globine.

Posebna poslastica je tudi priložen načrt sistema Mala Boka–BC4 v velikem formatu s tlorisom in iztegnjenim profilom, ki bo gotovo dobrodošel predvsem prihodnjim raziskovalcem. Prevod celotnega dela v kate-rega od tujih jezikov bi svetovni javnosti pomembno približal raziskovanja v Kaninu, navsezadnje so se nam v raziskavah Male Boke pridružili tudi tujci, vendar bi bil to za skromne žepce tolminskih jamarjev prehud zalogaj. Kljub temu so opravili ogromno delo (ob njem so se glavnemu uredniku pridružili številni *sotrudniki*, navedeni na koncu knjige) in se zaenkrat zadovoljili "le" z angleškim prevodom slovenskega povzetka. Ne moremo mimo nekaj sklepnih misli. Dela, kakršno predstavljamo, so vzpodbuda tistim, ki se z novimi raziskovalnimi podvigi podajajo v nove izzive v nepreglednem kraškem podzemlju. So pričevanje o zavzetem raziskovalnem delu, po katerem bo moral seči vsakdo, ki ga bo hotel poglobljeno nadaljevati. So dokument, ki umešča tolminske in druge slovenske jamarje v svetovno jamarško srenjo. Mediji so o tem po svoje, bučno in senzacionalno, v trenutkih kratkotrajne slave že poročali, pred nami pa je bolj obsežno delo, vredno številnih raziskovalnih naporov in štiridesetletnega jubileja tolminskih jamarjev. Neskončni prehodi, ki povezujejo BC4 in Malo Boko, nenadoma oživijo na straneh zbornika, z njimi pa skozi neštete kaplje znoja tudi osebnosti, številni udeleženci akcij, ki so neomajno sledili skupnim ciljem. Je dalje od zapletenih rovov in meandrov, ki jih je ta številna tovarišija raziskovalcev odkrila,

še kaj? Morda bodo nekateri najbolj neustrašni in zvedavi prav po zaslugi te knjige stikali za novimi skrivnostmi, ki jih Kanin ponuja za vse, tostran in onstran meje. Naj ta zbornik preseže prislovično skromnost vedoželjnih raziskovalcev kraških lepote in naj bo priložnost za promocijo njihovih dosežkov!

Žarko Rovšček

Detektivka v Loški steni

Tadej Golob: Zlati zob. Zbirka Sinji galeb. Urednica Alenka Veler. Ilustriral Ciril Horjak. Mladinska knjiga, 2011. 314 strani. 24,94 EUR.

Mladostniki Tina, Tomaž in Peter se odpravijo plezat Tumovo smer v Loški steni. Po raznih dogodivščinah se le pripeljejo v Log pod Mangartom pod veličastno Loško steno. Na večer pred vzponom v gostilni Mangrt spoznajo nonota, starega Komaca, ki jim v pogovoru ob kozarcih vina razkrije skrivnost skritega zlata v votlini Zlati zob tik pod vrhom Briceeljka, kjer naj bi strašil njegov pokojni rudarski kolega Mlekuž. Naslednji dan se sredi Tumove smeri res nekaj zasvetlika iz smeri, kjer naj bi bil skriti zaklad. Tomažu in Petru misel na to ne da miru, zato se odločita, da bosta poskušala do tja splezati. Čez čas se vrneta pod steno in po dveh dneh težavnega plezanja prvenstvene in zahtevne smeri tik pred nevihto res priplezata do votline. Ko se že zdi, da jima bo uspelo, pa se izkaže, da nista edina, ki ju zanima zaklad ... Prvi mladinski roman kresnikovega nagrajenca Tadeja Goloba je izšel konec leta 2011, načrtoval pa ga je že dlje časa. Gre za pravo hribovsko detektivko z zapletom, vrednim same Agathe

Christie. Od začetnega lahko-tnega popotovanja iz Ljubljane v Log si dogodki sledijo v postopnem naraščanju napetosti, z vrsto vmesnih zapletov (tudi lju-bezenskih), z množico zanimivih in igrivih dvogovorov s primesmi klenega domačega jezika (»Ku je fajn«, Bc – Bovec, čeka – dekle), vmesnimi refleksijami posameznih akterjev (*v poševnem tisku*), vse do roba stene, kjer se zgodba razplete z ne prav predvidljivim koncem.

Čeprav napetost dogajanja temelji na sami fabuli, se vseeno zdi, da je vendarle temelj romana plezanje, alpinizem, pri čemer ga spoznavamo z vidika dveh mladih in zagnanih alpinističnih začetnikov. Tako začitimo utrip *ferajna* (alpinistična odseka), katerega člana sta Tomaž in Peter, spoznamo mlada zaljubljenca v gore, ki imata pred sabo le en cilj: čim prej plezati čim težje smeri.

To jima tudi uspe s preplezanjem Peharjem (Ašenbrener v steni Travnika), a na račun graje in grožnje z izgonom z odseka starejših alpinistov, ki se še predobro zavedajo, da sta fanta sicer sposobna, vendar tudi nevarna, ker ne moreta poskrbeti za svojo lastno varnost, saj niti klinov ne znata dobro zabijati.

Zlati zob pa ni le zgodba o plezanju, pač pa tudi zgodba o prijateljstvu, iskrenosti in zaupanju: noč na izpostavljeni polici nad tisočmetrsko steno je kraj, kjer ni prostora za zlaganost, pač pa za zblizanje in tesnejše spoznavanje. Posebno pozornost avtor daje brez dvoma tudi Loški steni, v kateri so lovci in pastirji že davno iskali prehode, stena pa ima zaradi prvinskosti (strme trave, primerne le za gamsa) in mogočnosti (1700 metrov do roba stene) med plezalci posebno mesto – tudi pri avtorju, ki je v njej pustil svoje sledi. V zgodbo pa so vpleteni tudi ljudje in kraji pod steno. Že iz predgovora je zaznati, da je avtorju zaselek Log s potokom Koritnico kot nekakšen drugi dom, da so mu tukajšnji ljudje blizu. V romanu ima pomembno mesto tudi rudarska dejavnost. Do Rablja v sosednji dolini, kjer so nekdanj kopalci svinec in cink (in kjer sta Komac in Mlekuž

odkrila zlato žilo), vodi namreč več kilometrov dolg rudniški rov, skozi katerega so se dolga leta domačini vozili na delo. Golobu se vidi, da je večč pisanja, beseda mu teče tekoče, da je branje pravi užitek. Zlati zob, čeprav pisan za mladino, bo gotovo obvezno branje vseh tistih, tudi starejših, ki jih gore zanimajo v besedi. Z Zlatim zobom je Golob svoj ne prav skromni pisateljski opus (gorniške knjige, kratke zgodbe, avtobiografije, roman) dopolnil še z odličnim mladinskim romanom in se še bolj zasidral med pomembne sodobne slovenske pisatelje mlajše generacije. Avtor je knjigo posvetil spominu na Dušana Polenika – Duša, krasijo pa jo lepe ilustracije Cirila Horjaka. Še tole: naj vas ne zmoti podvojen list na strani 288–289, gre namreč za tiskarsko napako, ki pa ne vpliva na vsebino.

Vladimir Habjan

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza Slovenije je malo pred božičem prejela razveseljivo novico, da je podpredsednica PZS Slavica Tovšak postala članica novoustanovljenega Sveta Vlade RS za spodbujanje razvoja prostovoljstva, prostovoljskih in nevladnih organizacij. Ljubitelje gora so povabili k možnosti, da namenimo del dohodnine našim goram, ne da bi nas to kaj stalo. Ob božično-novoletnih praznikih so objavili seznam planinskih koč, ki so bile odprte v tem času, vsem pa voščili med drugim tudi, da bi jih v letu 2012 vodile le prijazne poti neskončnih razgledov in varnejših korakov, z mislijo na varovanje in ohranjanje narave.

Konec leta je izšla decembrska, zadnja lanskoletna številka glasila Planinske zveze Slovenije Obvestila PZS. Izdali so tudi prenovljeni planinski koledarček, zdaj imenovan Planinski kažipot 2012, ki je oblikovno in vsebinsko prenovljen z mnogimi

koristnimi informacijami in podatki. Planinska založba PZS je konec januarja izdala novi Vodnik po Karnijskih feratah avtorjev Bineta in Nade Mlač. Vodnik poleg opisa tur vsebuje tudi praktične podatke o vremenu v Karnijskih Alpah, logistiki, vrednotenju (ne)zavarovanih planinskih in plezalnih poti, nasvete glede opreme za Karnijske gore, možnosti za prenočitev, nakup hrane, oskrbo z vodo in parkiranje ...

Planinska zveza je na temo članarine PZS 2012 za vodstva planinskih društev v začetku januarja pripravila dva dobro obiskana posveta, in sicer v Ljubljani in Žalcu. Na posvetu so planinskim društvom predstavili novosti in spremembe članarine PZS za letošnje leto, zavarovanja članov PZS, odgovore na najpogostejša vprašanja (objavljena tudi na spletni strani Planinske zveze), novo spletno aplikacijo – portal za planinska društva za vodenje evidence članstva, pri katerem je Planinska zveza tudi sicer ponudila pomoč pri uvajanju, odgovorili pa so tudi na vprašanja udeležencev.

Predstavili so reprezentanci v tekmovalnem turnem smučanju in tekmovalnem lednem plezanju. Turni smučarji so se med drugim dobro odrezali na ekstremni preizkušnji Mountain Attack v Avstriji, kjer smo dobili državnega prvaka v vzponu – to je postal naš najboljši tekmovalec v turnem smučanju Nejc Kuhar. Povabili so tudi na državno prvenstvo (posamezno) in na 15. memorial Luke Karničarja in Rada Markiča na Jezersko. Ledni plezalci so svetovni pokal v tekmovalnem lednem plezanju UIAA 2012 začeli v Cheongsongu v Južni Koreji, kjer sta slovenske barve lepo zastopala Tjaša Kosič in debitant na tekmah svetovnega pokala Janez Svoltjšak. Druga tekma svetovnega pokala v tekmovalnem lednem plezanju UIAA v švicarskem Saas Feeju, kjer so nastopili Tjaša Kosič ter dvojčka Jernej in Matevž Vukotič, je Sloveniji prinesla velik uspeh. Matevž Vukotič, že zmagovalec skupnega svetovnega pokala v tekmovalnem lednem plezanju v hitrosti 2008,

je v hitrosti zasedel odlično tretje mesto.

Komisija za športno plezanje je objavila razpis za izpite in program usposabljanj, Komisija za alpinizem pa razpis za seminar in izpite za alpinistične inštruktorje. Alpinistične kolektive so obvestili o potrebni registraciji za 2012, vse alpiniste pa o zbiranju gradiva za zbornik Slovenski alpinizem 2011. Obe komisiji, za alpinizem in športno plezanje, sta skupaj s krovno Planinsko zvezo povabili na Alpinistično-plezalni večer, podelitev priznanj najboljšim alpinistom in športnim plezalcem v letu 2011.

Iz Venezuele sta se z uspešne odprave vrnila Matic Obid in Luka Krajnc, ki sta preplezala kar sedem smeri, eno prvenstveno in tri prve ponovitve. Športni plezalci, tudi najmlajši, pa so uspešno plezali v Španiji. Tim Unuk je najmlajši Slovenec s preplezavo smerjo z oceno 8c, tokrat je v Italiji preplezal že drugo.

Vodniška komisija je pozvala vse vodnike k registraciji, rok je 28. februar.

Mladinska komisija je skupaj s soorganizatorji pripravila 23. državno tekmovanje Mladina in gore (glej poseben prispevek) in mlade povabila v šolo za načelnike, v kateri bodo spoznavali vsebinske in zakonodajne okvire v mladinski organizaciji, večine dela z ljudmi in iskanje finančnih virov. Nekdanja Mladinska priloga Obvestil PZS, sedanja revija Gremo pod objem gora!, je zaživela še na spletni strani.

Komisija za varstvo gorske narave se je pripravljala na Zbor delegatov Komisije za varstvo gorske narave PZS (lg, 4. februar).

Za vse obiskovalce gorskega sveta pozimi je Planinska zveza pripravila nasvete in priporočila o varnejši hoji, opremi itd. v gorah pozimi, skupaj z Gorsko reševalno zvezo pa opozorila še na uporabo pravilne opreme v visokogorju. Ljubitelje gora in narave je Planinska zveza obvestila o letošnji akciji Očistimo Slovenijo za lepši svet!, ki se bo pridružila svetovnemu očiščevalnemu projektu

24. marca, do takrat pa bodo lahko sodelovali pri iskanju divjih odlagališč. Posredovala je povabilo na raziskovalni odpravi 2012, in sicer na najvišji vrh Evrope Elbrus in na kitajski Muztagh Ata. Planinska društva s kočami so obvestili o natečaju Uredite si športne projekte po svoje, ki sta ga razpisala Helios in Olimpijski komite Slovenije. Za vsa planinska društva je bil odprt javni razpis Zavoda za šport RS Planica Hura, prosti čas.

Zdenka Mihelič

Novi varuhi gorske narave

Jeseni 2011 je bilo izvedeno deveto usposabljanje za varuhe gorske narave pod vodstvom Marjete Keršič Svetel in Marte Bašelj. Tečaja se je udeležilo sedemnajst kandidatov iz trinajstih planinskih društev. Prvi septembrski konec tedna smo se zbrali na Blegošu. Z vrha smo v jasnem vremenu opazovali onesnaženost naših krajev z nočno razsvetlavo ter spoznavali živalstvo v gorskem svetu, projekt Natura 2000 in zaščitena območja in naravne parke. Dva tedna pozneje smo na Grohatu pod Raduho iskali zadnje jesenske cvetove in gozdne sadeže, v teoretičnemu delu pa smo spoznavali gozdove in njihovo varovanje, rastlinstvo in zaščitene rastlinske vrste, Alpsko konvencijo ter zakonske predpise o varstvu narave v gorah. Prvi oktobrski konec tedna nam je direktor TNP v Bavšici predstavil problem onesnaževanja in uničevanja gorske narave ter vpliv množičnega obiska v gorah. Seznanili smo se tudi z aktualno problematiko varovanja gorskega sveta v zavarovanih območjih, s sistemom varstva narave na državnem nivoju, geologijo gorskega sveta ter kulturno krajino. Usposabljanje smo zaključili s preverjanjem znanja, s čimer smo pridobili naziv varuh gorske narave. Čakala nas je še priprava seminarske naloge. Značke in izkaznice nam je na Kozjanskem no. 12. 2011 razdelil Milan Naprudnik, domačini pa so nam razkazali naravne in kulturne spomenike ob poti od

Priložnost za obujanje spominov na preteklost

Meddruštveni odbor PD Podravja se predstavi

V četrtek, 5. januarja 2012, je v Rušah potekala slovesnost ob odprtju razstave Meddruštveni odbor PD Podravja se predstavi. Razstavo so si imeli obiskovalci priložnost ogledati že v septembru in oktobru 2011, ko je bila predstavljena javnosti v Slovenskem planinskem muzeju (SPM) v Mojstrani. Predstavila so se PD meddruštvenega odbora Podravja, hkrati pa je bil to poklon praznovanju 110. obletnice ustanovitve Podravske podružnice. Zbrano je bilo arhivsko gradivo in muzealije skoraj vseh 34 PD na območju tega MDO. Vsakemu društvu sta avtorica razstave Slavica Tovšak in soavtorica Elizabeta Gradnik namenili nekaj predstavitvenih besed na panojih, v vitrinah pa je bilo razstavljeno različno gradivo, kot so muzealije, zborniki, pisma, spominski dnevniki, fotografije. Razstavo so popestrile umetniške fotografije pokrajine, avtorici pa sta dodali ščepec mladostnih utrinkov. Iz fotografij je dihala igrivost ob tabornem ognju, mladi so prikazali likovno upodobitev doživljanja narave in brezskrbno življenje na planinskem taboru. Razstavo so finančno podprli MDO PD Podravja, Planinska zveza Slovenije, SPM oziroma Gornjesavski muzej Jesenice in PD Ruše. Na otvoritveni slovesnosti je bilo veliko obiskovalcev; to je bila hkrati tudi priložnost za medgeneracijsko srečanje planincev, načrtovanje, obujanje spominov. Kulturni program so izvajali učenci OŠ Janka Glazerja v Rušah, o razstavi in dogodkih pred 110 leti je spregovoril predsednik PD Ruše Iztok Urvlavb, MDO je predstavil predsednik Anton Purg. Razstavo, ki sta ji prisostvovala tudi vodja SPM Miro Eržen in Elizabeta Gradnik, je odprla podpredsednica PZS Slavica Tovšak. O razstavi smo povprašali nekaj ruških planincev in vodjo SPM. Ob vtisih tega dne je misel segla tudi nazaj, v čas, ko so bile razmere za razvoj planinstva drugačne.

Rafael Razpet, član PD Ruše od leta 1947, predsednik PD 25 let: "Vesel sem, da je razstava, ki si jo

je ogledalo veliko ljudi že v Mojstrani, prispela v Ruše. Tu je bila zibelka planinstva v Podravju, zato si želim, da si jo ogleda čim več Rušanov in članov drugih PD. Mislim, da nobena dejavnost ne daje toliko za dušo in telo kot ravno planinstvo. V mali Sloveniji imamo raznoliko podobo: Julijce, Karavanke, Kamniške Alpe, sredogorski svet, Pohorje in še kaj. Prav je, da imamo razstave, saj ena sama ne more pokazati bogastva našega sveta in truda planincev. V Podravski podružnici je bila zbrana intelektualna elita tistega časa, bila se je bitka za slovenski jezik. Od začetkov pa je planince povezovala rdeča nit – prostovoljstvo. Spominjam se pionirskih taborov pred Ruško kočjo na Arehu, množičnosti včlanjevanja v PD, saj nas je bilo včasih 1200 in več. Nikoli ni bil problem udarniško delo, iz pogorišč na Pohorju smo gradili kočje, čutili smo pripadnost društvenemu življenju. Ko za društvo nekaj narediš, si ponosen in društvo postane del tvojega življenja." Vinko Caf, vodnik PZS, član UO PD Ruše: "Razstava mi je zelo všeč, saj je med drugim dobro prikazana razvojna pot ruškega planinstva. Leta 1901 ustanovljena podružnica SPD je omogočila samostojno društveno pot po letu 1920. Ves čas je bila planinska dejavnost zelo aktivna, tudi zahvaljujoč industrijskemu okolju v Rušah. Zlasti Tovarna dušika je finančno podprla več akcij, tudi gradnjo planinskih objektov. Dobro poznam zgodovino, saj sem član PD že od leta 1955, planinski vodnik pa od leta 1989. Danes imamo v Rušah 20 vodnikov, kadrovske se ves čas krepimo, skrbimo tudi za mlade. Urejene društveni prostori omogočajo dejavnost na vseh področjih, tudi varovanje pisne kulturne dediščine, ki je nastajala desetletja." Benjamina Jurič Meško, članica PD Ruše: "Ogledala sem si razstavo v Mojstrani in v Rušah. Veliko je zbranih podatkov, posebej so me prevzele fotografije Pohorja in motivi gričev, ki jih varujeta Boč in Donačka gora. Tako kot napolnijo dušo vrhovi, tako

pustijo sledove tudi nizke vzpetinice, zato se ne čudim, da je v tem, geografsko razgibanem svetu, nastalo toliko planinskih društev. Vanje vstopajo ljudje, ki se ne zadovoljijo s potrošništvom, ampak znajo opazovati naravo in narediti nekaj zase. Na razstavi sem našla svoje korenine: kar štiri generacije nazaj so v družini Meškovich povezani s planinstvom. Ob gledanju fotografij in pisem med mammo Erno in Tinetom Orlom, se povrne bogastvo spominov. Moji starši, zlasti mama, so, čeprav so živeli na podeželju, širili planinsko misel, ki je vzkllila na ormoškem območju. Ves prosti čas staršev in moje mladosti je bil namenjen goram, po vrniti v vršacev smo leto za leto živeli od spominov. Spominjam se očeta Maksa, ki je vzel v roke orglice, zaigral in kazal imena vrhov na planinskih turah. V hribe hodijo drugačni ljudje, kot jih srečaš v dolini, ob njih bogatiš." Olga Malec, članica UO PD Ruše: "S to razstavo PD Ruše simbolično zaključuje praznovanje 110 let organiziranega planinstva. Praznovali smo vse leto: z akcijo osvojitve stotih vrhov, s svečano akademijo, septembra smo pri Arehu odprli obnovljeno Čandrovo kočjo. Hvala podpredsednici PZS Slavici Tovšak, ki je dala idejo za razstavo in jo postavila, in predsedniku MDO Antonu Purgu, ki je idejo podprl." Miro Eržen, vodja Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani: "Veseli nas, da je razstava našla svoje mesto tudi v okolju, kjer so vsi pomembni dogodki, ki jih prikazuje, nastajali. Zbiranje podatkov in postavitev je zahtevno delo, zato v imenu SPM izražam iskreno zahvalo planincem MDO Podravja, še posebej pa Slavici Tovšak za vložen trud. Razstava ni pomembna samo zaradi kronološkega pregleda razvoja, pač pa so planinci Podravja upravičeno ponosni na vse, kar so storili na področju planinskega gospodarstva, odnosa do narave in vzgoje mladih ter ostalih društvenih dejavnosti. To pa so vrednote, ki jih sporoča razstava in ki bodo dajale zagon mladim generacijam."

Slavica Tovšak

podružnične šole v Kostrivnici mimo planinskega doma na Boču do planinske kočice Velikonočnica, ki jo oskrbuje PD Boč Kostrivnica. Med udeleženci so se stakala nova poznanstva in prijateljstva. Obljubili smo si, da bomo te vezi ohranjali še naprej, saj nam bo s skupnimi močmi lažje ohranjati našo lepo in pestro deželo.

Darinka Gaberščik

Planšarji najboljši

23. državno tekmovanje Mladina in gore

V soboto, 14. januarja 2012, je na OŠ Janka Glazerja v Rušah potekalo že 23. državno tekmovanje Mladina in gore. Največ znanja so pokazali tekmovalci ekipe Planšarji z Vranskega in prepričljivo zmagali. 24. državno tekmovanje Mladina in gore drugo leto bo torej na Vranskem.

V Rušah se je na tokratnem državnem tekmovanju Mladina in gore pomerilo 24 najboljših skupin mladih planincev, osnovnošolcev od 6. do 9. razreda iz vse Slovenije, ki so se na regijskih tekmovanjih 12. novembra 2011 najbolj izkazale. Tekmovanje Mladina in gore je vedno organizirano pod okriljem Mladinske komisije PZS, soorganizatorja zaključnega, državnega tekmovanja pa sta

planinsko društvo in osnovna šola zmagovalcev prejšnjega leta. Tokratno državno tekmovanje so pripravili v kraju ekipe Božjih šteng, saj je lansko leto drugič zapored zmagala ekipa iz Slivnice pri Celju in zato organizacijo predala ekipi za sabo. Osnovna šola Janka Glazerja Ruše in Planinsko društvo Ruše sta tako zavihala rokave in pripravila odlično tekmovanje in prireditve. Soorganizatorja sta bila še Zavod za šport RS Planica in Ministrstvo RS za šolstvo in šport.

Ko so učenci pisali teste, so organizatorji pripravili srečanje mentorjev, na katerem je član organizacijskega odbora tekmovanja Uroš Kuzman vodil pogovor o analizi testov regijskih tekmovanj in prenovljenih programih Mladi planinec in Ciciban planinec, kustosinja in pedagoginja Neli Štular je predstavila pedagoški program Slovenskega planinskega muzeja, predstavnik Mladinskega odseka PD Ruše Lovro Bačun pa je predstavil vsakoletno akcijo, gradnjo pohorskih bajt in planinskih koč iz snega na Arehu.

Državno tekmovanje Mladina in gore je bilo tokrat v znamenju Severne triglavske stene in Sfinge, saj so morali mladi planinci poleg znanja Planinske šole pokazati svojo domiselnost in znanje tudi o tej

tematiki – o zgodovini vzponov v številnih smereh, vseh prizadevanjih novih navez in o Sfingi. V času po testih so si ogledali dokumentarni film Sfinga, ki ga je predstavil glavni gost tega dne Tine Marenče, idejni oče tega zelo uspešnega in večkrat nagrajenega filma. Organizator je poskrbel tudi za družabno srečanje in spoznavanje kraja. Najboljših šest skupin po pisanju testov se je uvrstilo v popoldanski finale, ki je potekal v obliki kviza. Za naslov državnih prvakov so se potegovala ekipe Slivniški svizci (OŠ Slivnica pri Celju, PD Slivnica pri Celju), Planinske muhe (OŠ Idrija, PD Idrija), Nepredvidljivi (OŠ Braslovče, PD Dobrovlje Braslovče), Loka (OŠ Loka Črnomelj, PD Črnomelj), Bergmandlci (OŠ Idrija, PD Idrija) in Planšarji (OŠ Vransko Tabor, PD Tabor). Planšarji z Vranskega so z odličnim znanjem zasluženo zmagali. Težak boj pa se je nato bil še za nadaljnja mesta, od drugega do petega. Najboljše tri ekipe (Planšarji, idrijski Bergmandlci in tretjejuvrščeni Nepredvidljivi) bodo za nagrado poleti užili gorniški nagradni tabor v Bavšici v organizaciji Mladinske komisije PZS.

Zmagovalci so bili presrečni. Nina Dolar, Tjaša Pikel, David Pavlič, Žan Dolar in mentorica Zlatka Bukovec so ob tem dejali: "Na tekmovanje smo se

pripravljali skrbno, v poglavju smo se poglobili že pred časom, svojo znanje pa nadgrajujemo že več let. Udeležujemo se planinskih izletov, pohodov, taborov in vrsto let tudi planinskih orientacijskih tekmovanj. Zadnji teden pa smo si večkrat ogledali film Sfinga."

Med finalom so razglasili tudi najboljše ekipe na likovnem natečaju Alpinizem nekoč in danes. Zmagala je ekipa Šokci iz Semiča, drugi so bili Štrki iz PD Matica Murska Sobota, tretje pa Flosarke z OŠ Ljubno ob Savinji. Vse tekmovalce in mentorje ter seveda organizatorje je predsednik Planinske zveze Slovenije Bojan Rotovnik pohvalil, jim čestital ter jim za popotnico med drugim dejal: "Letošnje državno tekmovanje je bilo izvedeno v Rušah, ki je zibelka planinstva na Podravskega in kjer je planinstvo zelo dobro vpeto v življenje mesta. To se tudi izkazalo z odlično organizacijo in pristnim planinskim vzdušjem. Zahvaljujem se organizatorjem za odlično opravljeno delo, vsem ekipam čestitam za uvrstitev na državno tekmovanje, posebne čestitke za zmago pa gredo mladim planincem in njihovi mentorici na Vransko." Koordinatorica tekmovanja Mladina in gore Brigita Čeh je ob koncu vse povabila na regijsko tekmovanje.

Zdenka Mihelič

V SPOMIN

Jože Godnov 1936–2012

Na pragu novega leta nas je presenetila vest, da je Jože odšel na dolgo pot brez vrnitve ... Sprva

nismo mogli verjeti ali pa nismo hoteli verjeti, saj je bilo srečanje pred novim letom optimistično in kazalo je, da se mu zdravje vrača. Takrat smo se veselili in dobre volje poslovili. Planinsko društvo Tržič je z njegovim odhodom izgubilo praporščaka, ki še zdaleč ni bil le nosilec prapora, ampak mnogo več. Ob 90-letnici PD Tržič je prevzel novi prapor, kar ga je navdajalo s ponosom in zavestjo, da ga bo še bolj skrbno varoval. Doma mu je namenil častni prostor. Bil je popolnoma predan nalogam, ki jih je prevzel in vestno opravljal ob vseh žalostnih pa tudi veselih dogodkih. Zadnji tak je bil dan gorenjskih planincev v začetku julija 2011 na Zelenici.

Skupaj smo se veselili skorajšnjega dokončanja doma ... Povezanost s planinskim svetom ga je bogatila in ker mu je ob strani stala žena, sta mnogokrat složno uživala na različnih poteh, ki sta jih delila z drugimi planinskimi sopotniki ali pa kar sama ... Večkrat sem bila prijetno presenečena, kako sta z navdušenjem pripovedovala o svojih dogodivščinah, o novih poteh in tudi o tistih, ki sta jih že mnogokrat prehodila. Ponosni smo na to, da je bil del naše skupnosti, ki jo je dopolnjeval in bogatil. Vrednote pri njem niso bile vprašanje, ampak se je zdelo, da so samoumevne. Tudi zato spoštujemo tako njega kakor njegovo družino.

Življenje je potovanje, za katero nihče ne dobi zemljevida. Vsakdo potuje po svoje in si proti riše svoj zemljevid. Njegove poti so bile prepletene z našimi, za kar se njemu in njegovim najožjim družinskim članom ob slovesu iskreno zahvaljujemo. Verjamemo, da nas bodo spomini, katerih tančica se bo začela iz dneva v dan bolj odkrivati, še dolgo ohranjali v veri, da se nekoč in neke spet snidemo. Vsem najbližjim v imenu PD Tržič in v svojem imenu iskreno sožalje. Jože, počivaj v miru, obkrožen z vencem tržičkih hribov, in naj ti bo slovenska zemlja mehka odeja ...

Erna Anderle, PD Tržič

DOŽIVETJA NARAVE

Vsaki petek ob 17h
Radio Ognjišče

<http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

RADIO UNIVOX

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

PRI NAS POSLUŠAMO

RADIO KRANJ
97,3 MHz

GORENJSKI MEČASRČEK

gorenjska televizija
www.gtv.si

www.gore-ljudje.net

dobro jutro

Nalepko PODPORNİK 2012

dobite na društvih/
postajah GRS ali
v pisarni GRZS v
Kranju. Donacija
od posamezne
nalepke v Sklad
Okrešelj je 5 EUR.

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

Nahrbtniki
vrhunske oblike in kvalitete!

fs [®]

Factory store d.o.o., Griže 125, 3302 Griže • Tel: 03 710 36 86 • E-mail: info@factorystore.si • www.factorystore.si